

Prilog 2 uz konačno izvješće

Kartografsko-geoinformatički rječnik, 1. faza

**Prof. dr. sc. Miljenko Lapaine
Prof. emeritus Nedjeljko Frančula
Doc. dr. sc. Josip Faričić
Dr. sc. Ankica Čilaš Šimpraga
Prof. dr. sc. Nada Vučetić
Ines Virč**

Zagreb, 2010.

3D

Prikaz entiteta pomoću triju prostornih dimenzija.

Napomena: Najčešće su te tri dimenzije prikazane koordinatama x , y i z . Moguće je imati podatke entiteta s nekoliko istih x , y položaja, svaki s različitim z -vrijednostima.

Primjer: Digitalni prikaz dubokomorskih struja često je u 3D.

Vidi i: entitet

En. 3D

Fr. 3D; tridimensionnel

Nj. 3D; dreidimensional

ACSM

American Congress on Surveying and Mapping

Napomena: Američka udruga za geodeziju i kartografiju.

Kratica: ACSM

En. ACSM (American Congress on Surveying and Mapping)

aerosnimka

Fotografija dijela površine Zemlje ili drugoga nebeskog tijela načinjena iz zrakoplova ili svemirske letjelice.

Područje: fotogrametrija i daljinska istraživanja

En. air-photograph

Fr. photographie aeriennne

Nj. Luftbild

AGA

Arbeitsgruppe Automation in der Kartographie

Napomena: Radna skupina na području digitalne kartografije u Saveznoj Republici

Njemačkoj, koja se sastoji od članova zastupnika iz geodetskih zavoda, državne uprave i sveučilišnih instituta. Održava godišnju radnu sjednicu, koju mogu posjetiti stručnjaci iz svih područja kartografije.

Kratica: AGA

Nj. AGA (Arbeitsgruppe Automation in der Kartographie)

aklina

Izoklina čija je vrijednost 0° .

Napomena: Magnetska inklinacija u točkama akline jednaka je nuli.

Vidi i: izoklina

aksonometrija

Metoda paralelnoga projiciranja.

Napomena: Uz dani objekt povezuje se prostorni ortogonalni koordinatni sustav, a ravnina

slike odabire se koso smještena prema koordinatnom trobridu. Ortogonalna aksonometrija

nastaje ako su zrake projiciranja okomite na ravninu slike. Kosa aksonometrija nastaje ako su zrake projiciranja kose prema ravnini slike. U posebnom slučaju ravnina slike može biti paralelna s jednom od koordinatnih ravnina.

En. axonometry

Fr. axonométrie

Nj. Axonometrie

alati, vizualizacijski

Alati za kartografsku vizualizaciju i oblikovanje kartografike.

Napomena: Za sada je razvijeno fokusiranje kojim se određuje kontrast između objekta i okoliša te time određuje granica oštre jasnoće. Popratni su učinci poznati kao iščezavanje, zamagljivanje, rasplinjavanje i sl. Nadalje su gotovo do savršenstva razvijeni zumiranje, pri kojem se može razlikovati grafički, sadržajni i inteligentni zum, te rad s isječcima, prozorima, grafovima i ikonama. Uz to, također, postoje trodimenzionalni prikazi, sjenčanje s različitim modelima osvjetljenja, npr. konstantno sjenčanje (*flat shading*), metoda interpolacije intenziteta (*Gouraud shading*), metoda interpolacije normale na plohu (*Phong shading*), metoda praćenja zrake (*ray-tracing*) i metoda isijavanja tijela (*radiosity*), treptanje i blještanje, različiti filtri, istodobni prikaz različitih karata, transformacija boja.

Vidi i: vizualizacija, kartografska; kartografika

En. tools, visualization

Nj. Visualisierungswerkzeuge

almukantarat

Zamišljena crta na plohi Zemljine kugle uzduž koje su sve točke jednako udaljene od bilo koje točke kugle koja se smatra polom određenoga koordinatnog sustava.

En. almucantar

Fr. parallèle de hauteur

Nj. Netzbreite

anaglif

Način opažanja trodimenzionalnog objekta s pomoću posebnih naočala i dviju snimaka otisnutih obično u crvenoj i zelenoj boji.

Vidi i: karta, stereoskopska

animacija, kartografska

Kartografska tehnika na webu koja zorno prikazuje pokret i promjene.

Napomena: Razlikuju se vremenske i nevremenske animacije; animacije mogu oslikati promjene u prostoru (promjena mjesta), na lokaciji (promjena atributa) ili u vremenu.

En. animation, cartographic

Fr. animation cartographique

Nj. Animation, kartographische

antimeridijan

Meridijan koji zajedno s meridijanom dane točke na sferi čini kružnicu, a na elipsoidu elipsu.

Vidi i: meridijan

atlas

Niz karata koje namjenski i sadržajno čine cjelinu, povezan u knjigu ili izdan kao nepovezani skup pojedinačnih karata, koje se nakon izlaska svih uvežu.

En. atlas

Fr. atlas

Nj. Atlas

atlas, nacionalni

Cjelovit tematski atlas sastavljen od sustavnog niza analitičkih i sintetskih tematskih karata istih ili bliskih mjerila, različite tematike, kojim se nastoji dati potpun kartografski prikaz države, njezine strukture i problema.

Vidi i: atlas, tematski; karta, analitička; karta, sintetska
En. atlas, national
Fr. atlas national
Nj. Landesatlas

atlas, tematski

Atlas sastavljen od tematskih karata.
En. atlas, thematic
Fr. atlas thématique
Nj. Atlas, thematischer

atribut

(1) Karakteristika geoprostornog objekta opisana brojevima ili znakovima, spremljena u tablični format i povezana s objektom identifikacijskim brojem koji mu je korisnik dodijelio.
(2) Brojčani, tekstualni ili slikovni podatak u relacijskoj bazi podataka koji opisuje prostorne značajke točaka, linija i površina.
En. attribute
Fr. attribut
Nj. Attribut

atribut, tematski

Atribut koji neku pojavu određuje u tematskoj dimenziji.
Napomena: Tematski atributi koji su kodirani u bazu podataka daju konceptualno preslikavanje između stvarnog svijeta i računalnoga prikaza.
En. attribute, thematic
Nj. Attribut, thematisches

atribut, vremenski

Atribut koji neku pojavu određuje u vremenskoj dimenziji.
Vidi i: atribut
En. attribute, temporal
Nj. Attribut, zeitliches

autokarta

Također: cestovna karta
Tematska karta kojoj glavni sadržaj čine cestovna mreža s njezinim tehničkim svojstvima i objekti od posebne važnosti u prometu.
Vidi i: karta
En. road map; street map
Nj. Autokarte; Strassenkarte

autor karte

Lice ili pravna osoba koja je intelektualni tvorac karte ili bilo kojega kartografskoga prikaza i koja je prva kartu ili prikaz izradila.
En. author, map
Fr. auteur de carte
Nj. Kartenverfasser; Kartenautor

azimut

Kut u točki promatranja između meridijana te točke i smjera prema nekoj drugoj točki, mjeren

od sjevernog dijela meridijana u smjeru kretanja kazaljke na satu.

En. azimuth

Fr. azimut

Nj. Azimut

bakropis

Grafička tehnika dubokog tiska; izvodi se na metalnoj ploči (matrici) nagrizanjem kiseline, također i otisak na papiru nastao tim postupkom.

Napomena: Crtež je u ploči uduben, a njegov otisak na papiru postaje reljefan. Izrađuje se na potpuno ravnoj, poliranoj i očišćenoj ploči od kovanog bakra, debeloj 1 cm i više; isti postupak može se primijeniti i na pločama od mjedi i cinka. Dok je kod bakroreza linija crteža glatka i metalno tvrda s vijugavim oštrim završetkom, bakropisna je linija življa, vibrantnija, neravnomjernija s tupim završetkom. Bakropisom su se u Hrvatskoj, između ostalih, s uspjehom bavili *Branko Šenoa* (mape bakropisa *Stari Zagreb, Osijek, Stara katedrala u Zagrebu, Barokni spomenici Zagreba*) i *Vladimir Kirin*.

Vidi i: grafika; tisak, duboki; bakrorez

En. etching

Fr. eau-forte

Nj. Radierung

bakrorez

Grafički postupak koji se sastoji u urezivanju (graviranju) crteža u bakrenu ploču, također i otisak na papiru nastao tim postupkom.

Napomena: Izrezbarena ploča premazuje se bojom, zatim se suvišna boja s površine pažljivo obriše tako da se zadrži samo u udubinama crteža. Otiskivanjem u bakrotiskarskoj preši boja se prenosi na papir. U Hrvatskoj se reproduktivni i originalni bakrorez javlja u XV. st. i ima pretežno dokumentarno i kulturno-historijsko značenje. Glasoviti bakrorezac i crtač *Martin Kolunić Rota* (1532-1582 ili 1583) radi u Firenci, Rimu, Veneciji i Beču (gdje je dvorski portretist, slikar i kipar kralja Rudolfa). On reže u bakar vedute, geografske karte, portrete (ostrogonski nadbiskup Antun Vrančić i dr.), a prenosi u bakar i djela najznačajnijih tadašnjih umjetnika, kao što su Michelangelo (*Posljednji sud*), Tizian i dr. Njegovi se bakrorezi odlikuju izvanrednom tehnikom i finim odnosima svijetlih i tamnih tonova. U drugoj polovici XVI. st. istakao se svojim radom u Italiji. Šibenčanin *Natale Bonifacio* (1537 ili 1538 – 1592) radio je bakroreze prema Tizianu, Rafaelu i dr., te geografske karte, ilustracije knjiga, vedute i tlocrte gradova. Poznati su njegovi bakrorezi iz 1590 za ilustracija djela Domenica Fontane *Della trasportazione dell'Obelisco*. U XVII. st. polihistor i bakrorezac *Pavao Ritter Vitezović* (1652-1713) neko je vrijeme radio bakroreze s Valvasorom u njegovoj radionici na Bogenšperku (stari gradovi, grbovi, generescene). Izvodio je također bakroreze za svoje djelo *Stematographia* (Beč 1701). *Stjepan Glavač* rođen početkom XVII. st. u Varaždinu urezao je u bakar prvu domaću geografsku kartu Hrvatske i ukrasio je grbovima i ljudskim figurama (objavljena 1673).

Vidi i: grafika; tisak, duboki

En. copper engraving; line engraving

Fr. gravure en taille-douce; gravure en cuivre

Nj. Kupferstich

batimetrija

Grana oceanografije koja mjeri i analizira dubine u moru, jezeru ili rijeci.

Napomena: Na temelju izmjere dubina izrađuju se batimetrijske karte na kojima se s pomoću izobata može odrediti reljef dna. Batimetrijske karte redovito se izrađuju u nijansama plave

boje koja od svjetlijih tonova na manjim dubinama prelazi u zagasitije tonove što su dubine veće.

Vidi i: dubinomjer

En. bathymetry

Fr. bathymétrie

Nj. Bathymetrie

baza podataka, topografska

Baza podataka koja sadrži podatke o topografskim objektima.

Napomena: U CROTIS-u to je baza podataka svih objekata na Zemljinoj površini koji su obuhvaćeni modelom podataka.

Vidi i: objekt, topografski; CROTIS

En. database, topographical

Fr. base de données topographique

Nj. Datenbank, topographische

blok-dijagram

Prikaz dijela Zemlje, izrezanog vertikalnim ravninama iz Zemljine kore i izdvojenog, dobiven centralnim ili paralelnim projiciranjem na kosu ravninu.

En. block diagram

Fr. bloc-diagramme

Nj. Blockbild

boja hipsometrijske skale

Jedna od boja koje čine hipsometrijsku skalu.

Vidi i: skala boja, hipsometrijska

En. tint, hypsometric; tint, altitude

Fr. teinte hypsométrique

Nj. Höhenschichtenfarbe

boja

Osnovni osjet organa vida što ga izaziva podražaj mrežnice oka djelovanjem svjetlosti.

En. colour

Fr. couleur

Nj. Farbe

boja, vjerna

Boja dobivena uz primjenu najmanje 24 bita za prikazivanje svake točke ili piksela.

Napomena: Uporaba 24 bita znači da može biti prikazano više od 16 milijuna različitih boja, što je više nego dovoljno za korektno prikazivanje bilo koje slike.

En. colour, true

boje, osnovne

Također: primarne boje

Boje iz kojih su izvedene sve ostale boje.

Napomena: Osnovne boje – crvena, zelena i plava – kombiniraju se na zaslonu monitora za dobivanje svih ostalih boja. Na pisaču u boji kombiniraju se cijan, žuta i magenta.

Vidi i: miješanje boja, aditivno; miješanje boja, suptraktivno

En. colours, primary

Fr. couleurs fondamentales

Nj. Primärfarben; Grundfarben

broj koordinatnog sustava

Također: broj meridijanske zone

Broj koji označuje koordinatni sustav, odnosno meridijansku zonu, a stavlja se ispred ordinate točke.

Vidi i: zona, meridijanska

En. number, zone

Fr. repère de fuseau

Nj. Kennziffer (des Meridianstreifens)

B-splajn

Splajn funkcija koja ima minimalnu podršku u odnosu na zadani stupanj, glatkoću i područje particije.

Napomena: Osnovni teorem kaže da se svaka splajn funkcija zadanog stupnja, glatkoće i područja particije može prikazati kao linearna kombinacija B-splajnova tog istog stupnja, iste glatkoće i nad istom particijom. Naziv B-splajn uveo je Isaac Jacob Schoenberg kao skraćeni oblik za *basic spline*.

Vidi i: splajn

En. B-spline

Fr. B-spline

Nj. B-Spline

centar projekcije

Vidi: središte projekcije

CERCO

Comité Européen des Responsables de la Cartographie Officielle

Napomena: Europsko povjerenstvo rukovoditelja službenih nacionalnih agencija za kartografiju (kao npr. Ordnance Survey iz Velike Britanije ili francuski Institut Géographique National) koje djeluje pod okriljem Vijeća Europe. U rujnu 2000. CERCO i MEGRIN ujedinili su se u EuroGeographics.

Kratika: CERCO

Vidi i: MEGRIN; EuroGeographics

Fr. CERCO (Comité Européen des Responsables de la Cartographie Officielle)

cjelovitost

Vidi: integritet

CMYK

Cyan, Magenta, Yellow, Key Black

Napomena: Akronim od engleskih naziva osnovnih boja u suptraktivnome miješanju boja: Cyan (plavozelena), Magenta (purpurna) i Yellow (žuta) te Key Black (crna) koja se dodaje za pojačanje kontrasta.

Kratika: CMYK

Vidi i: miješanje boja, suptraktivno; RGB

En. CMYK (Cyan, Magenta, Yellow, Key Black)

CROTIS

Croatian Topographic Information System

Napomena: Kratica za Topografski informacijski sustav Republike Hrvatske (od engleskog Croatian Topographic Information System). CROTIS je model organizacije topografskih podataka kojim je propisana klasifikacija topografskih podataka pri njihovu prikupljanju, obradi, točnosti, načinu prikazivanja i prijenosu. Stupio je na snagu 2002, odlukom ravnatelja Državne geodetske uprave Republike Hrvatske.

Kratica: CROTIS

Vidi i: STOKIS

En. System, Croatian Topographic Information

Nj. Informationssystem der Republik Kroatien, Topographisches

crta

Također: linija

(1) Ostvaren ili zamišljen trag koji ostavlja sredstvo za crtanje.

(2) Stvarni ili zamišljeni potez koji dijeli što od čega.

Napomena: Ovisno o kontekstu može imati više različitih značenja.

En. line

Nj. Linie

crta sredine

Crta na kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora dviju susjednih (sučelišnih) država.

Napomena: Razgraničuje teritorijalna mora od 12 M (milja) i njihova podmorja, podmorja otvorenih mora od 20 M širine te podmorja ribolovnih i epikontinentalnog pojasa.

En. line, median

crta srednje niske vode

Crta prosječne visine svih niskih voda na nekom području određena 19-godišnjim mjerenjima.

En. line, mean low water

crta srednje visoke vode

Crta prosječne visine svih visokih voda na nekom području određena 19-godišnjim mjerenjima.

Vidi i: voda, visoka

En. line, mean high water

crta srednjih viših visokih voda

Crta prosječne visine viših visokih voda na nekom području određena 19-godišnjim mjerenjima.

Vidi i: voda, viša visoka

En. line, mean higher high waters

crta teritorijalnog mora, vanjska

Crta koja označuje prestanak morskog prostora koji se naziva teritorijalno more.

Napomena: Posebna joj je važnost u tome što je istodobno i crta koja čini državnu granicu odnosno obalne države. Preko te crte (prema pučini) više se ne proteže puna teritorijalna suverenost obalne države te, osobito, nikakva njezina isključiva prava koja se temelje na općem međunarodnom pravu.

En. line of the territorial sea, outer

crta visoke vode

Crta koju ostavlja plima pri visokoj vodi.

Napomena: Dostignuta crta ili razina, posebno najviša crta ikad dostignuta.

En. line, high water

Fr. laisse de haute mer

Nj. Tidehochwasserlinie

crta, normalna polazna

Crta niskih voda uzduž obale, kako je prikazana na službenim pomorskim kartama krupnog mjerila.

En. line, low water

Fr. laisse de basse mer

Nj. Niedrigwasserlinie

crta, obalna

Crta dodira mora, jezera ili rijeke i kopna.

Napomena: Obalna crta je promjenjiva s obzirom na periodične i neperiodične promjene razine mora (jezera, rijeke). Na topografskim kartama najčešće se prikazuje obalna crta određena srednjom razinom, odnosno ona koja je određena vrijednošću geodetske nule. Na pomorskim kartama određena je hidrografskom nulom, tj. srednjom razinom nižih niskih voda živih morskih mijena.

En. coastline

Nj. Küstenlinie

crta, osnovna

Vidi: crta, polazna

crta, polazna

Također: crta, osnovna

Crta od čijih se točaka u smjeru otvorenog mora mjeri širina teritorijalnog mora, vanjskog pojasa, gospodarskog pojasa i epikontinentalnog pojasa.

Napomena: Može biti normalna polazna crta i ravna polazna crta.

En. baseline

crta, ravna polazna

Crta koja nastaje spajanjem prikladnih najizbočenijih točaka kontinentalnih dijelova kopna i/ili otoka za to posebno određenom metodom.

Napomena: Dobivena crta je vanjska granica unutrašnjih morskih voda, odnosno polazna crta od koje se mjeri širina teritorijalnog mora.

Vidi i: more, teritorijalno

En. baseline, straight

crta, središnja

Crta koja dijeli srednje visoke vode od srednjih niskih voda.

En. line, mean

crtanje

Također: risanje

Vještina prikazivanja objekata, predmeta ili ideje najčešće rukom na papiru uz upotrebu olovke, pera itd.

Napomena: U širem smislu i graviranje i lijepljenje elemenata prikaza. Postoje razne vrste crtanja: prostoručno, umjetničko, tehničko, geodetsko itd. Rezultat crtanja je crtež.

Vidi i: grafika; crtež

Eng. drawing

Fr. dessiner

Nj. zeichen

crtež

Također: prikaz, grafički

Rezultat crtanja.

Napomena: Sastavni dijelovi crteža su točke, crte i površine te ponekad slova i brojke za objašnjenja. Ako u crtežu prevladava crta, odnosno linija kao osnovni likovni element, takav se crtež naziva *linearnim*. Ako je crtež izveden svjetlom i sjenom, odnosno tonovima, onda se takav crtež zove *tonski* ili *slikarski* crtež. Crtež je najčešće jednobojan, ali može biti i u više boja. Tehnički crtež je prikaz tehničkih objekata ili njihovih sastavnica, a prema području razlikuju se građevinski, strojarski, elektrotehnički, kartografski i dr. Svaki od njih ima posebno normirane sastavne dijelove i načine prikazivanja. Kartografski crtež je rezultat crtanja ili graviranja, nastao pri izradi karte. U novije se doba sve više crta računalno uz pomoć miša i odgovarajućih programa, a slika se promatra na zaslonu monitora. Gotovi se crteži isertavaju na podlogu pisačem ili crtalom (ploterom). Ponekad se umjesto crtež kaže *grafički prikaz*.

Vidi i: grafika; crtanje; kartografija

En. drawing

Fr. dessin

Nj. Zeichnung

crtež stijena

Prikaz crtežom strmih, ogoljenih, stjenovitih zemljišnih oblika.

En. drawing, rock

Fr. figuré de roche

Nj. Felszeichnung; Felssignatur

crtica

Vidi: šrafe

cum privilegio

Jedan od načina kojima se izražavalo dopuštenje mjerodavnih vlasti XVI.–XVII. st. da se neko djelo može tiskati.

Napomena: Od lat. *privus* – pojedinac + lat. *lex* – zakon, došlo je *privilegium*, u značenju isključivo pravo, povlastica, pogodnost, sloboda. Poslije se naziva *imprimatur*.

Vidi i: *imprimatur*

datum izmjere

Vrijeme (mjesec, odnosno godina) do kojega su pri izradi karte uzimani u obzir novi podatci o njezinu sadržaju iz izmjere.

Fr. date du lever

Nj. Kartenaufnahmestand

datum izrade karte

Točno vrijeme (dan, mjesec, godina) kad je završena izrada sadržaja karte.

Nj. (Karten)bearbeitungsstand

debljina papira

Srednja debljina lista papira ili trake papira izražena u mm.

En. thickness, paper

Fr. épaisseur du papier

Nj. Papierdicke

deformacija duljine, relativna

Također: linearna deformacija; deformacija duljine

Neimenovani broj koji predstavlja deformaciju duljine na jedinicu mjere.

Napomena: Dobije se kao razlika između mjerila duljina i jedinice u nekoj točki u zadanom pravcu. Umjesto relativna deformacija duljina često se govori i piše deformacija duljina.

En. error, scale

Fr. altération linéaire

Nj. Längenverzerrung

deformacija filma

Promjena dimenzija filma pod utjecajem promjene temperature, vlage i starenja.

En. distortion, film

Fr. instabilité dimensionnelle du film

Nj. Filmverzerrung

deformacija kuta

Razlika između kuta što ga zatvaraju dvije krivulje na plohi elipsoida ili kugle i kuta između tih dviju krivulja u projekciji.

En. distortion, angular; alteration, angular; change, angular; deformation, angular

Fr. altération angulaire

Nj. Winkelverzerrung

deformacija kuta, maksimalna

Najveća deformacija kuta u danoj točki.

Vidi i: deformacija kuta

En. distortion, maximum angular

Nj. Winkelverzerrung, maximale

deformacija površina

Neimenovani broj koji predstavlja deformaciju površina na jedinicu mjere.

Napomena: Dobije se kao razlika između mjerila površina i jedinice.

Vidi i: mjerilo površina

En. distortion, area; deformation, area

Fr. altération des surfaces

Nj. Flächenverzerrung

deformacija projekcije

Promjena duljine, površine, kuta ili oblika lika koja nastaje pri preslikavanju plohe elipsoida ili kugle u ravninu.

En. distortion

Fr. altération d'une projection

Nj. (Netz)verzerrung

deformacija, linearna

Vidi: deformacija duljine, relativna

deklinacija, magnetska

Kut između pravca magnetskog sjevera i geografskog sjevera.

En. magnetic declination

Fr. declination magnétique

Nj. Missweisung

DGU

Državna geodetska uprava.

Napomena: Hrvatska državna upravna organizacija koja u svrhu sustavne izmjere države i izradbe njezina temeljnoga informacijskog sustava nadzire i obavlja upravne i stručne poslove koji se odnose na: (1) uspostavljanje i održavanje osnovne mreže astronomsko-geodetskih, trigonometrijskih, nivelmanskih i gravimetrijskih točaka, (2) geodetsku izmjeru i njezine oblike – katastarsku i topografsku izmjeru, (3) izradu topografskih i drugih karata, (4) izradu katastra, (5) osnivanje jedinstvene državne evidencije prostornih jedinica, (6) katastar vodova i (7) izradu prijedloga zakonskih propisa i pravilnika u skladu s razvojem tehnologije i znanosti primjenljivih u geodeziji.

Kratica: DGU

Vidi i: izmjera, geodetska; katastar

En. State Geodetic Administration (SGA)

Nj. Landesvermessungsbehörde

DIGEST

Digital Geographic Information Exchange Standard.

Napomena: Jedna od norma za prijenos digitalnih geoinformacija.

Kratica: DIGEST

En. DIGEST (Digital Geographic Information Exchange Standard)

digitalizacija

Postupak pretvaranja grafičkih izvornika u digitalni oblik.

Napomena: S obzirom na vrstu digitalizatora koji se pritom upotrebljavaju, digitalizacija može biti ručna ili vektorska i automatska ili rasterska, tj. skeniranje.

Vidi i: digitalizator

En. digitizing; digitization

Fr. numérisation

Nj. Digitalisierung

digitalizacija, interaktivna

Način digitalizacije u kojem je moguća dvosmjerna komunikacija između operatora i računala.

Napomena: Učitani podaci odmah su i prikazani na zaslonu računala, omogućujući operatoru da vidi što je već prikupljeno od podataka. Većina softvera za digitalizaciju podržava taj način rada.

En. digitizing, interactive

Fr. numérisation interactive

Nj. Digitalisierung, interaktive

digitalizacija, poluautomatska

Način digitaliziranja karte u kojoj je većina postupaka praćenja crte kontrolirana softverom, ali koja zahtijeva da operator bude konstantno pri ruci i da pomaže u identificiranju objekata i otklanjanju anomalija.

En. digitizing, semi-automated

Fr. numérisation semi-automatique

Nj. Digitalisierung, halbautomatische

dijagram

Grafički način prikazivanja zavisnosti među veličinama u koordinatnom sustavu.

Napomena: U kartografiji se najčešće upotrebljavaju stupčasti i kružni dijagrami. Na stupčastim dijagramima visina svakog stupca uzima se proporcionalno veličini koja se prikazuje. Na kružnim dijagramima kružni sektori uzimaju se proporcionalno veličinama koje se prikazuju.

En. diagram

Fr. diagramme (ou graphique)

Nj. Schaubild; Diagramm

dijagram na karti

Kartografski znak u obliku dijagrama; postavlja se približno u sredini područja za koje pruža neke kvantitativne podatke.

Napomena: Prema dimenzijama mogu biti točkasti, linijski, površinski i tjelesni, a po koordinatnom sustavu pravokutni i polarni.

Vidi i: znak, kartografski

En. cartogram

Nj. (Karten)diagramm

dio pomorske karte, hidrografski

Dio pomorske karte koji sadržava podatke o pomorskim svjetlima i oznakama za plovidbu, o oblicima morskoga dna (brojke dubina, izobate i sl.) i njegovim morfološkim karakteristikama, o sidrištima, morskim strujama i dr., a pritom su precizno označene opasne pličine, grebeni i hridi te sve podvodne i nadvodne opasnosti za plovidbu.

En. part of the chart, hydrographic

dio pomorske karte, topografski

Dio pomorske karte koji sadržava podatke o kopnu, i to samo o obalnome pojasu koji se vidi s mora i na njemu karakterističnim oblicima i objektima za raspoznavanje obale, orijentaciju i određivanje položaja broda.

En. part of the chart, topographic

distributer karata

Organizacija koja se bavi prodajom službenih izdanja karata i drugih kartografskih proizvoda.

En. map agency, official

Fr. depot de cartes (officielles)

Nj. Kartenvertriebstelle

DLG

Digital Line Graph

Napomena: Format podataka digitalnih karata. Razvio ga je US Geological Survey (USGS).
Kratice: DLG
En. DLG (Digital Line Graph)

DMA

Defense Mapping Agency

Napomena: Kartografska agencija Ministarstva obrane SAD-a od koje je, zajedno s još nekoliko institucija, 1. X. 1996. stvorena Nacionalna agencija za snimke i kartografiju (NIMA).

Kratice: DMA

Vidi i: NIMA

En. DMA (Defense Mapping Agency)

DMR

Vidi: model terena, digitalni

DMT

Vidi: model terena, digitalni

DNC

Digital Nautical Chart

Napomena: Karta svijeta izrađena u Nacionalnoj agenciji za snimke i kartografiju (National Imagery and Mapping Agency – NIMA) u SAD-u, koja se sastoji od približno 5000 pomorskih karata u vektorskom formatu.

Kratice: DNC

Vidi i: NIMA

En. DNC (Digital Nautical Chart)

dopuna, djelomična

Prerada karte s obzirom na (1) pojedinačne novonastale objekte ili (2) samo dijelova polja karte.

Napomena: Npr. (1) ispravci samo neke rekonstruirane ceste, a ne i cijele putne mreže ili (2) cjelovite dopune samo dijela jednog lista karte. Dopune izvedene neposredno pred tisak naklade nazivaju se posljednje dopune.

En. (1) revision, selective; (2) revision, partial

Fr. mise à jour

Nj. Nachträge, einzelne

drvorez

Grafički postupak u kojem se crtež prenosi na ravnu i glatku drvenu ploču, također i otisak na papiru nastao tim postupkom.

Napomena: Oštrim nožem i uskim dlijetima izrezuju se i izdubljuju suvišni dijelovi površine, dok na kraju ne preostanu samo oštro ograničeni dijelovi crteža. Ploča se zatim s pomoću tampona ili valjka premazuje bojom i otiskuje u preši. Drvorez se pojavio u XIV. st. Prvi drvorezi u Hrvatskoj nastaju potkraj XV. st. u glagoljskoj tiskari u Senju.

Vidi i: tisak, visoki

En. woodcut

Fr. gravure en taille d'épargne; gravure sur bois; gravure en relief; gravure en taille d'épargne

Nj. Holzschnitt

dubina na karti

Vertikalna udaljenost od hidrografske nule do dna.

Vidi i: nula, hidrografska

En. depth, chart

dužina, geografska

Kut između ravnine početnog meridijana i ravnine meridijana zadane točke.

Napomena: Mjeri se od početnog meridijana od 0° do 180° prema istoku (istočna geografska dužina) i od 0° do 180° prema zapadu (zapadna geografska dužina).

En. longitude

Fr. longitude

Nj. Länge, geographische

ECDB

Electronic Chart Data Base

Napomena: Glavna baza podataka za bazu podataka elektroničke pomorske navigacijske karte (ENCN), koju u digitalnom obliku posjeduje nacionalni hidrografski ovlaštenik, a sadržava podatke s pomorske karte te druge nautičke i hidrografske podatke.

Kratica: ECDB

En. ECDB (Electronic Chart Data Base)

egzonim

Geografsko ime koje se razlikuje od geografskog imena koje se koristi u državi u kojoj se nalazi imenovani geografski objekt.

En. exonym

Nj. Exonym

ekumena

Stalno naseljen prostor.

Napomena: Naziv za poznate prostore Zemlje u doba starih Grka. Obuhvaćala je Sredozemlje i susjedne regije.

En. ecumene

Fr. écumène

Nj. Ökumene

ekvator

Najveća kružnica Zemljine sfere okomita na njezinu os ili najveća kružnica Zemljina elipsoida okomita na njegovu os.

Napomena: Ekvator je najdulja paralela koja dijeli Zemlju na sjevernu i južnu polutku (hemisferu). Na ekvatoru tijekom cijele godine jednako traju dan i noć.

En. equator

Fr. Équateur

Nj. Äquator

ekvidistancija

Visinska razlika između dviju susjednih osnovnih izohipsa.

Vidi i: izohipsa, osnovna

Fr. équidistance

Nj. Höhenstufe, konstante

ekvidistantnost

Vjernost prikaza duljina na karti umanjenih u skladu s mjerilom karte.

Napomena: Za razliku od ekvivalentnosti i konformnosti ekvidistanost nije moguće postići na cijelom polju karte već samo uzduž odgovarajućih linija (npr. meridijana).

ekvivalentnost

Vjernost prikaza površina na karti umanjenih u skladu s mjerilom karte.

En. equivalence

Fr. équivalence

Nj. Gleichwertigkeit

element karte

Sastavni dio karte.

Napomena: Razlikuju se unutarnji i vanjski elementi sadržaja karte. Unutarnji su elementi: kartografska mreža, prikazani zemljišni (terenski) oblici, hidrografija, prikazana naseljena mjesta, prometna mreža, prikazana vegetacija, različite granične crte i imena. Vanjski su elementi: okvir karte, različiti natpisi i opis karte, podatci i objašnjenja izvan okvira karte.

Vidi i: mreža, kartografska

En. part, map

Nj. Kartenbestandteile

element, grafički

Dio crteža, kao što su točka, linija, površina ili tekst.

En. symbol, (cartographic)

Fr. graphisme

Nj. Darstellungselemente; Elemente, graphische

elementi, tipografski

Elementi koji skladno razmješteni daju slovima pri otisku karakterističan izgled.

Napomena: To mogu biti ukras, vinjeta, tonska ploha, sjena, šrafe i sl.

Vidi i: tipografija

En. elements, typographical

Fr. élément typographique; élément de la composition

Nj. Satzelemente

elipsa deformacija

Također: Tissotova indikatrixa

Elipsa dobivena preslikavanjem u ravninu beskonačno male kružnice s plohe elipsoida ili kugle koja pokazuje kako se mijenja mjerilo dužina u jednoj točki u različitim smjerovima.

Vidi i: mjerilo dužina

En. ellipse of distortion; indicatrix, Tissot's

Fr. indicatrice de Tissot

Nj. Verzerrungsellipse; Indikatrix, Tissot'sche

elipsoid, referentni

Rotacijski elipsoid kojim se geometrijski aproksimira oblik Zemlje i koji služi kao osnova za geodetska računanja.

En. ellipsoid, reference

Nj. Referenzellipsoid

ENC

Electronic Navigational Chart

Napomena: Elektronička pomorska navigacijska karta. Baza podataka kojoj su normirani sadržaj, struktura i format, koju za upotrebu s ECDIS-om izdaju službeni i ovlašteni hidrografski uredi. ENC sadržava sve podatke pomorske karte nužne za sigurnu navigaciju; može sadržavati i dodatne podatke osim onih što ih sadržava papirnata karta (npr. smjerovi plovidbe), a mogu se smatrati nužnima za sigurnu navigaciju.

Kratica: ENC

Vidi i: ECDIS

En. ENC (Electronic Navigational Chart)

endonim

Izvorno ime nekoga geografskog objekta.

En. endonym

Nj. Endonym

ERDAS

Earth Resources Data Analysis System

Napomena: Ime tvrtke i njezina sustava za digitalnu obradu slike, posebno za obradu satelitskih snimaka.

Kratica: ERDAS

ETF

European Transfer Format

Napomena: Format za prijenos topografskih podataka što ga je predložio CERCO.

Kratica: ETF

Vidi i: CERCO

En. ETF (European Transfer Format)

EuroGeographics

Udruženje europskih nacionalnih organizacija za geodeziju i kartografiju.

Napomena: Osnovano u rujnu 2000. spajanjem CERCO-a i MEGRIN-a. Glavni zadatak EuroGeographicsa je stvaranje europske infrastrukture prostornih podataka.

Vidi i: CERCO; MEGRIN

En. EuroGeographics

faksimil karte

Stara karta umnožena tako da kopija bude što vjernija izvorniku.

En. fascimile map

Fr. fac-similé

Nj. Faksimilekarte

Ferro

Sada Hierro, najzapadniji vulkanski otok u Kanarskom otočju (Španjolska).

Napomena: Do XVII. st. upotrebljavani su različiti meridijani za početni meridijan. God. 1634. na konferenciji matematičara, kartografa i astronoma u Parizu za početni meridijan prihvaćen je meridijan koji prolazi kroz Ferro. God. 1884. na Međunarodnoj geografskoj konferenciji u Washingtonu odlučeno je da se za početni meridijan prihvati grinički.

film

Proziran list plastične mase (folije) s fotografskim slojem.

Vidi i: fotosloj

En. film, photographic

Fr. film photographique

Nj. Film, photographischer

film, preobratni

Film s posebnim fotoslojem, od kojega se, nakon fotografske obrade, od pozitiva ponovno dobiva pozitiv.

Vidi i: film

En. film, reversal

Fr. film inversible

Nj. Umkehrfilm

forma, tiskovna

Zajednički naziv za sve prikladno uobličene materijale (metalne ploče i sl.) na kojima se nalazi sadržaj koji treba tiskati.

Napomena: Tiskovna forma tako je pripravljena da u procesu tiskanja tiskovni elementi (slovo, crtež, slika) preuzimaju na sebe tiskarsku boju i zatim pod pritiskom ostavljaju tu boju u obliku otiska na papiru ili drugom nositelju tiska.

En. printing, forme

Fr. support imprimant

Nj. Druckform

format karte

Veličina (duljina i širina) lista karte (u centimetrima). Prvo se daje podatak o veličini po donjem, južnom rubu.

format papira

Veličina (duljina i širina) pravokutno obrezanog lista papira ili širina kotura za papire u koturima.

Napomena: Formati papira normirani su na međunarodnoj osnovi. Standardni formati obuhvaćaju glavni red A i dopunske redove B, C, D. Svaki red podijeljen je na razrede od 0 do 12, pri čemu je svaki novi razred dobiven poprječnim dijeljenjem prethodnog formata na polovine. Za oznaku formata navodi se samo njegov red i razred, npr. A4 ili B5 ili C3 ili D2. Za pojedine redove osnovne su dimenzije: A0 841×1189 mm; B0 1000×1414 mm; C0 917×1297 mm; D0 771×1090 mm. Format A0 ima površinu od jednoga kvadratnog metra. Izrađuju se i formati veći od razreda 0, i označuju se s 00, a najveći je 000.

En. size, paper

Fr. format du papier

Nj. Papierformat

fotografija, reproduksijska

Fotografski postupci u sklopu umnožavanja nekoga predloška.

Napomena: Obuhvaćaju fotografiju (snimanje, izradu negativa i pozitiva) u istom ili promijenjenome mjerilu, uključujući i uklanjanje deformacija sastavljačkih izvornika i višetonskih predložaka, rastriranje i izradu izvadaka boja.

En. photography, reproduction

Fr. reproduction photographique

Nj. Reproduktionsphotographie

fotokarta

Fotoplan na kojem je dio sadržaja dodatno istaknut kartografskim znakovima, zemljišni oblici prikazani izohipsama, a objekti objašnjeni imenima.

Vidi i: fotoplan; znak, kartografski; izohipsa

En. photomap

Fr. photocarte

Nj. Luftbildkarte

fotopapir

Papir, prethodno premazan slojem barita, na koji je nanesen fotosloj.

Napomena: Razlikuju se klor srebrni i klorbrom srebrni papiri.

Vidi i: fotosloj

En. paper, photographic

Fr. papier photographique

Nj. Papier, photographisches

fotoplan

List plana (karte) sastavljen od redresiranih okomitih aerosnimaka jedinstvenog mjerila, s nanesenom pravokutnom koordinatnom mrežom, opremljen imenima, kotama i podacima izvan okvira.

Vidi i: aerosnimka; mreža, pravokutna koordinatna; imena, geografska; kota

En. photomap

Fr. photoplan

Nj. (Luft)bildplan

fotoploter

Visokotočni rasterski ploteri (crtala) rezolucije iznad 750 toč/inču ili 30 lin/mm.

Napomena: Kvalitetni reproduksijski originali mogu se izraditi jedino fotoploterima, koji se nazivaju fotoosvjetljivačima ili osvjetljivačkim jedinicama kada su manjeg formata.

Rezolucija tih plotera (crtala) može biti i veća od 2000 toč/inču.

En. photoplotter

Nj. Photoplotter

fotosloj

Također: fotografski sloj

Emulzivni sloj želatine i halogenida srebra osjetljiv na svjetlo koji se primjenjuje za izradu fotografija.

Napomena: Prema spektralnom području osjetljivosti razlikuju se: hiperpankromatski fotoslojevi s osjetljivošću od ultraljubičastog do infracrvenog; ortokromatski fotoslojevi s osjetljivošću od ultraljubičastog do žutog (200 do 500 m μ); ortopankromatski fotoslojevi s osjetljivošću od ultraljubičastog do narančastog (200 do 650 m μ) i pankromatski fotoslojevi s osjetljivošću od ultraljubičastog do crvenog (200 do 700 m μ) dijela spektra.

En. coating, photographic

Fr. couche photosensible

Nj. Schicht, photographische

generalizacija baze podataka

Vidi: generalizacija modela

generalizacija modela

Također: uopćavanje modela, generalizacija baze podataka

Nadzirano reduciranje podataka u modelu.

Napomena: Time se ostvaruje ušteda prostora za čuvanje i ubrzavanje prijenosa podataka komunikacijskim kanalima. Može se smatrati predprocesnim korakom ka kartografskoj generalizaciji. Pri tome treba imati u vidu da je to potpuno formaliziran proces koji ne pruža mogućnost za subjektivne grafičke odluke.

Vidi i: generalizacija, kartografska

En. generalisation, model; generalisation, database

Nj. Modellgeneralisierung

generalizacija, kartografska

Također: kartografsko uopćavanje

Vrsta apstrakcije koja obuhvaća sve vrste uopćavanja sadržaja karte prilagođene mjerilu karte i/ili svrsi karte, tj. izabiranje, pojednostavnjivanje, sažimanje, pomicanje i pojmovnu pretvorbu.

Napomena: Pri kartografskoj generalizaciji se tipovi entiteta niže razine uopćuju tipom entiteta više razine. Kada ne može doći do zabune, govori se i piše samo generalizacija ili uopćavanje.

En. generalisation, cartographic

Fr. généralisation cartographique

Nj. Generalisierung, kartographische

geodezija

Znanost i tehnika koja se bavi izmjerom i prikazom Zemljine površine, određivanjem oblika Zemlje i njezina polja sile teže.

En. geodesy

Fr. géodésie

Nj. Geodäsie

geografija

Prirodno-društvena znanost o predmetima, pojavama i procesima u geosferi i njihovoj međuovisnosti te o funkcionalnom uređenju prostora i odnosu čovjeka i okoliša.

Vidi i: geosfera

En. geography

Fr. géographie

Nj. Geographie

geoinformatika

Znanstvena disciplina koja kao temelj geoinformacijskih sustava obuhvaća znanstvene temelje digitalnih metoda prikupljanja prostornih podataka, modeliranje prostornih informacija, metode apstrakcije i generalizacije geopodataka, specifičnosti prostornih i prostorno-vremenskih baza podataka, matematičko-statističku obradu geopodataka i osmišljavanje usluga baziranih na lokaciji korisnika.

En. geoinformatics

Nj. Geoinformatik

geokodiranje

(1) Pridruživanje lokacije nekom objektu s pomoću poštanske adrese (država, grad, ulica, kućni broj).

(2) Pridruživanje koordinata objektu.

Napomena: Za neke su autore geokodiranje i georeferenciranje sinonimi.

Vidi i: georeferenciranje

En. geocoding

Fr. géocodage

Nj. Geokodierung

geomontografija

Umijeće prikazivanja Zemljine površine na reljefan način, najčešće od papirne mase i u bojama.

geoplastika

Reljefno prikazivanje Zemljine površine.

Nj. Geoplastik

geoprostor

Prostor koji obuhvaća dio Zemljine površine s dijelom litosfere do dubine isplativa iskorištavanja, dijelom hidrosfere do određene dubine iskorištavanja i atmosfere do visine u kojoj se zbivaju klimatski procesi i koji se može gospodarski vrjednovati.

En. geospace

Nj. Georaum

georama

Gorostasni reljefni globus Zemlje.

GEOREF

The World Geographic Reference System

Napomena: Sustav za određivanje položaja na karti s pomoću kartografske mreže označene slovima i brojkama.

Kratica: GEOREF

Vidi i: mreža, kartografska

En. GEOREF

georeferenciranje

Pridruživanje geografskih koordinata ili pravokutnih koordinata u određenoj kartografskoj projekciji pojedinim točkama određenog objekta.

Vidi i: georektifikacija; geokodiranje

En. georeferencing

Fr. géoréférencement

Nj. Georeferenzierung

georektifikacija

Transformacija prostornih podataka (vektorskih i rasterskih) iz jednog oblika u drugi sa svrhom uklanjanja pogrješaka, poboljšanja ili dovođenja u željeno stanje.

Primjer: Uklanjanje pogrješaka može biti zbog utjecaja reljefa na perspektivnu snimku ili utjecaja procesa vektorizacije ili digitalizacije. Primjeri poboljšanja ili dovođenja u željeno stanje su prelazak iz perspektivne snimke u zadanu kartografsku projekciju, odnosno prelazak

iz jedne kartografske projekcije u drugu.

Napomena: Ta transformacija može zahtijevati i preuzorkovanje.

Vidi i: georeferenciranje; preuzorkovanje

En. georectification

geosfera

Životni prostor Zemlje u kojem se tijesno isprepleću i utječu jedni na druge zračni omotač (atmosfera), voda na Zemlji, stjenovita Zemljina kora i živi svijet.

globus

Kartografski prikaz Zemlje, nekog svemirskoga tijela ili prividne nebeske sfere na umanjenoj modelu u obliku sfere (kugle).

En. globe

Fr. globe

Nj. (Karten)globus

GML

Geography Markup Language

Napomena: Jezik za označivanje geografskih objekata, temeljen na XML-u. Određuje geometriju i svojstva objekata koji čine geografsku informaciju. GML je praktična aplikacija za prijenos kartografskih informacija putem interneta.

Kratica: GML

Vidi i: XML; web

En. GML (Geography Markup Language)

godina objavljivanja karte

Godina u kojoj je karta postala pristupačna javnosti (prodajom, javnim izlaganjem ili besplatnom podjelom).

En. year of map publication

Fr. date de parution

Nj. Kartenveröffentlichungsjahr

GPS

Global Positioning System = Globalni položajni sustav

Napomena: Sustav satelita i zemaljskih stanica Ministarstva obrane SAD-a koji s pomoću radiovalova omogućuje neprekidno određivanje položaja na cijeloj Zemlji i u njezinoj blizini.

En. GPS (Global Positioning System)

Nj. Positionierungssystem, globales

grafika

(1) Umijeće ili tehnika kojom se tiskaju kopije, a također i naziv za tako dobiveni otisak.

Primjer: drvorez, bakrorez, litografija

(2) Umijeće crtanja, slikanja i tiskanja.

(3) Vještina crtanja posebno u matematici, inženjerstvu itd., također i naziv za izrađeni crtež, odnosno grafički prikaz.

Vidi i: drvorez; bakrorez; litografija

En. graphics; arts, graphic

Nj. Grafik

grafika, računalna

Prikazivanje slika na računalnom zaslonu.

Napomena: Naziv obuhvaća različite načine stvaranja, prikazivanja i spremanja slika uz pomoć računala.

En. graphics, computer

Nj. Computergraphik

graver

Radnik koji urezuje slike ili slova u bakar, kamen, drvo i slične materijale.

Napomena: U povijesti kartografije on je na takve materijale prenosio kartu u zrcalnoj varijanti kako bi na otisku raspored elemenata bio ispravan.

Vidi i: graviranje

Fr. graveur

graviranje

Ručni, mehanički ili fotoelektrični postupak urezivanja crteža ili pisma u metalnu, kamenu, staklenu ili plastičnu ploču s pomoću prikladnoga gravirnog alata.

Vidi i: graver

En. engraving

Nj. gravieren

gustoća rastera

Također: finoća rastera

Broj linija ili redova točkica na jedinicu duljine.

En. density, screen

Fr. pas

Nj. Rasterweite

hagionim

Ime sakralnog objekta.

harmonija boja

Poredak boja koji stvara ugodan osjećaj osjetilu vida i daje estetski izgled obojenomu grafičkom djelu.

En. harmony, colour

Fr. harmonie des couleurs

Nj. Farbharmonie

hemisfera

Vidi: polutka

hidronim

Ime rijeke, potoka, močvare, jezera, mora i općenito svih vrsta voda koje su nastale prirodnim putem ili čovjekovom intervencijom u prirodi.

Napomena: Dolazi od grč. *hýdōr* i *hýdatos* – voda + *ónoma* – ime, naziv.

hidrotehnika

Vještina građenja objekata kao što su kanali, brane i sl.

Napomena: Dolazi od grč. *hýgrós* – mokar, voden, vlažan i *téchnē* – umjetnost, vještina.

En. engineering, hydraulic

Nj. Hydrotechnik; Wasserbautechnik

hipsometrija

Mjerenje visina.

Napomena: *Hipsometar* je pribor kojim se može mjeriti visina nekog mjesta određivanjem temperature vrenja vode na tome mjestu. Naime, temperatura vrenja vode mijenja se s tlakom zraka koji se smanjuje s nadmorskom visinom.

En. hypsometry

Fr. hypsométrie

Nj. Hypsometrie

HKD

Hrvatsko kartografsko društvo

Napomena: Strukovna udruga kartografa i drugih osoba koje pokazuju posebno zanimanje za kartografiju i srodna područja. Osnovana je 2001. godine u Zagrebu. Organizira savjetovanja i objavljuje znanstveno-stručno-informativni časopis *Kartografija i geoinformacije*.

Kratice: HKD

En. Society, Croatian Cartographic

Nj. Gesellschaft, Kroatische kartographische

hodonim

Ime prometnice.

Napomena: Dolazi od grč. *hodos* – put.

holografija

Optički postupak za zabilježbu trodimenzionalnih grafičkih prikaza kao holograma, tj. trodimenzionalne slike predmeta.

En. holography

Fr. holographie

Nj. Holographie

homogenizacija

Stvaranje međususedskih odnosa između točaka karte različitoga podrijetla.

Napomena: Pritom vezne točke služe za izračunavanje parametara transformacije i interpolacije za uklanjanje deformacije mreže. Riječ je o identičnim točkama u obama koordinatnim sustavima.

En. homogenization

Nj. Homogenisierung

horizont

Vidi: obzor

horonim

Ime različitih prostornih cjelina poput države, regije i sl.

HTRS96

Hrvatski terestrički referentni sustav za epohu 1995,55.

Kratice: HTRS96

Vidi i: sustav, geodetski referentni

HTRS96/LCC

Kratica za koordinatni sustav uspravne Lambertove konformne konusne projekcije sa standardnim paralelama 43°05' i 45°55' uz HTRS96.

Napomena: Projekcijski koordinatni sustav Republike Hrvatske za područje pregledne državne kartografije.

HTRS96/TM

Kratica za koordinatni sustav poprečne Mercatorove (Gauss-Krügerove) projekcije sa srednjim meridijanom 16°30' i linearnim mjerilom na srednjem meridijanu 0,9999 uz HTRS96.

Napomena: Projekcijski koordinatni sustav Republike Hrvatske za područje katastra i detaljne državne topografske kartografije.

ICA

International Cartographic Association

Napomena: Međunarodno kartografsko društvo, osnovano 1959. u Bernu.

Kratica: ICA

En. ICA (International Cartographic Association)

ime uz okvir lista

Ime, natpis ili njihove kratice uz unutarnji okvir lista.

Napomena: U dužih imena početni ili završni dio može biti unutar okvira lista. Obično označuje mjesto prema kojem ili od kojeg vodi neka komunikacija ili vodotok.

Fr. écritured débordant lórlé

Nj. Abgangsschrift; Zugangsschrift

imena, geografska

Imena dodijeljena objektima na Zemlji.

Napomene: (1) Poseban slučaj topografskih imena, toponima. (2) U CROTIS-u postoji objektna cjelina 9000 Zemljopisna imena (toponimi). (3) Ime i naziv ponekad se upotrebljavaju kao sinonimi. Međutim, u onomastici ime i naziv nikad nisu sinonimi.

Osnovno je značenje imena da je to riječ koja služi za označivanje pojedinačnoga bića, stvari ili skupine. Postoji Imenik naselja Hrvatske, Imenik zagrebačkih ulica, Povjerenstvo za imenovanje ulica itd. Primjeri geografskih imena su Zagreb, Medvednica, Ilica itd. Istodobno, naziv obuhvaća širi pojam, pa ako govorimo o geografskim nazivima to su npr. brdo, vrh, jezero itd.

Vidi i: toponimi; CROTIS

En. names, geographical

Fr. nom géographique

Nj. Namen, geographische

impresum o karti

Zakonski obvezni ili uobičajeni podatci o izradi i tisku karte.

Napomena: To su podatci o organizaciji koja je radila na karti, o podrijetlu i stanju kartografskog materijala, datumi izmjere i prikupljanja podataka, o sastavljanju i tisku karte, nakladi, povjerljivosti itd.

En. imprint

Nj. Kartenimpresum

imprimatur

Konačno autorovo dopuštenje kojim njegovo djelo može biti objavljeno i predano u tisak.

Vidi i: cum privilegio

En. permission to print

informacija, kartografska

Informacija o položaju objekata, stanja ili pojava na površini Zemlje i na nekom drugom nebeskom tijelu, dobivena kartografskim metodama.

En. information, cartographic

Fr. information cartographique

Nj. Aussage, kartographische

inklinacija, magnetska

Kut što ga magnetska igla zatvara s horizontalnom ravninom u bilo kojoj točki na Zemlji. Napomena: Magnetska inklinacija je 0° na magnetskom ekvatoru, a 90° na magnetskim polovima.

En. inclination, magnetic

Fr. inclinaison magnétique

Nj. Inklination, magnetische

inkunabula

Naziv za najstarije tiskane knjige, tj. one do kraja XVI. st.

Napomena: Dolazi od lat. *incunabula* – pelene, kolijevka, začetak.

En. incunabulum

integritet

Također: cjelovitost

Stanje u kojem postoje svi dijelovi.

En. integrity

Nj. Integrität

interval

(1) Vrijeme koje protekne između dvaju događaja.

(2) Prostor između dviju točaka ili dvaju predmeta.

(3) Skup svih realnih brojeva koji su veći od zadanog broja *a* i manji od broja *b*.

Napomena: Razlikuju se otvoreni, zatvoreni i poluotvoreni intervali realnih brojeva.

En. interval

Nj. Intervall

irigacija

Navodnjavanje, umjetno natapanje polja, ali i povišenje vodostaja u kanalima.

Napomena: Dolazi od lat. *irrigare* – navratiti vodu, natapati.

En. irrigation

Nj. Bewässerung

ishodište

Također: polazište

Točka u koordinatnom sustavu koja služi kao polazišna točka za računanje elemenata u sustavu ili za određivanje primjene tog sustava.

Napomena: Kako bi ishodište bilo određeno, mora se navesti njegov položaj u sustavu i

pripadajuće brojčane vrijednosti njegovih koordinata. (1) Ishodište koordinata je točka presjeka koordinatnih osi od kojih se koordinate bilježe. U matematici ishodište obično ima koordinate (0,0); u geodeziji je uobičajeno dati ishodištu velike pozitivne vrijednosti kako bi se izbjegle negativne koordinate. (2) Ishodište koordinata je točka u ravnini koja ima koordinate (0,0) bez obzira na njezin položaj u odnosu na osi. (3) Ishodište koordinata je točka od koje se računaju elementi koordinatnog sustava.

En. origin

Fr. origine

Nj. Ursprung

ishodište pravokutnoga koordinatnog sustava u ravnini

Točka u presjeku koordinatnih osi (osi apscise i osi ordinate) koja je zajednički početak obiju osi.

Vidi i: apscisa; ordinata

En. origin, true

Fr. origin des coordonnées rectangulaires

Nj. Gitternull(punkt)

ishodište pravokutnoga koordinatnog sustava, uvjetno

Točka u koju je uvjetno pomaknuto ishodište koordinatnog sustava kako bi sve koordinate zadanoga područja imale pozitivne vrijednosti.

Napomena: U koordinatnim sustavima (zonama) Gauss-Krügerove projekcije uobičajeno je uvjetno koordinatno ishodište postaviti 500 000 m zapadno od srednjeg meridijana.

Vidi i: projekcija, Gauss-Krügerova

En. origin, false

Nj. Gitternull, fiktives

isječak karte

Posebno izrađen ili izdvojen (isječen) dio jednog lista karte.

En. extract, map

Fr. extrait de carte

Nj. Kartenausschnitt

istinitost u označivanju

Način izvješćivanja o kvaliteti podataka koji se sastoji u tome da proizvođač navede sve činjenice o skupu podataka, a na korisniku je da sam procijeni odgovara li taj skup podataka njegovim zahtjevima.

En. truth in labelling

itinerar

(1) Plan i program putovanja s naznakom udaljenosti, mjesta zaustavljanja te vremenima dolaska i odlaska.

(2) Putni vodič s kartom i svim važnijim podacima o području kojim se putuje (opis kraja, ceste, luke, hoteli itd.).

En. route

Fr. itinéraire

Nj. Itinerar

izdavač karte

Pravna osoba odgovorna za objavljivanje karte (kartografskoga proizvoda).

En. publisher, map
Fr. éditeur cartographique
Nj. (Karten)herausgeber

izgladivanje crte

Takoder: izgladivanje linije
Postupak koji uklanja nepravilnosti i grubosti s neke crte unutar zadane tolerancije.
En. smoothing, line
Nj. Linienglättung

izgladivanje linije

Vidi: izgladivanje crte

izmjera, geodetska

Prikupljanje, obrada i prikazivanje podataka geodetskim metodama.
En. survey, geodetic
Fr. leve geodesique
Nj. Vermessung, geodätische

izobata

Crta koja spaja točke istih dubina ili negativnih nadmorskih visina s obzirom na nultu nivoplohu.
En. contour, depth
Fr. isobathe
Nj. Tiefenlinie

izogona

Crta na karti koja spaja točke istih vrijednosti magnetske deklinacije.

izohipsa

Crta koja spaja točke istih nadmorskih visina.
En. contour; contour line; isohypse
Fr. courbe de niveau; isohypse
Nj. Höhenlinie; Isohypse

izohipsa, dopunska

Izohipsa koja se interpolira između (susjednih) osnovnih izohipsa kako bi se prikazale lokalne karakteristike zemljišnih oblika.
Fr. courbe auxiliaire
Nj. Hilfshöhenlinie

izohipsa, glavna

Određena, svaka n -ta izohipsa, deblje izvučena, najčešće s kotom.
En. contour line, index
Fr. courbe maitresse; courbe de niveau maîtresse
Nj. Zählhöhenlinie; Zählisohypse

izohipsa, osnovna

Crta koja spaja točke istih nadmorskih visina na odabranoj ekvidistanciji.
Vidi i: ekvidistancija

En. contour, principal
Fr. courbe normale; courbe de niveau normale
Nj. Haupthöhenlinie

izohipsa, pomoćna

Izohipsa koja se interpolacijom umeće na polovini ili četvrtini prihvaćene ekvidistancije kako bi se prikazali detalji zemljišnih oblika koji se nalaze unutar prihvaćene ekvidistancije ili kako bi se dobile gušće izohipse, obično u ravnicama.

Vidi i: ekvidistancija

En. contour, auxiliary; contour, intermediate

izoklina

Crta na karti koja spaja točke istih vrijednosti magnetske inklinacije.

izokola

Crta na karti koja spaja točke istih deformacija.

Vidi i: deformacije projekcije

En. isogram, distortion

Fr. ligne d'égale alteration

Nj. Äquideformate

izolar

Također: otočnik

Zbirka karata u kojoj dominiraju prikazi otoka.

Napomena: Prvi izolar hrvatskih otoka tiskan je u prvoj polovici XVI. st.

izolinija

Crta na karti koja spaja točke istih ili pretpostavljeno istih iznosa nekih veličina.

En. isolinie; isogram

Fr. isoligne

Nj. Isolinie

izrada karte

Cjelokupnost svih postupaka u izradi karata – od zamisli do umnožavanja.

Napomena: Osnovni su postupci: kartografska priprema, izrada projekta karte, oblikovanje karte, izrada originala i umnožavanje karte.

En. production, map

Nj. Kartenherstellung

izvješće o kvaliteti

Izvješće o kvaliteti skupa podataka; to je ili pisani dokument koji prati skup podataka ili je dio baze podataka, tj. postoji normirani format u koji se mogu upisati procijenjene vrijednosti pojedinih elemenata kvalitete.

Napomena: Takvo je digitalno izvješće o kvaliteti poželjnije jer je moguća usporedba kvalitete između pojedinih skupova kao i prijenos tih informacija zajedno sa skupom podataka.

En. report, quality

izvor

U kontekstu digitalnih prostornih podataka pojam se najčešće odnosi na izvor podataka, koji

može značiti organizaciju od koje su podaci preuzeti ili način na koji su podaci dobiveni (karta, fotogrametrija, primanje signala sa satelita itd.).

Napomena: U analizama pogrješaka izvor se najčešće odnosi na izvore pogrješaka i nesigurnosti.

En. source

Nj. Quelle

izvornik boja, sastavljački

Vidi: original boja, sastavljački

izvornik, autorski

Vidi: original, autorski

jedinica, teritorijalna

Ograničeno područje koje ima neko zajedničko obilježje; na primjer, površina iste kulture, upravna cjelina itd.

En. area, statistical; unit, enumeration

Nj. Gebietseinheit

JOG

Joint Operations Graphic.

Napomena: Vojne karte za složene operacije u upotrebi NATO-a. Temelje se na standardnom formatu vojnih topografskih karata u mjerilu 1:250 000, a sadrže dodatne informacije koje su u današnje doba potrebne za složene operacije na zemljištu i u zraku. Svaki JOG priprema se u dvije inačice, jedna za operacije na zemljištu (Ground), a druga za operacije u zraku (Air).

Kratice: JOG

Eng. JOG (Joint Operations Graphic)

kamera, reprodukcijaska

Također: reprojekamera

Uređaj za snimanje i izradu slika velikog formata i točnog odnosa preslikavanja, povećanja ili smanjenja.

Napomena: Sastoji se od kamere i stakla za predloške (originale) smještenoga na nosaču.

Prema položaju nosača razlikuju se horizontalna i vertikalna reprodukcijaska kamera.

En. camera, process

Fr. appareil de reproduction photographique

Nj. Reproduktionskamera

kantogram

Blok-dijagram na kojem je na vertikalnim ploham reza vidljiva geološka struktura slojeva.

Vidi i: blokdiagram

En. block diagram, kantographic

Nj. Kantogram

karta

Kodirana slika geografske stvarnosti koja prikazuje odabrane objekte ili svojstva, nastaje stvaralačkim autorskim izborom, a upotrebljava se onda kad su prostorni odnosi od prvorazredne važnosti.

En. map

Fr. carte

Nj. Karte

karta inkunabula

Karta tiskana tehnikom drvoreza ili bakroreza u doba kada su se počele primjenjivati te tiskarske tehnike, općenito prije 1550. godine.

Vidi i: inkunabula; drvorez; bakrorez

Fr. carte incunable

Nj. Kartenfrühdruck

karta okosnica

Karta sadržaja poput navigacijske karte, tiskana na tanku papiru.

Napomena: Pogodna za nastavu u pomorskim školama i kao pomoćna karta.

En. chart, skeleton

karta plovidbenih linija

Karta na kojoj su prikazane linije pomorskoga i riječnoga prometa sa svim pratećim objektima i podacima o udaljenostima između pojedinih pristaništa.

En. map, shipping-line

karta svijeta, Međunarodna

Izrađuje se u mjerilu 1:1 000 000 za cijelu Zemlju po utvrđenim tehničkim uvjetima, prihvaćenima višekratnim međunarodnim dogovorima.

En. International Map of the World; I.M.W.

Fr. carte internationale du monde

Nj. Weltkarte, Internationale

karta u više listova

Niz listova karte koji prikazuju neko područje koje se nije moglo prikazati na jednom listu u tome mjerilu. Značajke su te karte da ima jedinstvenu podjelu i oznake listova, da su svi listovi izrađeni u istome mjerilu i istoj projekciji te s pomoću istih kartografskih znakova.

En. series, (map)

Fr. couverture cartographique

Nj. Grundkartenwerk

karta zemljišnoga pokrova

Karta vidljivih zemljišnih značajka snimke, kao što je vegetacija, ogoljelo zemljište, pašnjaci, urbana područja i slično.

En. map, land cover

Nj. Landbedeckungskarte

karta zvjezdanog neba

Prikaz zvjezdanog neba u ravnini s pomoću neke od kartografskih projekcija.

Napomena: Služi za identifikaciju zvijezda i drugih svemirskih objekata.

En. chart, star

Fr. carte du ciel

Nj. Himmelskarte

karta, anaglifna

Vidi: karta, stereoskopska (1)

En. map, anaglyphic

Nj. Anaglyphenkarte

karta, analitička (tematska)

Tematska karta na kojoj je prikazana samo jedna tema u raščlanjenom i po obilježjima izoliranom obliku.

Primjeri: pomorska karta, autokarta

Vidi i: karta, tematska

Fr. carte analytique (carte d'analyse)

Nj. (Thema)karte, analytische

karta, animirana

Karta kojom se vizualiziraju dinamički procesi, tj. karta izrađena primjenom kartografske animacije.

Napomena: Povijest izradbe animiranih karata obuhvaća tri razdoblja, koja se međusobno preklapaju: razdoblje ručne, računalno podržane te računalne izradbe. U ručnoj izradbi svaka sličica animiranoga prikaza (npr. karta) crtala se ručno. U računalno podržanoj izradbi (od kasnih 1960-ih do sredine 1980-ih) računala se primjenjuju za izradbu pojedinih sličica, ali je animacija dobivena primjenom tradicionalnoga kinematografskoga postupka. U računalnoj izradbi cijeli proces od kreacije do distribucije odvija se digitalno.

Vidi i: animacija; animacija, kartografska

En. map, animated

Nj. Karte, animierte

karta, ažurirana pomorska

Karta sa svim unesenim promjenama i dopunama objavljenima u *Oglasima za pomorce* nakon datuma tiskanja karte.

En. chart, updated

karta, batimetrijska

Karta na kojoj je prikazan podvodni reljef hipsometrijskom skalom, najčešće u bojama ili tonovima jedne boje (plave).

Vidi i: skala boja, hipsometrijska

En. chart, layered

Fr. carte en teintes bathymétriques

Nj. Tiefenschichtenkarte

karta, bijela

Karta na kojoj je uz okvir ucrtana samo mreža paralela ili meridijana.

Napomena: Kartografska mreža nije graduirana, tako da se može upotrijebiti na bilo kojem dijelu Zemlje. Sam korisnik pri uporabi karte dočrtava elemente koji nedostaju. Na taj način sam izrađuje potrebnu radnu kartu za bilo koje područje na Zemlji.

En. sheet, plotting

karta, cestovna

Vidi: autokarta

karta, civilna

Karta za civilnu upotrebu.

Napomena: Za razliku od vojnih karata, koje mogu biti vojna tajna, to su karte koje se

slobodno mogu nabaviti i upotrebljavati.

karta, detaljna topografska

Topografska karta u mjerilu 1:100 000 ili krupnijem.

Napomena: Detaljne topografske karte u mjerilima od 1:25 000 do 1:100 000.

Kratica: TK 25 do TK 100, odnosno DTK 25 do DTK 100.

Vidi i: karta, topografska

karta, digitalna

Karta na nosaču pogodnom za računalnu obradbu u vektorskom ili rasterskom zapisu sa svim naredbama i atributima potrebnim za analogni prikaz karte na zaslonu ili ploteru prema kartografskom ključu, uključujući tekst na karti.

En. map, digital

Fr. carte numérique

Nj. Digitalkarte

karta, digitalna rasterska

Karta u rasterskom formatu spremljena na nosač pogodan za računalnu obradbu.

Vidi i: format, rasterski

En. map, digital raster

Nj. Rasterkarte, digitale

karta, dopunska

Jedna ili više karata koje dopunjavaju ili uvećano prikazuju dio sadržaja glavne karte, a mogu biti unutar okvira lista glavne karte ili izvan njega.

En. inset

Fr. carton (annexe d'une carte)

Nj. Nebenkarte

karta, elektronička

Interaktivni kartografski sustav za pretraživanje i pokazivanje informacija.

Sastoji se od jedne ili više karata spremljenih u rasterskom ili vektorskom formatu i baze podataka s opisnim podacima o pojedinim objektima. Sadržava i softver za pretraživanje i prikazivanje karata i opisnih podataka na ekranu osobnog računala ili radne stanice. Uz karte i tekst elektronička karta može sadržavati zvuk te pokretne i nepokretne slike.

En. map, electronic

Fr. carte électronique

Nj. Karte, elektronische

karta, elektronička pomorska

Vrlo općenit naziv koji obuhvaća podatke, softver i elektronički sustav koji služi za prikazivanje pomorske karte.

Napomena: Elektronička pomorska karta ne mora ispunjavati zahtjeve određene međunarodnom konvencijom *Safety of Life at Sea* – SOLAS.

En. chart, electronic

Nj. Seekarte, elektronische

karta, faksimilna

Stara karta umnožena na način koji osigurava izgled vjeran izvorniku.

En. map, facsimile

Fr. fac-similé
Nj. Faksimielkarte

karta, generalna

Karta koja prikazuje cijele oceane i mora s pripadnim dijelovima obale ili njihove veće površine, pa su to obično karte najsitnijega mjerila.

Napomena: Sadržava obalnu crtu i sve otoke, a od podvodnih opasnosti samo one osamljene usred pučine, dok su obalne opasnosti generalizirane. Obično se upotrebljava u astronomskoj navigaciji, za ucrtavanje generalne rute i za planiranje putovanja.

En. chart, general

karta, geografska

Također: zemljovid; zemljopisna karta

Karta na kojoj je matematički određen, generalizirani prikaz u ravnini položaja, stanja i ovisnosti različitih prirodnih i društvenih pojava na površini Zemlje, izabranih u skladu s namjenom karte.

En. map, geographic

Fr. carte géographique

Nj. Karte, geographische

karta, geomorfološka

Tematska karta na kojoj su prikazani zemljišni oblici s obzirom na njihov postanak i daljnji razvoj do sadašnjeg njihova stanja.

Vidi i: karta, tematska

Fr. carte geomorphologique

Nj. Karte, geomorfologische

karta, hidrografska

Karta na kojoj su prikazane sve vode, i tekućice i stajaćice.

Napomena: Od te karte treba razlikovati tematsku hidrološku kartu, koja sadržava tematske informacije o površinskim i podzemnim vodama.

En. map, hydrologic

Fr. carte hydrographique

Nj. Gewässerkarte

karta, hipsometrijska

Karta zemljišnih oblika prikazanih s pomoću hipsometrijske skale, najčešće bojama koje stvaraju dojam prostornosti.

Vidi i: skala boja, hipsometrijska

En. map, layered (relief)

Fr. carte en teintes hypsométrique

Nj. Höhenschichtenkarte

karta, Hrvatska osnovna

Osnovna topografska karta u Hrvatskoj u mjerilu 1:5000 ili 1:10 000.

Kratica: (HOK 5 ili HOK 10)

Napomena: Prethodni naziv Osnovna državna karta (ODK).

karta, informativna

Karta koja sadržava jednu ili više prigodnih informacija.

Napomena: Izrađuje se najčešće brzim postupcima, ne vodeći računa o estetskom izgledu, potpunosti i visokoj točnosti.

karta, katastarska

Karta krupnijeg mjerila s prikazom situacije, s granicama vlasništva koje idu nekim granicama zemljišnih čestica, njihovim brojevima, imenima naselja i poteza te s oznakom vegetacije.

Napomena: Takve karte rijetko imaju vertikalni prikaz zemljišnih oblika. Po potrebi ta karta može sadržavati i druge podatke. Na hrvatskome jezičnome području udomaćeni su stari nazivi "katastarska mapa" i "katastarski plan".

Fr. plan parcellaire

Nj. Flurkarte

karta, korografska

Karta veće umanjenosti, tj. sitnijeg mjerila, na kojoj su prikazani veći dijelovi Zemljine površine ili dijela Zemlje bez posebnog isticanja pojedinih elemenata sadržaja.

Napomena: Za korografske karte bitno je da se kartografskim prikazom istaknu cjelovite karakteristike prikazanih područja.

En. map, chorographic

Fr. carte chorographique

Nj. Karte, chorographische

karta, kursna

Karta koja služi za vođenje broda ili zrakoplova, na kojoj se označuju smjerovi kretanja broda ili zrakoplova i njihov položaj u nekom trenutku.

En. chart, route

Nj. Kurskarte

karta, Međunarodna zrakoplovna

Zrakoplovna navigacijska karta u mjerilu 1:1 000 000 što ju izdaje Međunarodna organizacija civilne avijacije (International Civil Aviation Organization – ICAO).

En. chart, world aeronautical (W. A. C)

Fr. carte aéronautique du monde

Nj. Weltluftfahrtskarte

karta, multimedijaska

Karta povezana tekstom, grafikonima, fotografijama, slikama, satelitskim ili zračnim snimkama, drugim kartama, zvukom ili pokretnim slikama itd. u multimediju radi pružanja dodatne razine informacija i potpunijega pogleda na stvarnost.

Vidi i: multimedija

En. map, multimedia

karta, navigacijska

Opći naziv za karte koje se upotrebljavaju pri vođenju broda ili zrakoplova.

Napomena: Dijele se na pomorske navigacijske karte i zrakoplovne navigacijske karte.

En. chart, navigational

Fr. carte de navigation

Nj. Navigationskarte

karta, obalna pomorska navigacijska

Pomorska karta za navigaciju pri plovidbi u blizini kopna, najčešće u mjerilu od 1:40 000 do 1:50 000.

En. chart, coastal

Fr. carte (nautique) côtière

Nj. Küstenkarte

karta, oceanografska

Tematska karta na kojoj su prikazane pojave ili stanja vezana uz oceane i mora.

Vidi i: karta, tematska

En. chart, oceanographic; map, oceanographic

Fr. carte oceanographique

Nj. Meereskarte

karta, orijentacijska

Primijenjena topografska karta na kojoj su grafički istaknuti elementi sadržaja karte koji olakšavaju snalaženje (orijentaciju) na zemljištu i pronalaženje željenog objekta.

Napomena: Zbog toga se na karti nalazi kvadratna mreža čije se odgovarajuće oznake nalaze uz popis objekata, koji je obično otisnut na poledini karte.

Vidi i: karta, topografska

Fr. carte d'orientation

Nj. Orientierungskarte

karta, peljarska

Karta koja daje sve meteorološke, navigacijske i hidrografske podatke potrebne za sigurnost plovidbe uopće, a posebno za izbor najpovoljnije rute.

Napomena: Na tim su kartama unesene preporučene rute za jedrenjake i brodove na mehanički pogon, ortodrome, oluje u postocima, tišine, magle i dr. Na raznim dijelovima karte opisane su i klimatske prilike prikazanoga područja za određeni mjesec.

En. chart, pilot

karta, politička

Tematska karta na kojoj je prikazana državna ili administrativna podjela.

Napomena: Pojedine administrativne jedinice prikazane su različito obojenim površinama.

Vidi i: karta, tematska

En. map, political

Fr. carte politique

Nj. Karte, politische

karta, pomoćna

List papira s nanesenim meridijanima i paralelama (na istim udaljenostima i s istim ishodištem kao na navigacijskoj karti), priložen uz navigacijsku kartu, na kojem se izvode konstrukcije potrebne za navigaciju, tj. nanose se linije koje se ne nanose na navigacijsku kartu s pomoću točaka sjecišta meridijana i paralela.

En. chart, aid

karta, pomorska

Karta na kojoj je prikazano neko pomorsko područje i pripadni dio obale s podacima bitnim za plovidbu na tome području.

Napomena: Kopno je prikazano samo u onom obliku u kojem je to potrebno za plovidbu.

Karta je obično izrađena u Mercatorovoj projekciji. Klasificira se prema mjerilu, sadržaju i namjeni. Pomorske karte dijele se na navigacijske (generalne, kursne, obalne karte i lučke planove te posebne karte), pomoćne i informativne karte.

Vidi i: projekcija, Mercatorova

En. chart, hydrographic; chart; chart, marine

Fr. carte nautique (ou de navigation maritime)

Nj. Seekarte

karta, pomorska kursna

Pomorska karta za navigacijske svrhe, koja obuhvaća veća prostranstva, po mogućnosti zahvaća čitav predio plovidbenoga puta, a najčešće je u mjerilu od 1:150 000 do 1:300 000.

Vidi i: karta, pomorska; karta, navigacijska

En. chart, course; chart, coastal

Fr. carte (nautique) d'atterrissage

Nj. Segelkarte

karta, pomorska navigacijska

Pomorska karta za navigacijske svrhe, koja služi za ucrtavanje kursova i pozicija broda.

Napomena: Može biti opća ili posebna. Opće služe za neposrednu orijentaciju i vođenje broda, a u posebne pomorske navigacijske karte ubrajaju se one za radionavigaciju (Loran, Omega i druge).

En. chart, navigational

Fr. carte de navigation

karta, posebna

Pomorska karta za navigacijske svrhe, najčešće u mjerilu od 1:500 do 1:40 000.

En. map, special

karta, pregledna

Karta izrađena obično u više listova i u mjerilima od 1:200 000 do 1:1 000 000, koja vjerno prikazuje veća područja.

Nj. Übersichtskartenwerk

karta, pregledna topografska

Topografska karta u mjerilu 1:200 000 i sitnijem.

Kratica: TK 200, PTK 300 za mjerilo 1:300 000, PTK 500 za mjerilo 1:500 000.

Vidi i: karta, topografska

Nj. Übersichtskarte, topographische

karta, prilazna

Svaka karta koju navigator rabi za prilaženje obali brodom.

Napomena: Obično je u mjerilu 1:150 000 ili krupnijem.

Vidi i: navigator

En. chart, approach

karta, radarska

Karta oblikovana ponajprije za rad s radarom.

En. chart, radar

karta, radionavigacijska

Karta s dodatnim detaljima za određivanje položaja plovila s pomoću radionavigacijskog sustava.

En. chart, radio-navigational

karta, realna

Konvencionalni kartografski proizvodi koji imaju čvrstu, opipljivu realnost i izravno su vidljivi kao kartografske slike.

Primjeri: Listovi karata, atlas i globusi.

En. map, real

karta, reljefna

Karta na kojoj su zemljišni oblici izrađeni prostorno (trodimenzionalno).

Napomena: Danas se reljefne karte izrađuju od listova plastične mase na kojima je prethodno otisnuta karta, a reljef se oblikuje vakuumom uz pomoć topline.

En. map, plastic relief

Fr. relief habillé

Nj. Kartenrelief

karta, sedimentološka

Karta koja primarno prikazuje informacije o vrsti i obilježjima morskoga dna.

karta, sinoptička

Tematska karta na kojoj je prikazano više pojava, u pravilu istovrsnih, ali promatranih i obuhvaćenih na različitim mjestima kako bi se moglo zaključivati o njihovom međusobnom djelovanju.

Primjer: Sinoptička meteorološka karta.

Fr. carte synoptique

Nj. Karte, synoptische

karta, sintetska

Tematska karta na kojoj su prikazana raznovrsna stanja i pojave kao cjelina na osnovi niza elemenata koji ih određuju, ali koji nisu prikazani zasebno.

Napomena: Pri izradbi karte uzeti su u obzir i uzročni odnosi, međusobne isprepletenosti i ovisnosti prikazanih stanja i pojava.

Vidi i: karta, tematska

Fr. carte synthétique

(carte de synthèse)

Nj. (Thema)karte, synthetische

karta, službena

Karta čija izradba i izdavanje ulaze u djelokrug rada određenih javnih institucija.

En. map, official

Fr. carte officielle

Nj. Karte, amtliche

karta, specijalna

Pomorska karta za navigacijske svrhe; najčešće u mjerilu od 1:500 do 1:40 000.

Napomena: Na hrvatskome jezičnom području uvriježen je naziv "specijalka" za topografske karte u mjerilu od 1:50 000 do 1:100 000.

Vidi i: specijalka; karta, pomorska; karta, navigacijska
En. (1) chart, large-scale
Fr. carte de détail
Nj. Sonderkarte

karta, statistička

Tematska karta na kojoj su prikazane pojave ili stanja obuhvaćena statističkim popisima ili istraživanjima.

Napomena: Najčešće se prikazani podatci odnose na administrativne jedinice.

Vidi i: karta, tematska
En. map, statistical
Fr. carte statistique
Nj. Karte, statistische

karta, stereoskopska

Karta koja je tako izrađena da se s pomoću stereoskopskog efekta pri promatranju stereoskopskim priborom dobiva dojam prostornosti.

Napomena: Razlikuju se:

(1) anaglifna karta, koja je izrađena anaglifnim tiskom. Obje pripadne slike karte koje čine stereopar izvedene su kao stereocртеži i otisnute na istom listu papira, unutar istog okvira, jedna preko druge, ali svaka u drugoj boji, koje moraju biti komplementarne. Najčešće su to crvena i zelenoplava. Kako bi se pri promatranju anaglifne karte dobio dojam prostornosti, mora se pred svako oko staviti filter u jednoj od izabranih komplementarnih boja. Taj filter isključuje jednu od otisnutih boja, a drugu predočava kao tamnu boju. Filtri su izrađeni u obliku naočala. Pri promatranju kroz filtre svako oko vidi samo jednu, njemu pripadnu sliku stereopara. Te se komplementarne slike, zapažene lijevim i desnim okom, fiziološki zbrajaju u crno-bijelu stereosliku.

(2) polarizacijska karta, izrađena slično kao i anaglifna, samo drugom tehnikom: polarizacijskim tiskom. Za dobivanje prostornoga dojma promatra se kroz polarizacijske naočale.

En. map, anaglyph(ic)
Fr. carte stéréoscopique
Nj. Raumbildkarte

karta, tematska

Karta na kojoj su jedan ili više općegeografskih objekata ili različite teme iz prirodnog i društvenoga područja kartografikom osobito istaknuti.

Vidi i: karta, temeljna
En. map, thematic
Fr. carte thématique
Nj. Karte, thematische

karta, temeljna

Karta koja služi kao osnova za izradbu i upotrebu glavnog sadržaja tematske karte, a najčešće pojednostavnjena topografska karta.

Vidi i: karta, tematska
En. base, topographic
Fr. fond de carte
Nj. Karten(unter)grund

karta, topografska

Karta s velikim brojem informacija o mjesnim prilikama prikazanoga područja, koje se odnose na naselja, prometnice, vode, reljefne oblike, vegetaciju i niz drugih pojava potrebnih za opću orijentaciju, sve dopunjeno opisom karte i uz uvjet da se svi navedeni objekti prikazuju s jednakom važnošću.

Vidi i: opis karte

En. map, topographic

Fr. carte (ou plan) topographique

Nj. Karte, topographische

karta, virtualna

Svi kartografski proizvodi koji se ne ubrajaju u realne karte, ali se mogu u njih transformirati ako je to potrebno, a nedostaje im jedno ili oba svojstva – opipljivost i vidljivost.

Vidi i: karta, realna

En. map, virtual

Nj. Karte, virtuelle

karta, zemljopisna

Vidi: karta, geografska

karta, zrakoplovna navigacijska

Navigacijska karta za vođenje zrakoplova.

Vidi i: karta, navigacijska

En. chart, aeronautical

Fr. carte aéronautique

Nj. Luftnavigationsskarte

karta, zvjezdana

Karta koja prikazuje zvjezdano nebo na način kako ga vidi motritelj sa Zemlje.

Napomena: Sadržava zviježđa s glavnim zvijezdama, neke zvijezde slabijeg sjaja te najsajnije galaktike, skupove i maglice. Radi lakše orijentacije najsajnije zvijezde povezane su linijama koje dočaravaju nazive pojedinih zviježđa.

kartiranje

Točna grafička konstrukcija i dosljedan grafički prikaz izmjerenih ili na drugi način određenih objekata s pomoću kartografskih znakova.

En. mapping

Fr. lever

Nj. Kartieren

kartodijagram

Tematska karta na kojoj su pojave ili stanja prikazani dijagramima smještenima na odgovarajuće površine karte.

Napomena: Prema mjestu na kojem je dijagram postavljen i prema njegovu obliku, razlikuju se: pozicijski kartodijagram, koji je postavljen geografski točno; površinski kartodijagram, koji je postavljen u središte područja na koje se odnosi; linijski i trakasti kartodijagram, odnosno kartogram koji prikazuje linearno rasprostranjenu pojavu ili stanje u proporcionalnoj raščlanjenosti s pomoću diferencirane širine trake; vektorski kartodijagram, koji proporcionalnim vektorima prikazuje smjer i kretanje neke pojave ili stanja.

Vidi i: karta, tematska; dijagram

En. map, diagram
Fr. carte-diagramme
Nj. Diagrammkarte

kartograf

Osoba koja se bavi kartografijom.
En. cartographer
Fr. cartographe
Nj. Kartograph

kartografija

Disciplina koja se bavi zasnivanjem, izradbom, promicanjem i proučavanjem karata.
Vidi i: karta
En. cartography

kartografija, digitalna

Vidi: kartografija, računalno podržana

kartografija, katastarska

Dio kartografije koji se bavi izradbom, upotrebom i održavanjem katastarskih planova i mapa.
Vidi i: plan, katastarski
En. mapping, cadastral
Fr. cartographie cadastrale
Nj. Katasterkartographie

kartografija, kompjutorski podržana

Vidi: kartografija, računalno podržana

kartografija, matematička

Stariji naziv za dio kartografije koji proučava kartografske projekcije.

kartografija, pomorska

Dio kartografije koji se bavi izradbom, upotrebom i održavanjem pomorskih karata.
Vidi i: karta, pomorska
En. charting, hydrographic; cartography, maritime
Fr. cartographie hydrographique
Nj. Seekartographie

kartografija, računalna

Vidi: kartografija, računalno podržana

kartografija, računalno podržana

Također: računalna kartografija, digitalna kartografija, kompjutorski podržana kartografija
Dio kartografije u kojem se radi s pomoću računala.
En. cartography, computer assisted; cartography, digital
Fr. cartographie numérique
Nj. Kartographie, rechnergestützte; Kartographie, digitale; Digitalkartographie

kartografija, službena

Izradba državnih (službenih) karata u službenim državnim kartografskim organizacijama.

Vidi i: karta, službena
En. cartography, official
Fr. cartographie officielle
Nj. Kartographie, amtliche

kartografija, stolna

Dio kartografije kod kojeg su unos podataka i priprema tiska s pomoću osobnog računala i odgovarajućeg softvera.

Napomena: Izlaz može biti na laserskom pisaču ili na osvjetljivaču filma s elektroničkim tiskovnim rastriranjem.

En. mapping, desk top

kartografija, sveprisutna

Dio kartografije koji omogućava korisniku pristup preko informatičke mreže bilo kojoj karti i bilo kada.

En. cartography, ubiquitous

kartografija, tematska

Dio kartografije koji proučava podjelu, načine izradbe, upotrebe i održavanja tematskih karata.

Vidi i: karta, tematska

En. cartography, thematic

Fr. cartographie thématique

Nj. Kartographie, tematische

kartografija, topografska

Dio kartografije koji proučava načine izradbe, upotrebe i održavanja topografskih karata.

Vidi i: karta, topografska

En. cartography, topographic

Fr. cartographie topographique

Nj. Kartographie, topographische

kartografija, vojna

Dio kartografije koji se bavi izradbom, upotrebom i održavanjem karata namijenjenih vojnim potrebama.

En. cartography, military

Fr. cartographie militaire

Nj. Militärkartographie

kartografika

Također: sredstva kartografskog izražavanja

Znakovni sustav za prikazivanje prostornih objekata na kartama, a sastoji se od kartografskih znakova i međusobnog odnosa znakova (sintaktička dimenzija), odnosa znakova prema prikazanim objektima (semantička dimenzija) te odnosa korisnika prema znakovima (pragmatička dimenzija).

Napomena: Sastavni su dijelovi kartografike: osnovni geometrijsko-grafički elementi (točka, linija i površina), kartografski znakovi (signature i dijagrami), rasteri (višeton), boja i pismo.

Vidi i: znak, kartografski; signatura; dijagram; raster; boja

En. map graphics

Nj. Kartengraphik

kartogram

Tematska karta na kojoj su primijenjene samo površinske signature unutar određenih teritorijalnih, najčešće administrativnih, jedinica.

En. map, diagram

Fr. cartogramme

Nj. Kartogram

kartogram, površinski

Kartogram na kojem su pojave ili stanja prikazani unutar raznih teritorijalnih, najčešće administrativnih, jedinica u relativnom odnosu, s pomoću stupnjevito diferenciranih tonova jedne boje, s pomoću više boja ili s pomoću površinskih uzoraka.

Vidi i: karta, tematska

En. chorogram

Fr. carte selon la méthode des aires colorées (ou en grisé)

Nj. Gebietsstufenkarte

kartometrija

Dio kartografije koji se bavi proučavanjem načina izmjere na kartama različitih geografskih objekata i izračunavanjem njihovih kvantitativnih karakteristika iz izmjerenih podataka.

Napomena: Mjerenje na kartama uključuje: mjerenje duljina ravnih i zakrivljenih linija, mjerenje površina, mjerenje kutova, određivanje geografskih i pravokutnih koordinata, mjerenje visina i visinskih razlika, određivanje nagiba i slično.

En. cartometry

Fr. cartométrie

Nj. Kartometrie

kartuša

Ukras oko naslova karte, oko tumača znakova i sl.

Napomena: Katkad u obliku razvijenog lista papira. Često se primjenjuje za ukras plemićkih i državnih grbova. Dolazi od francuske riječi *le cartouche* – barokni ornament.

En. cartouche

Fr. cartouche

Nj. Kartusche

kaširanje

Naljepljivanje karte na neku podlogu radi postizanja veće trajnosti.

En. mounting

Fr. entoilage

Nj. Aufziehen

katalog karata

Popis karata.

Napomena: Može biti popis karata kojima raspolaže neka zbirka karata, popis karata izašlih u izdanju nekog nakladnika ili distributera karata, popis karata na nekoj izložbi i sl. Često uz takav popis dolaze i opisi tih karata, a ponekad i njihove smanjene slike.

En. catalogue, map

Fr. catalogue de cartes

Nj. Kartenkatalog

katalog signatura

Katalog koji ima zadaću preinačiti topografske objektne vrste u kartografske objektne vrste, opisati djelovanje kartografske generalizacije na kartografske objekte i kartografskim objektnim vrstama dodijeliti signature.

Nj. Signaturenkatalog

katastar

Zajednički naziv za popise i kartografske prikaze istovrsnih objekata krajolika.

Napomena: Postoje različite vrste katastra.

Primjeri: katastar zemljišta, katastar nekretnina, katastar prostornih jedinica, katastar vodova, katastar šuma, katastar ceta, katastar pomorskog dobra.

En. cadastre

Fr. cadastre

Nj. Kataster

klasa mjerila

Skupina mjerila karata dobivena klasifikacijom mjerila.

Napomena: Najčešće su klase: krupna, srednja i sitna mjerila. Granice između tih triju klasa nisu strogo određene. U skupini topografskih karata uobičajena je sljedeća podjela:

(1) karte krupnih mjerila (do 1:50 000)

(2) karte srednjih mjerila (od 1:100 000 do 1:200 000),

(3) karte sitnih mjerila (manje od 1:200 000).

Vidi i: klasifikacija mjerila

En. class, scale

(1) maps, large-scale

(2) maps, medium-scale

(3) maps, small-scale

Nj. Maßstabklasse

(1) Maßstab, grosser

(2) Maßstab, mittlerer

(3) Maßstab, kleiner

klasifikacija

Također: razredba.

Grupiranje entiteta u skup klasa prema određenim zajedničkim atributnim vrijednostima.

Napomena: Pri daljinskim istraživanjima, postupak izdvajanja klasa na snimkama.

Vidi i: entitet; vrijednost, atributna

En. classification

Fr. classification

Nj. Klassifikation; Klassifizierung

klasifikacija mjerila

Grupiranje mjerila prema njihovim brojčanim vrijednostima.

En. classification, scale

Nj. Maßstabklassifizierung

ključ, kartografski

Uzorna zbirka objašnjenih kartografskih znakova primijenjenih pri izradbi karte.

Vidi i: znak, kartografski
Fr. tableau de signes conventionnels
Nj. (Karten)zeichenschlüssel

kompas

Naprava koja služi za određivanje strana svijeta, odnosno za mjerenje azimuta i kursa s pomoću magnetne igle koja je postavljena iznad vjetrulje.
En. compass
Fr. compass, boussole
Nj. Compass

komunikacija, kartografska

Kretanje informacija između kartografa i korisnika kartografskoga prikaza.
Vidi i: informacija, kartografska; prikaz, kartografski
En. communication, cartographic
Nj. Kommunikation, kartographische

konformnost

Vjernost prikaza kutova i oblika na kartama.
En. conformity
Fr. conformité
Nj. Konformität

konvergencija meridijana

Kut što ga u danoj točki na karti zatvara projekcija meridijana i paralela s osi x .
En. convergence, grid; USA: declination, grid
Fr. convergence des méridiens
Nj. Meridiankonvergenz

koordinate u ravnini, pravokutne

Koordinate sustava u ravnini kod kojega su koordinatne osi dva uzajamno okomita pravca, tj. os x ili apscisna os i os y ili ordinatna os. U presjeku koordinatnih osi je ishodište koordinatnog sustava.
Napomena: Položaj točke određen je apscisom x i ordinatom y . U geodeziji i kartografiji os x obično se podudara s projekcijom srednjega meridijana područja preslikavanja, a os y s određenom okomicom na taj meridijan.
En. coordinates, grid
Fr. coordonnées rectangulaires
Nj. Gitterkoordinaten

koordinate, geografske

Geografska širina (φ) i geografska dužina (λ).
Napomena: geografske koordinate mogu se dodatno odrediti određivanjem nadmorske visine, odnosno dubine.
En. geographic coordinates
Fr. coordonnées géographiques
Nj. geographische Koordinaten

koordinate, nereducirane

Pravokutne koordinate u Gauss-Krügerovoj projekciji u kojoj je linearno mjerilo uzduž

srednjega meridijana jednako 1.

Vidi i: projekcija, Gauss-Krügerova; mjerilo, linearno; koordinate, reducirane

koordinate, reducirane

Pravokutne koordinate u Gauss-Krügerovoj projekciji u kojoj je linearno mjerilo uzduž srednjega meridijana manje od 1.

Napomena: U Hrvatskoj je linearno mjerilo na srednjem meridijanu jednako 0,9999.

Vidi i: projekcija, Gauss-Krügerova; mjerilo, linearno; koordinate, nereducirane

koordinate, sferne pravokutne

Koordinate sustava na sferi u kojem se za os apscisu uzima proizvoljna velika kružnica, a za ishodište koordinatnog sustava određena točka na toj kružnici. Apscisa zadane točke mjeri se duž osi apscise od koordinatnog ishodišta do presjeka s lukom velike kružnice koja prolazi danom točkom i okomita je na os apscisu. Ta okomica ujedno je ordinata dane točke.

Napomena: Kad se Zemlja smatra kuglom, za os apscisu obično se uzima srednji meridijan zadanoga područja, a za ishodište koordinatnog sustava točka na tome meridijanu u središtu zadanoga područja.

En. coordinates, rectangular spherical

Fr. coordonnées polaires spatiales

Nj. Koordinaten, rechtwinklige sphärische

koordinatograf

Sprava za nanošenje (kartiranje) točaka zadanih koordinata ili za očitavanje koordinata točaka.

En. coordinatograph

Fr. coordinatographe

Nj. Koordinatograph

kota

Broj koji označuje visinu točke terena iznad ili ispod neke nivoplohe.

Napomena: Ako se mjeri ispod neke nivoplohe, npr. površine mora ili jezera, riječ je o koti dubina.

Vidi i: nivoploha

En. altitude

Fr. cote

Nj. Höhenzahl; Höhenkote

kota izohipse

Kota koja označuje nadmorsku visinu izohipse.

En. value, contour

Fr. cote de courbe

Nj. Höhenlinienzahl

kozmozografija

Tijekom renesanse i ranoga novog vijeka skupni naziv za astronomska i geografska promišljanja o cijelom svemiru te za enciklopedijska djela u kojima su objavljivane astronomske i geografske spoznaje o svijetu, redovito uz odgovarajuće kartografske prikaze.

En. cosmography

Fr. cosmographie

Nj. Kosmographie

krug boja

Kružni poredak spektralnih boja, koji omogućava smišljen i harmoničan izbor boja pri izradbi karata.

En. circle, colour

Fr. gamme de couleurs

Nj. Farbkreis

kružnica, mala

Kružnica koja se dobije presjekom sfere ravninom koja ne prolazi središtem sfere.

En. circle, small

Fr. cercle petit

Nj. Kleinkreis

kružnica, velika

Kružnica koja se dobije presjekom sfere ravninom koja prolazi središtem sfere.

En. circle, great

Fr. cercle grand

Nj. Grosskreis

kurs broda

Kut između meridijana i smjera kojim plovi brod.

En. ship's course

kurvimetar

Naprava za približno mjerenje duljina luka krivulja na kartama.

En. curvimeter; map-measurer

Fr. curvimètre

Nj. Kurvenmesser; Kurvimeter

kut, smjerni

Kut u ravnini projekcije između paralele s apscisnom osi (os x) u zadanoj točki i pravca prema nekoj drugoj točki. Mjeri se od sjevernoga dijela paralele u smjeru kretanja kazaljke na satu.

Vidi i: apscisa

En. bearing grid

Fr. gisement

Nj. Azimut, topographischer; Gitterazimut; Richtungswinkel

LBS

Vidi: usluge, lokacijske

legenda

Vidi: tumač znakova

linija

Vidi: crta

linija bez deformacija

Također: standardna linija

Linija na karti uzduž koje nema deformacija duljina, površina i kutova, odnosno linija uzduž koje je glavno mjerilo sačuvano u svim točkama i u svim smjerovima.

En. line, standard

Nj. Berührungslinie

linija, centralna

Vidi: linija, središnja

linija, geodetska

Najkraća spojnica dviju točaka nekog ne suviše velikoga područja neke plohe.

En. geodesic, line; geodesic

Fr. ligne géodésique

Nj. Linie, geodätische

linija, središnja

Također: centralna linija

Digitalizirana linija uzduž sredine linijskog objekta.

En. line, centre

linija, standardna

Vidi: linija bez deformacija

list karte

Dio karte izrađene na više listova, otisnut na jednom listu papira.

Napomena: Karta se izrađuje na više listova ako je potrebno prikazati neko područje koje nije moguće prikazati na jednom listu u zadanom mjerilu. Značajke takve karte su: da ima jedinstvenu podjelu i oznake listova, da su svi listovi izrađeni u istom mjerilu, u istoj projekciji i primjenom istih kartografskih zankova.

En. sheet, (map)

Fr. coupure

Nj. (Karten)blatt

list, pregledni

Pregledna shema listova jedne karte ili niza mjerila karata koja prikazuje međusobni položaj i oznake listova ili pojedinih nizova mjerila karata.

En. sheet index

Fr. carte-index

Nj. (Karten)blattübersicht

litografija

Grafički postupak plošnoga tiska kod kojeg se crtež izrađen na kamenoj ploči otiskuje na papir u željenom broju primjeraka, također i otisak na papiru nastao tim postupkom.

Vidi i: tisak, plošni

En. lithography

Fr. lithographie

Nj. Lithographie; Steindruck

loksodroma

Krivulja na rotacijskoj plohi koja siječe sve meridijane pod istim kutom.

Napomena: Brod plovi po loksodromi kada na putu između dviju pozicija plovi stalno u istom

kursu. Na kartama izrađenim u Mercatorovoj, tj. uspravnoj konformnoj cilindričnoj projekciji loksodrome su ravne crte.

En. loxodrome

Fr. loxodromie

Nj. Loxodrome

maketa boja

Vidi: original boja, sastavljački

mapa

Stari naziv za katastarski plan koji se rabi katkad i danas.

Nj. Mappe

meridijan

Također: podnevnik

Linija na Zemljinoj sferi dobivena presjekom sfere poluravninom čiji se rubni pravac podudara s obrtajnom osi.

En. meridian

Fr. méridien

Nj. Meridian

meridijan, granični

Meridijan koji s istočne ili zapadne strane omeđuje meridijansku zonu.

Vidi i: zona, meridijanska

En. meridian, bounding

Fr. méridien limite d'un fuseau

Nj. Grenzmeridian

meridijan, grinički

Meridijan koji je međunarodno prihvaćen kao početni.

Napomena: Od njega se računaju geografske dužine od 0° do 360° u smjeru od zapada na istok ili na obje strane od 0° do 180° s oznakom "istočna" ili + te "zapadna" ili -. Naziv je dobio po jugoistočnom dijelu *Velikog Londona*, u kojem je 1675. godine podignuta zvjezdarnica kroz koju taj meridijan prolazi.

Vidi i: dužina, geografska; meridijan, početni

En. meridian, Greenwich

Fr. méridien de Greenwich

Nj. Meridian von Greenwich

meridijan, početni

Također: nul-meridijan

Meridijan od kojeg se određuje geografska dužina.

Vidi i: meridijan, grinički; dužina, geografska

En. Meridian, Prime; meridian, initial

Fr. méridien origine; méridien international

Nj. Nullmeridian

meridijan, srednji

Meridijan koji prolazi približno sredinom zadanoga područja preslikavanja, preslikava se kao pravac i obično uzima za os x pravokutnoga koordinatnog sustava u ravnini.

Vidi i: meridijan
En. meridian of origin
Fr. méridien central d'une projection
Nj. Hauptmeridian

metoda dijagrama

Kartografsko prikazivanje sadržaja tematskih karata s pomoću dijagrama.
Vidi i: prikaz, kartografski; dijagram
Fr. méthode des diagrammes
Nj. Diagrammethode

metoda točaka

Kartografsko prikazivanje sadržaja karata s pomoću točaka iste veličine i značenja, obično na tematskim kartama.
Vidi i: prikaz, kartografski
En. method, dot
Fr. méthode des points
Nj. Punktmethode

miješanje boja, aditivno

Način miješanja tzv. fizioloških boja (obojenog svjetla) pri kojem se svjetloće pojedinih boja zbrajaju.
Napomena: Do aditivnog miješanja boja dolazi projiciranjem obojenog svjetla na zastor. Tim načinom nastaju i boje na ekranu televizora ili monitora. Primarne su boje plava, zelena i crvena.
Vidi i: boje, osnovne; RGB
En. mixing, additive colour
Fr. synthèse aditive
Nj. Farbmischung, additive

miješanje boja, suptraktivno

Način miješanja boja pri kojem jedna boja apsorbira (upija, oduzima) drugu boju i djeluje kao obojeni filter.
Napomena: Tim načinom miješanja boja nastaju boje u ofsetnom tisku i tintnim pisačima. Primarne su boje žuta, purpurna (magenta) i cijan (plavozelena).
Vidi i: boje, osnovne; CMYK
En. mixing, subtractive colour
Fr. synthèse soustractive
Nj. Farbmischung, subtraktive

mjerila, najkrupnija

Mjerila krupnija od 1:10 000.

mjerilo

Odnos dviju veličina izraženih istim mjernim jedinicama.
Vidi i: mjerilo karte
En. scale
Fr. échelle
Nj. Maßstab

mjerilo duljina

Također: mjerilo, linearno

Odnos diferencijala luka u projekciji prema diferencijalu odgovarajućeg luka na plohi elipsoida ili kugle kojima se aproksimiraju Zemlja, ostala nebeska tijela i nebeski svod.

Napomena: Mjerilo duljina mijenja se na karti od točke do točke, a u danoj točki mijenja se promjenom azimuta, pa se razlikuju: mjerilo po meridijanima, mjerilo po paralelama, mjerilo po glavnim pravcima. Ako u nekoj točki u određenom pravcu nema deformacija duljina, mjerilo duljina jednako je jedinici.

En. scale, particular

Fr. échelle locale

Nj. Sondermaßstab

mjerilo karte

Odnos bilo koje duljine na karti i njoj odgovarajuće duljine na plohi elipsoida ili kugle kojima se aproksimiraju Zemlja, ostala nebeska tijela i nebeski svod.

Napomena: Takva definicija mjerila vrijedi samo za listove karata krupnih mjerila, gdje su deformacije projekcije manje od grafičke točnosti sastavljanja karata. Umjesto "mjerilo karte" najčešće se govori i piše samo "mjerilo".

Vidi i: deformacije projekcije; mjerilo dužina; mjerilo, glavno

En. map scale

Fr. échelle des longuers; échelle cartographique

Nj. (Karten)maßstab

mjerilo površina

Odnos između diferencijala površine u projekciji i njemu odgovarajućega diferencijala površine na elipsoidu.

En. area scale

Nj. Flächenmaßstab

mjerilo visina

Također: mjerilo, visinsko

Odnos duljine vertikalnog odsječka na karti srodnim prikazima prema odgovarajućoj duljini u prirodi, npr. presjek, blokdijagram, model reljefa, reljefna karta.

Vidi i: prikaz srodan karti; blokdijagram; reljef; karta, reljefna

En. scale, vertical

Fr. échelle des hauteurs

Nj. Höhenmaßstab

mjerilo, brojčano

Podatak o mjerilu karte dan u obliku omjera ili u obliku razlomka.

Primjer: 1:50 000

Vidi i: mjerilo karte

En. fraction, representative; scale, natural

Fr. échelle numérique

Nj. Maßstab, numerischer

mjerilo, glavno

Mjerilo prema kojem se Zemljin elipsoid smanjuje pri preslikavanju na ravninu.

Napomena: Obično je naznačeno na kartama jer određuje opći stupanj umanjenosti duljina na karti. Vrijedi točno u točkama i na linijama gdje nema deformacija projekcije. Na kartama se

umjesto "glavno mjerilo" obično piše samo "mjerilo".

Vidi i: mjerilo; deformacije projekcije

En. scale, principal

Nj. Globusmaßstab

mjerilo, grafičko

Grafički predočeno mjerilo karte.

Napomena: Obično je predočeno na dva načina: pojedini dijelovi jedne linije, obično horizontalne, označeni su dužinama izraženima u nekim jedinicama za mjerenje dužina, koje odgovaraju stvarnim horizontalnim dužinama u prirodi; ili više paralelnih linija različitih dužina, koje odgovaraju stvarnim dužinama u prirodi, na raznim mjestima karte, npr. na raznim geografskim širinama.

Vidi i: transverzalno mjerilo, linearno mjerilo

En. scale, graphic

Fr. échelle graphique

Nj. Maßstab, graphischer

mjerilo, linearno

Vidi: mjerilo duljina

mjerilo, sitno

Mjerilo koje je relativno malo.

Napomena: U kartografiji je to npr. 1:10 000 000 itd. Karta sitnog mjerila pokriva veliko područje. Suprotnost sitnomu mjerilu jest krupno mjerilo.

En. scale, small

Fr. échelle petite

Nj. Maßstab, kleiner

mjerilo, transverzalno

Precizno grafičko mjerilo koje se sastoji od 11 linearnih mjerila postavljenih na jednakim udaljenostima i dodatka s lijeve strane od nule za očitavanje desetinke jedinice mjerila.

Vidi i: mjerilo, grafičko

En. scale, diagonal

Fr. règle à veriner

Nj. Transversalmaßstab

mjerilo, visinsko

Vidi: mjerilo visina

moare

Optički efekt ili neželjeni uzorak koji nastaje kada se dva točkasta ili linijska rastera stave jedan iznad drugoga pod nepovoljnim kutom, odnosno kada se nepravilno primijene u višebojnom tisku.

En. moiré effect

Fr. moirage

Nj. Moiré-Effekt

model krajolika, digitalni

Vidi: model, digitalni topografski

model podataka, rasterski

Model podataka u kojem su prostorni elementi prikazani u rasterskom obliku.

Vidi i: model podataka

En. model, raster data

Nj. Rasterdatenmodell

model podataka, relacijski

Model podataka u kojem se geometrija i atributi kartografskih objekata čuvaju u obliku tablica.

Napomena: Točke, linije, poligoni itd. čuvaju se kao odnosi (relacije) sa svojim identifikatorima, isto tako i pripadajući atributi s odgovarajućim identifikatorima.

Vidi i: model podataka; baza podataka; atribut; identifikator

En. model, relational data

Nj. Datenmodell, relationales

model podataka, vektorski

Model podataka u kojem su prostorni elementi prikazani u vektorskom obliku.

Vidi i: model podataka

En. model, vector data

Nj. Vektordatenmodell

model reljefa, digitalni

Vidi: model terena, digitalni

model terena, digitalni

Također: DMT; digitalni model reljefa; DMR; digitalni model visina

Skup položajno i visinski određenih točaka i geometrijskih elemenata (prijelomnica, linija oblika i površina isključenja) koji prikazuju površinu zemljišta i iz njih izračunan matematički model te plohe.

En. model, digital elevation (DEM); model, digital terrain (DTM)

Fr. modèle numérique d'élévation (MNE); modèle numérique de terrain

Nj. Höhenmodell, digitales (DHM); Geländemodell digitales

model visina, digitalni

Vidi: model terena, digitalni

model, digitalni kartografski

Digitalni model nastao kartografskim modeliranjem digitalnoga topografskog modela.

Vidi i: model, digitalni topografski

En. model, digital cartographic

Nj. Modell, digitales kartographisches

model, digitalni topografski

Također: model krajolika, digitalni

3D model Zemljine površine što ga čini odgovarajuća topografska baza podataka.

Napomena: Često se sastoji od digitalnog modela situacije i odvojeno digitalnog modela terena (reljefa).

Vidi i: 3D; baza podataka, topografska; model terena, digitalni; situacija

En. model, digital landscape

Nj. Landschaftsmodell, digitales

mozaik

Slikovni prikaz nekog prostora sastavljen od više pojedinačnih snimaka.

En. mosaic

Fr. mosaïque

Nj. Mosaik

mreža

Sustav različitih međusobno povezanih komponenata, npr. točaka, linija, poligona.

Vidi i: sustav; mreža, geografska; mreža, trokutna nepravilna

En. network

Fr. réseau

Nj. Netzwerk

mreža, geografska

Mreža meridijana i paralela na plohi elipsoida ili kugle kojima se u geodeziji i kartografiji aproksimiraju Zemlja i ostala nebeska tijela.

Vidi i: mreža; meridijan; paralela

En. graticule

Fr. réseau géographique

Nj. Gradnetz (geographisches)

mreža, kartografska

Predodžba (slika) u ravnini u nekoj projekciji koordinatnih linija kojima se na plohi elipsoida ili kugle određuje položaj točke.

Napomena: Kartografska mreža predočena linijama meridijana i paralela naziva se osnovna kartografska mreža.

Vidi i: mreža

En. graticule

Fr. canevas cartographique

Nj. Kartennetz

mreža, normalna kartografska

Kartografska mreža koja je u danjoj projekciji po obliku linija jednostavnija od bilo koje druge kartografske mreže.

Napomena: Normalnu kartografsku mrežu na kugli čini sustav vertikalna i almukantarata. Pol se toga sustava s obzirom na prostiranje područja preslikavanja podudara s geografskim polom, nalazi se na ekvatoru ili zauzima bilo koji položaj između geografskog pola i ekvatora.

Vidi i: mreža, kartografska; vertikal; almukantarata

En. grid, normal (cartographic)

mreža, pravokutna koordinatna

Sustav međusobno okomitih ravnih crta na karti, paralelnih s koordinatnim osima na izabranim međusobno jednakim udaljenostima.

Napomena: Služi za lakše kartiranje točaka po koordinatama, odnosno čitanje koordinata s karte.

En. grid

Fr. quadrillage de la projection

Nj. (Karten)gitter

mreža, trokutna nepravilna

Kratice: TIN

Oblik neregularne teselacije koja se temelji na trokutima i koja se upotrebljava za prikaz neprekidnih prostornih podataka koji dolaze kao nepravilno smještene točke.

Napomena: Za razliku od pravilne mreže TIN omogućava gušće podatke za kompleksnija područja i rjeđe informacije u jednostavnijim ili homogenijim područjima. TIN se često upotrebljava za prikaz neprekidnih visinskih ploha.

Vidi i: mreža; teselacija

En. TIN (Triangulated Irregular Network)

nagib pisma

Kut između osi pojedinog slova i pravca u kojem se proteže natpis.

Napomena: Razlikuju se: naprijed (udesno) nagnuto pismo; uspravno (okomito) pismo; unazad (ulijevo) nagnuto pismo.

Fr. pente d'un caratère

Nj. Schriftlage

naklada karte

Također: tiraža karte

Broj primjeraka karata određenog izdanja.

En. order, print

Fr. chiffre de tirage

Nj. Kartenauflage

nakladnik karata

Izdavačka organizacija koja se bavi izradbom karata i/ili njihovom prodajom.

En. house, map publishing

Fr. maison d'éditions cartographique

Nj. Kartenverlag

naslov karte

Podatci koji označuju osnovne karakteristike karte: područje koje prikazuje, vrstu, namjenu, mjerilo itd.

En. title, map

Fr. titre de la carte

Nj. Kartentitel

nesigurnost

Mjera raspona vrijednosti atributa koja se može dobiti kao rezultat ponovljenih mjerenja, mjerenja alternativnim instrumentima ili metodama, ili kao rezultat ponovljenih interpretacija raznih opažача, alternativnih interpretacija, obradbe alternativnim algoritmima itd.

En. uncertainty

nesonim

Ime otoka.

nivoploha mora, nulta

Također: razina, srednja morska; nula, geodetska

Nivoploha koja odgovara prihvaćenom srednjem vodostaju mirnoga mora, od koje se računaju nadmorske ili apsolutne visine.

Napomena: Srednja vrijednost morskih razina motrenih na mareografskoj stanici svaki sat tijekom duljeg razdoblja. Najtočnija je srednja morska razina koja je određena motrenjima tijekom 18,6 godina jer su tada obuhvaćeni utjecaji svih astronomskih čimbenika na morske mijene.

Vidi i: nivoploha

En. datum, altitude

Fr. zéro (d'un réseau de nivellement)

Nj. Höhenbezugsfläche

niz mjerila, prihvaćeni

Određeni niz mjerila, utvrđen tako da zadovolji osnovne potrebe jedne države.

Fr. serie de cartes

Nj. Maßstabreihe

nomenklatura lista

Brojevi i slova koji određuju položaj lista karte u prihvaćenoj podjeli na listove.

Vidi i: list karte; podjela karte na listove

En. system, sheet numbering

Fr. système de numération

Nj. Blattnumerierung

nosač crteža

Materijal na kojem se izrađuje kartografski crtež – izvornik ili kopija karte.

En. base, drawing

Fr. plansche de rédaction

Nj. Zeichnungsträger

nula, geodetska

Vidi: nivoploha mora, nulta

nula, hidrografska

Nivoploha na koju se odnose dubine na hidrografskim kartama.

Napomena: Na hrvatskim pomorskim kartama dubine se odnose na srednju razinu nižih niskih voda živih morskih mijena.

Vidi i: nivoploha

En. datum, chart

Fr. niveau de réduction

Nj. Seekartennull

nul-meridijan

Vidi: meridijan, početni

objekt sadržaja karte

Na karti prikazani predmet, pojava ili stanje.

En. subject, map

Fr. sujet (d'une carte) object (d'une représentation cartographique)

Nj. Kartengegenstand; (Karten)object

objekt, topografski

Konkretan, geometrijski ograničen, opisan atributima i imenom određen predmet krajolika. Napomena: Temeljna jedinica strukture krajolika. U CROTIS-u svi topografski objekti čine topografsku bazu krajolika.

En. object, topographic

Fr. topographie

Nj. (Karten)gegenständ; Objekt, topographisches

oblikovanje karte

Istraživanje i izbor odgovarajućih kartografskih sredstava izražavanja za prikaz sadržaja karte.

Vidi i: sadržaj karte

Fr. conception cartographique

Nj. Kartengestaltung

obnova karte

Cjelovita obnova jednog ili više listova karte obradbom na osnovi izmjere ili novoga kartografskoga ključa i redakcijskih uputa.

Vidi i: list karte; ključ, kartografski

En. supersession

Fr. réfection (refonte)

Nj. Kartenerneuerung

obratnica

Paralela kojoj odgovara geografska širina od 23°27'.

Napomena: Na obratnici jednom godišnje Sunce kuliminira u zenitu. Postoje sjeverna i južna obratnica. Tijekom godine Sunce može kulminirati u zenitu samo nad točkama koje se nalaze između obratnica, jednom na obratnicama, a po dva puta među obratnicama.

En. tropic

obratnica, južna

Obratnica nad kojom Sunce kuliminira u zenitu u trenutku zimskog solsticija.

Napomena: Naziva se još i Jarčeva obratnica jer je u doba prvih astronomskih promatranja u trenutku zimskog solsticija Sunce bilo projicirano u zimskoj točki koja se nalazila u zviježđu Jarca. Zimska točka sada se nalazi u zviježđu Strijelca.

En. Tropic of Capricorn

obratnica, sjeverna

Obratnica nad kojom Sunce kuliminira u zenitu u trenutku ljetnog solsticija.

Napomena: Naziva se još i Rakova obratnica jer je u doba prvih astronomskih promatranja u trenutku ljetnog solsticija Sunce bilo projicirano u ljetnoj točki koja se nalazila u zviježđu Raka. Ljetna točka sada se nalazi u zviježđu Blizanaca.

En. Tropic of Cancer

obzor

Također: horizont

Crta u kojoj se prividno spaja površina Zemlje s nebeskim svodom.

En. horizon

održavanje karte

Postupci kojima se sadržaj karte usklađuje s najnovijim stanjem objekata kartografskog

prikaza.

Vidi i: reambulacija; osuvremenjivanje; ažuriranje

En. revision, map

Nj. Laufendhaltung

održavanje katastarskog plana

Postupci kojima se sadržaj katastarskog plana usklađuje s najnovijim stanjem.

En. keeping up to date of the cadastral map

Nj. Fortführung der Katasterkarte

ojkonim

Ime naselja ili dijela naselja.

Napomena: Dolazi od grč. *oikos* – kuća + *ónoma* – ime, naziv.

okvir karte

Jedna ili više linija, obično različitih debljina, koje zatvaraju polje karte jednog lista.

Fr. cadre

Nj. Kartenrahmen

opis karte

Svi nazivi, kratice, oznake slovima i brojkama što se nalaze na karti.

En. lettering

Fr. écritures cartographiques

Nj. Kartenbeschriftung

original boja, sastavljački

Također: izvornik boja, sastavljački; maketa boja

Predložak nastao u procesu sastavljanja karte koji pokazuje kako će se pojedini dijelovi sadržaja razlikovati bojama.

En. model, colour

Fr. modele de teintes

Nj. Farb(platten)vorlage

original, autorski

Također: izvornik, autorski

Rukopisni izvornik karte nastao kao djelo autora ili pod njegovim vodstvom, u mjerilu, s kartografskim znakovima i bojama prema izboru autora.

Vidi i: original, sastavljački

En. manuscript, compilation

Fr. minute d'auteur

Nj. Kartenmanuskript

original, izdavački

Besprijekorno izveden crtež sadržaja karte koji se otiskuje u jednoj boji.

Napomena: Služi za izradbu reprodukcijaskog originala.

Vidi i: original, reprodukcijaski

Nj. Kartenoriginal

original, reprodukcijaski

Besprijekorno izveden crtež dijela sadržaja karte u jednoj boji na donjoj strani prozirnog

nosača koji služi za izradbu tiskovne forme.

Vidi i: forma, tiskovna

En. draught, fair

Fr. éléments de reproduction

Nj. Kopieroriginal

original, sastavljački

Grafički dokument nastao u procesu sastavljanja karte, koji sadržava sve elemente sadržaja karte zahtijevane točnosti i cjelovitosti.

Napomena: Služi kao temelj za izradbu izdavačkog originala karte crtanjem. Ako sadržava samo neke elemente sadržaja karte, riječ je npr. o sastavljačkom originalu situacije (naselja i prometnice), oblika reljefa, voda, opisa itd.

Vidi i: original, izdavački

Fr. modele de spécification

Nj. (Zeichens)vorlage

original, terenski

Originalni grafički dokument koji sadržava sve elemente karte, nastao kao neposredan rezultat topografske izmjere na terenu.

Vidi i: izmjera, topografska; izmjera, katastarska

Fr. minute topographique

Nj. Feldaufnahmeblatt

orijentacija

Određivanje strana svijeta ili smjera osi nekog koordinatnog sustava.

orografija

Vidi: prikaz reljefa

oronim

Ime reljefnog oblika.

Napomena: Dolazi od grč. *orós* – gora, brdo + *ónoma* – ime, naziv.

ortodroma

Velika kružnica ili dio velike kružnice na sferi koji čini najkraću spojnicu između dvije točke na sferi.

Napomena: Geodetska linija na sferi.

En. orthodrome

Fr. orthodromie

Nj. Orthodrome

ortofotokarta

List karte sastavljen od jedne ili više ortofotografija jedinstvenog mjerila, s nanesenom pravokutnom koordinatnom mrežom, kartografskim znakovima za neke objekte, izohipsama, opremljen imenima, kotama i izvanokvirnim podacima.

Vidi i: ortofotografija

En. ortophotomap

Fr. orthophotoplan

Nj. Orthophotokarte; Orthobildkarte

otisak, korekturni

Otisak ili kopija nekog dijela sadržaja karte na kojem se provodi korektura.

En. copy, correction

Fr. modelede corrections

Nj. Korrekturvorlage

otočnik

Vidi: izolar

ozalid kopija

Kopija crteža s pauspapira na fotoosjetljiv papir.

oznaka mjerila

Način označivanja mjerila na kartama.

Napomena: uključuje brojčano mjerilo, grafičko mjerilo i mjerilo napisano u obliku odnosa različitih jedinica, npr. 1 cm = 1 km.

Vidi i: mjerilo, brojčano; mjerilo, grafičko

Fr. indication(s) de l'échelle

Nj. Maßstabsvermerk

oznake za uklapanje

Također: paseri

Oznake na nosaču crteža da bi se pri izradbi karte moglo postići i provjeriti uklapanje.

Napomena: Najčešće su u obliku križića.

Vidi i: nosač crteža; uklapanje

En. marks, register

Fr. marques de repérage

Nj. Paßmarken

panorama

Perspektivni prikaz krajolika sa širokim zahvatom po horizontu.

En. panorama

Fr. panorama

Nj. Rundbild

pantograf

Uređaj za mehaničko kopiranje crteža u istom, povećanom ili smanjenom mjerilu.

Napomena: Ima oblik paralelograma sa zglobovima kod kojega su dvije strane produžene izvan tjemena.

En. pantograph

Fr. pantographe; homéographe

Nj. Storchschnabel; Pantograph

papir za pomorske karte

Kartografski papir najbolje kakvoće, izrađen pretežno od sirovina na bazi lana i pamuka, zbog čega je osobito izdržljiv pri brisanju, a posebni dodaci čine ga otpornim i na vlagu.

Napomena: Upotrebljava se u masama od 100 g/m² i većim.

En. paper, chart

Fr. papier à carte

Nj. Seekartenpapier

papir, kartografski

Papir visoke kakvoće, izrađen od prvorazrednih sirovina, velike čvrstoće i osobito izdržljiv pri savijanju.

Napomena: Najčešće se upotrebljava u masama između 80 i 150 g/m².

En. paper, map

Fr. papier à carte

Nj. Landkartenpapier

paralela

Također: usporednica

Linija na Zemljinoj sferi, odnosno elipsoidu dobivena presjekom sfere, odnosno elipsoida ravninom okomitom na obrtajnu (rotacijsku) os.

Vidi i: širina, geografska

En. parallel, geographic

Fr. parallèle de latitude

Nj. Breitenkreis; Parallelkreis

paralela, standardna

Vidi: linija bez deformacija

paser

Vidi: oznake za uklapanje

pauspapir

Crtači papir natopljen sušivim biljnim ili mineralnim uljem istoga koeficijenta loma svjetlosti kao i celulozna vlakanca te zbog toga proziran.

En. paper, tracing

Fr. papier calque

Nj. Transparentpapier

pedigre

Status organizacije ili ustanove koja izdaje geoprostorne podatke.

Napomena: Neke ustanove su tijekom vremena zavrijedile status visokokvalitetnih proizvođača geoprostornih podataka, pa i njihovi podatci imaju dobar pedigre.

En. pedigree

peljar

Publikacija koja sadržava informacije o obalnoj navigaciji kao što su kratki opis luke ili važnijih dijelova obale, pomoć u navigaciji, upute za prilaženje lukama itd.

En. sailing directions

Fr. pilote

Nj. Pilot

pikiranje

Obilježavanje točaka na listu katastarskog plana ubodom pikirke pri kartiranju.

Vidi i: kartiranje; plan, katastarski

En. pricking (of a point)

Fr. piquage d'un point

Nj. Kartieren (eines Punktes); Pikieren

pikirka

Čelična igla kojom se pikira.

Vidi i: pikiranje

En. pricker; pricking needle

Fr. piquoir

Nj. Kopiernadel

pismo, kartografsko

Pismovna skupina koja se primjenjuje na karti, a ispunjava posebne grafičke uvjete kartografskog prikaza.

Napomena: Postoje različite vrste kartografskog pisma.

En. lettering

Fr. types d'écritures

Nj. Kartenschriften

plagijat, kartografski

Oponašanje ili prisvajanje tuđe karte.

En. infringement of (map) copyright

Fr. plagiat

Nj. Kartenplagiat

plan

Prikaz manjih dijelova površine nekog nebeskog tijela ili nebeskog svoda u krupnijem mjerilu, zbog čega je praktično bez deformacija (linearnih, površinskih i kutnih).

En. plan

Fr. plan

Nj. Plan

plan grada

Karta naselja u krupnijem mjerilu izrađena za orijentaciju, zbog čega su, među ostalim, ulice posebno istaknute, s njihovim nazivima i kućnim brojevima.

Napomena: Prikazan je i gradski prometni sustav, te veće i važnije zgrade diferencirane po namjeni. Radi lakšeg pronalaženja nekog objekta, preko karte je stavljena kvadratna mreža s posebnim oznakama za orijentaciju. Obično sadrži popis ulica i važnijih objekata.

En. plan, town

Fr. plan de ville

Nj. Stadtplan

plan luke

Karta krupnijega mjerila, ne sitnijeg od 1:50 000. Prikazuje neki ograničeni predio od posebnog značenja za plovidbu, luku, sidrište i dr., sa svim detaljima: ulazom u luku, lukobranima, gatovima, dokovima, mostovima, zabranjenim sidrištima, lučkim svjetlima i objektima za orijentaciju te drugim lučkim objektima.

Napomena: Hidrografska je dio osobito detaljno prikazan.

En. chart, harbour

plan, prostorni

Kartografski prikaz budućeg iskorištavanja zemljišta.

plan, topografsko-katastarski

Katastarski plan dopunjen prikazom oblika reljefa Zemlje.

Vidi i: plan, katastarski

plan, urbanistički

Prostorni plan u kojem su točno određeni ustroj i namjena gradskoga prostora, način upotrebe zemljišta i njegove izgrađenosti utvrđujući namjenu pojedinih gradskih područja, mrežu prometnica, komunalnu opremljenost i stvarajući osnovni model stambenih i gospodarskih objekata, zelenih površina te predjela za rekreaciju i odmor.

Napomena: Na temelju generalnoga urbanističkog plana (GUP) izrađuju se provedbeni planovi (PUP) koji detaljno razrađuju svaki dio grada.

En. plan of urban area, development

Fr. plan d'urbanisme

Nj. Stadterweiterungsplan; Bebauungsplan; Plan, städtebaulicher

planiglob

Karta na kojoj je prikazana cijela površina Zemlje ili nekoga nebeskoga tijela u dva kruga, čiji se sadržaji isključuju, a kružnice čine zajednički meridijani.

Fr. mappemonde

Nj. Planiglob

planimetar

Sprava za mehaničko određivanje površina na karti.

Napomena: Najčešće se upotrebljavaju polarni i nitni planimetar.

En. planimeter

Fr. planimetre

Nj. Planimeter

planimetrija

Vidi: situacija

planisfera

Karta na kojoj je prikazana cijela površina Zemlje ili nekog nebeskoga tijela u ovalnom obliku ili krugu.

En. planisphere

Fr. planisphère

Nj. Planisphäre

plastificiranje

Oblaganje karte ili kojega drugog lista papira prozirnim zaštitnim slojem, najčešće folijom od plastične mase, radi bolje zaštite i veće trajnosti.

Napomena: Vezivanje zaštitnog sloja ili folije postiže se najčešće djelovanjem topline.

En. lamination (of maps)

Fr. plastification

Nj. Einbetten (Laminieren)

ploča, tiskovna

Tiskovna forma u obliku ploče.

Napomena: Ovisno o vrsti tiska razlikuju se stereotipske, ofsetne i bakrotiskarske ploče. U kartografiji je obično riječ o tiskovnoj ploči namijenjenoj ofsetnom tisku. Tu je tiskovna forma izrađena od aluminijskog lima (aluminijska ploča), od cinčanog lima (cinkova ploča), od slojevite kombinacije dvaju odnosno triju metala (bimetalna ploča, trimetalna ploča) ili od drugih materijala (plastike i papira).

Vidi i: forma, tiskovna; tisak, ofsetni

En. plate, (printing)

Fr. planche d'impression

Nj. Druckplatte

ploha

Dvoparametarski skup točaka prostora, tj. skup točaka prostora čije su koordinate funkcije dvaju parametara u i v (npr. funkcije krivolinijskih koordinata točke na plohi). Pritom se pretpostavlja da te funkcije imaju derivacije do nekog reda.

Napomena: Ako su u i v krivolinijske koordinate na plohi, onda se ploha može zadati jednadžbama $x = x(u,v)$, $y = y(u,v)$, $z = z(u,v)$, koje se nazivaju parametarskim jednadžbama plohe. Na primjer, sfera se može zadati parametarskim jednadžbama $x = R\cos\varphi\cos\lambda$, $y = R\cos\varphi\sin\lambda$, $z = R\sin\varphi$, gdje su φ geografska širina, a λ geografska dužina točke na sferi.

Eliminiranjem parametara φ i λ iz tih jednadžba dobije se poznata jednadžba sfere $x^2 + y^2 + z^2 = R^2$. Jednadžba plohe može se zadati i u drugim oblicima, npr. u obliku $F(x,y,z) = 0$ ili $z = f(x,y)$.

En. surface

Fr. surface

Nj. Fläche

ploha referentnog elipsoida

Ploha prihvaćenog Zemljina elipsoida na koju se svode rezultati geodetskih mjerenja i s pomoću koje se obavljaju geodetska računanja kada se ne može zanemariti zakrivljenost Zemlje.

Napomena: Kako su rezultati geodetskih računanja s pomoću elipsoida matematička osnova u izradbi karata, ploha prihvaćenog elipsoida ujedno je i ploha na koju se odnose svi podatci o kartama s obzirom na to da se ta ploha preslikava na ravninu.

En. surface, reference

Fr. surface de référence

Nj. (Karten)bezugsfläche

ploha, pomoćna

Ploha koja se daje razviti u ravninu (plašt stošca i valjka), a na koju se pri perspektivnim konusnim i cilindričnim projekcijama projiciraju točke s plohe kugle ili elipsoida.

Vidi i: projekcija, perspektivna

Fr. surface auxiliaire de projection

Nj. Hilfsabbildungsfläche

ploter, tintni

Također: crtalo, tintno

Rasterski ploter koji štrca s četiri mlaznice u boji cijan, magenta, žuta i crna te suptraktivnom mješavinom boja s pomoću sitnih točkica stvara višebojne grafičke prikaze, npr. karte na papiru ili foliji.

Vidi i: ploter, rasterski; pisač, tintni
En. plotter, inkjet
Nj. Farbspritz-Plotter; Inkjetplotter

podatak o autorskom pravu

Podatak na karti koji govori o autorskom pravu, tj. o dozvoli odnosno zabrani pretiskivanja.
En. copyright note
Fr. mention du copyright
Nj. (Karten)urheber(rechts)schutzvermerk

podatak o ispravcima

Izvanokvirni podatak o vrsti ispravaka i dopuna, vremenu kad su provedene, obično se naznačuje samo godina, podrijetlu i način prikupljanja dopuna i ispravaka te imenu organizacije ili osobe koja je izvršila dopune i ispravke.
En. revision note
Fr. mention des opérations de tenue a jour
Nj. (Karten)berichtigungsvermerk

podatak o izdanju

Podatak koji sadržava ime tiskare koja je tiskala kartu i ime mjesta u kojem je karta tiskana.
En. printer's note
Nj. (Karten)erscheinungsvermerk

podatak o izmjeri

Izvanokvirni podatak o načinu i mjerilu snimanja te vremenu kad je obavljena izmjera.
Vidi i: podatci, izvanokvirni
En. note, survey
Fr. indication marginale des données de base
Nj. Aufnahmevermerk

podatak o izradbi karte

Izvanokvirni podatak koji sadržava ime organizacije ili autora koji su sastavljali i oblikovali kartu, podrijetlo i bliže oznake kartografskog materijala koji je poslužio za izradbu karte te vrijeme kad je prikupljen materijal za njezino sastavljanje i kad je ona umnožena.
En. compilation note
Nj. (Karten)bearbeitungsvermerk

podatak o kartografskim izvornicima

Izvanokvirni podatak o podrijetlu i stanju kartografskog materijala i drugih izvornih podataka koji su poslužili za sastavljanje karte.
Nj. (Karten)quellenvermerk

podatak o temeljnoj karti

Podatak o topografskoj karti koja je temeljna karta nekoj tematskoj ili specijalnoj karti.
Nj. (Karten)untergrundvermerk

podatak o tisku karte

Izvanokvirni podatak o datumu završetka tiska karte i visini naklade.
En. printing date note
Fr. référence de tirage

Nj. (Karten)druckvermerk

podatci, izvanokvirni

Podatci i objašnjenja u izvanokvirnome dijelu karte.

Napomena: To su različiti dijagrami, pisana objašnjenja, tablica uvjetnih kartografskih znakova (legenda), podatci o organizaciji koja je izradila kartu i u kojima se navodi vrijeme i način izmjere zemljišta i tiska karte.

En. informations, marginal

Fr. habillage

Nj. Randangaben

podatci, prostorni

Podatci o položaju, kao što je na primjer položaj u pravokutnoj koordinatnoj mreži.

Napomena: To su podatci dobiveni izmjerom ili podatci s karte.

En. data, spatial

Nj. Raumdaten

podbačaj

Situacija u kojoj je neka crta prekratka za njezino pravo sjecište s drugom crtom.

Napomena: Nastaje kao pogreška pri ručnoj digitalizaciji.

En. undershoot

Nj. Unterstand

podjela karte na listove

Način na koji se karta dijeli na listove.

En. system, sheet line

Fr. découpage

Nj. Blatteinteilung

podjela okvirnih linija

Podjela naznačena na nekoj od okvirnih linija lista, označena geografskim ili pravokutnim koordinatama.

En. graduation, neat line

Fr. graduation géographique

Nj. (Karten)randteilung

podnevnik

Vidi: meridijan

podrijetlo podataka

Vidi: porijeklo podataka

pogrješka karte

Kvantitativno i kvalitativno odstupanje prikazanih elemenata sadržaja karte od stvarnog stanja u prirodi.

En. error, map

Fr. erreur (faute) cartographique

Nj. Kartenfehler

pogrješka, položajna

Razlika u položaju točke na karti i točnoga položaja koji joj odgovara.

En. error, position(al)

Fr. erreur planimétrique

Nj. Lagefehler

pol

Zamišljena točka u kojoj obrtajna os probada Zemljinu površinu.

Napomena: Postoje sjeverni i južni pol. To su jedine dvije točke koje ne sudjeluju u rotaciji Zemlje.

En. pole

Fr. pôle

Nj. Pol; Erdpol

pol, Zemljin magnetski

Točka u magnetnom polju Zemlje u kojoj je magnetski intezitet najveći, a vrijednost magnetske inklinacije iznosi 90° .

Napomena: Postoje sjeverni i južni magnetni pol Zemlje. Za razliku od geografskih polova, magnetni polovi nisu stabilne točke već se u skladu s promjenama u Zemljinu magnetom polju njihov položaj stalno mijenja.

En. Earth's magnetic pole

polarnica

Paralela kojoj odgovara geografska širina od $66^\circ 33'$.

Napomena: Postoje sjeverna i južna polarnica. Prostor između polarnice i pola naziva se polarni prostor. Vrijednost geografske širine polarnice odgovara vrijednosti nagiba Zemljine obrtajne osi na ravninu ekliptike.

En. Polar circle

Fr. Cercle polaire

Nj. Polarkreis

polarnica, južna

Paralela uzduž koje su sve točke u trenutku zimskoga solsticija osvijetljene Sunčevim zrakama, tj. u kojima je u tom trenutku dan.

Napomena: U trenutku ljetnog solsticija u svim točkama na sjevernoj obratnici je noć.

polarnica, sjeverna

Paralela uzduž koje su sve točke u trenutku ljetnoga solsticija osvijetljene Sunčevim zrakama, tj. u kojima je u tom trenutku dan.

Napomena: U trenutku zimskoga solsticija u svim točkama na sjevernoj obratnici je noć.

polazište

Vidi: ishodište

položaj, geografski

Dio realnoga svijeta koji se može identificirati u odnosu na strane svijeta i geografski koordinatni sustav.

En. geographical position

Fr. position géographique

Nj. geographische Lage

polutka

Polovica sfere ograničena glavnom kružnicom.

Primjer: Zemljina polutka je polovica Zemlje ograničena ekvatorom.

En. Hemisphere

Fr. hémisphère

Nj. Hemisphäre

poluton

Bilo koja tonska vrijednost neke boje, nastala dodavanjem bijele ili crne boje.

Vidi i: vrijednost, tonska

Fr. demi-teintes

Nj. Halbton

polje karte

Sadržaj karte prikazan unutar okvira karte.

porijeklo podatka

Također: podrijetlo podataka

Element kvalitete podataka koji se odnosi na povijest skupa podataka.

Napomena: Sadržava informacije o izvornim mjerenjima i materijalima, prikupljanju podataka, konverzijama, transformacijama, analizama i izvođenjima te o pretpostavkama i kriterijima uvedenima u te postupke.

En. lineage

Nj. Abstammung

portulan

Višebojna pomorska karta crtana rukom na pergamentu ili koži, izrađena u razdoblju od XIII. do XVII. st.

Napomena: Portulani su popraćeni uputama za plovidbu i posebnim tablicama (martologij) za računanje procijenjenog položaja broda. Sadržavaju podatke o obalama i lukama, katkad astronomski i astrološki kalendar te tablice mjesečevih mijena. Ispisani su latinski ili na jeziku mjesta izdavanja. U početku su bili bez vjetrova, a poslije su ih imali 8, 16 ili 32 (glavna u sredini karte), koje su bile međusobno spojene ravnim crtama. Prema ucrtanim vjetrovima nazivali su se i kompasnim kartama.

En. portolan chart

Fr. portulan

Nj. Portolankarte

postupak, fotomehanički

Postupak umnožavanja koji se osniva na sloju osjetljivom na svjetlo, zračenju tog sloja te kemijskim i fizikalnim procesima u njemu.

En. process, photomechanical

Fr. reproduction photomécanique

Nj. Verfahren, photomechanische

postupak, tiskovni

Postupak koji obuhvaća izradbu tiskovne forme, pripremu za tisak i tisak naklade.

Vidi i: forma, tiskovna; naklada karte

En. process, printing
Fr. procédé d'impression
Nj. Druckverfahren

pouzdanost karte

Svojstvo karte da je njezina upotreba sigurna i provjerena te da nema mjesta sumnji o načinu i vremenu izmjere zemljišta te kartografskoj obradbi podataka.

En. reliability, map
Fr. fiabilité
Nj. Kartenzuverlässigkeit

povijest karata

Proučavanje i opis nastanka i sudbine pojedinih karata ili drugih kartografskih djela.

Napomena: Razlikuje se od povijesti kartografije, koja proučava i opisuje povijest metoda i postupaka u izradbi karata.

En. history, map
Nj. Kartengeschichte

površina, rastrirana

Površina čiji je ton boje dobiven s pomoću rastera.

En. area, screened
Fr. trame
Nj. Fläche, gerasterte

pravac pružanja

Crta uzduž koje se nešto nalazi ili se proteže.

Primjer: pravac pružanja reljefnih oblika

pravci, glavni

Dva međusobno okomita pravca u bilo kojoj točki na plohi elipsoida ili kugle i njima odgovarajući međusobno okomiti pravci u projekciji uzduž kojih mjerilo dužina ima najveću i najmanju vrijednost.

Vidi i: mjerilo dužina
En. directions, principal
Fr. directions principales
Nj. Hauptverzerrungsrichtungen

pravo na kartu, autorsko

Skup zakonskih propisa koji reguliraju odnos prema autoru karte.

En. (map) copyright
Fr. droit d'auteur
Nj. Kartenurheberrecht

pravo, autorsko

Pravo na tiskanje, objavljivanje, prodaju, izvođenje, reprodukciju, kopiranje i distribuciju izvornoga autorskoga djela, u cijelosti ili u dijelovima. Vremenski je ograničeno, a nakon isteka toga roka dokida se te autorsko djelo postaje općim dobrom.

En. copyright
Fr. droit d'auteur

Nj. Urheberrecht

praznina

Prostor na digitaliziranoj karti između dvaju elemenata koji se trebaju presjeći, a koji je rezultat pogreške pri digitaliziranju podataka.

En. gap

Nj. Lücke

prebačaj

Također: premašaj

Situacija u kojoj je neka crta predugačka za njezino pravo sjecište s drugom crtom.

Napomena: Nastaje kao pogreška pri ručnoj digitalizaciji.

En. overshoot

Nj. Überstand

preciznost, mjerna

Bliskost slaganja između mjernih vrijednosti iste veličine primjenom višekratnog mjernog postupka u propisanim uvjetima.

En. precision of measurment

Fr. precision de mesure

Nj. Präzision der Messung

premašaj

Vidi: prebačaj

presjek pravokutne koordinatne mreže

Presjek nacrtanih crta pravokutne koordinatne mreže ili križićem označen presjek tih crta.

Vidi i: mreža, pravokutna koordinatna

En. intersection, grid

Fr. croisillon

Nj. Gitter(schnitt)kreutz

prijelomnica

Crta koja prikazuje izrazite promjene nagiba terena.

Napomena: Pretežno su to prijelomi poput npr. grebena, ruba usjeka, nožice nasipa/usjeka, obale, a prepoznaju se kao lom terena.

En. breakline

Nj. Bruchlinie

prikaz reljefa

Također: orografija

Kartografski prikaz zemljišnih oblika.

En. representation, terrain

Fr. orographie

Nj. Gelände(formen)darstellung

prikaz srodan karti

Grafički prikaz koji prikazuje odnose u prostoru, ali ne u obliku karte, već kao na primjer perspektivni prikaz, blokdiagram, reljef ili globus.

Vidi i: prikaz, perspektivni; blokdiagram; reljef; globus

Fr. représentations paracartographiques
Nj. Darstellung, kartenverwandte

prikaz, grafički

Vidi: crtež

prikaz, kartografski

Prikaz Zemlje ili kojega drugoga nebeskoga tijela, nebeskog svoda ili njihovih dijelova sa sadržajem koji je određen namjenom karte, a prema načelima kartografike.

Vidi i: kartografika

En. representation, cartographic

Fr. représentation cartographique

Nj. Darstellung, kartographische

prikaz, mrežni

Grafički prikaz 2,5D ili 3D tijela ili plohe, u potpunosti sastavljen od pravilno razmaknutih linija, zorno prikazan kao da je ploha konstruirana od žice.

Napomena: U aplikacijama GIS-a linije često prikazuju stranice ili izolinije plohe.

En. representation, wireframe

Nj. Drahtmodellrepräsentation

prikaz, perspektivni

Prikaz prostornih objekata u centralnoj projekciji.

En. view, perspective

Fr. vue perspective

Nj. Ansicht(zentral)perspektivische

prikaz, tlocrtni

Kartografski prikaz objekata ili pojava u tlocrtu, tj. u horizontalnoj ravnini.

Vidi i: prikaz, kartografski

En. representation, planimetric

Fr. planimétrie

Nj. Grundrissdarstellung

prilagođivanje ruba

Postupak uspoređivanja i prilagođivanja podataka uzduž susjednih rubova stranica listova digitalne karte ili neke druge jedinice čuvanja, tako da osigura njihovo slaganje i po položaju i po atributima.

En. matching, edge

Nj. Kantenvergleich

primjena simbolike boja

Primjena asocijativnosti pojedinih boja za prikaz određenih objekata, npr. plave za vode, zelene za šume i dr.

En. association of colours, symbolic

Nj. Farbensymbolik

priprema, kartografska

Prikupljanje i vrjednovanje kartografskih izvornika za izradbu karte.

En. preparation of source

Fr. compilation
Nj. Stoffaufbereitung

probijanje boje

Probijanje tiskarske boje kroz nosač tiska, najčešće papir, na njegovu drugu stranu.

En. strike through

Nj. Durchschlagen der Farbe

procjena kakvoće

Vidi: procjena kvalitete

procjena kvalitete

Također: procjena kakvoće

Postupak određivanja ukupne kvalitete skupa podataka tako da se uzmu u obzir i dimenzije geoprostornih podataka i elementi kvalitete.

Napomena: Procjena kvalitete u kontekstu geoprostornih baza podataka temelji se na dva osnovna koncepta, i to: geoprostorna opažanja definirana su pojmovima prostora, vremena i teme; kvaliteta podataka sastavljena je od preklapajućih komponenata kao što su točnost, rezolucija, potpunost i konzistentnost.

En. assessment, quality

projekcija

(1) Pojam koji se u matematici upotrebljava u različitim okolnostima. Ovisno o tome jesu li zrake projiciranja paralelne ili centralne, razlikuju se paralelna i centralna projekcija.

Napomena: Ortogonalna projekcija je specijalan slučaj paralelne projekcije u kojoj su zrake projiciranja okomite na ravninu, odnosno pravac projekcije.

Primjer: Centralna projekcija u prostoru sa središtem u točki O i ravninom projekcije π koja ne sadrži točku O je preslikavanje koje svakoj točki A prostora pridružuje točku u kojoj pravac određen točkama A i O siječe ravninu π . Iznimka su točke A prostora koje leže u ravnini točkom O paralelno s ravninom π .

Područje: matematika

(2) Kraći naziv za kartografsku projekciju.

Područje: kartografija

Vidi i: projekcija, kartografska

En. projection

Fr. projection

Nj. Projection; Abbildung

projekcija, Aitovljeva

Uvjetna kartografska projekcija nastala modifikacijom poprječne ekvidistantne azimutne projekcije tako da se obodna kružnica karte polusfere s geografskom dužinom $\lambda = \pm 90^\circ$ zamijeni elipsom unutar koje se preslikava cijela Zemljina sfera.

Napomena: Pogodna je za karte svijeta kada je važno da se geografski polovi preslikaju kao točke. Ime je dobila po ruskom kartografu Davidu A. Aitovu (1854–1933).

Vidi i: projekcija, ekvidistantna; projekcija, azimutna; projekcija, poprječna

En. projection, Aitoff

Nj. Abbildung, Aitows kartographische

projekcija, azimutalna

Vidi: projekcija, azimutna

projekcija, azimutna

Također: projekcija, azimutalna

Kartografska projekcija u kojoj se meridijani uspravne projekcije preslikavaju kao pravci koji se sijeku u jednoj točki, pod kutovima jednakim odgovarajućim razlikama geografskih dužina, a paralele kao lukovi koncentričnih kružnica sa središtem u presjeku meridijana.

Napomena: Perspektivna azimutna projekcija posebna je vrsta azimutnih projekcija kod koje se Zemlja smatra kuglom, a točke s plohe kugle projiciraju se prema zakonima linearne perspektive iz točke promatranja na projekcijsku ravninu. Ravnina projekcije okomita je na pravac koji spaja točku promatranja sa središtem kugle.

Vidi i: projekcija, kartografska; projekcija, uspravna; meridijan; paralela

En. projection, azimutal; projection, zenithal

Fr. projection azimutale

Nj. Azimutalabbildung

projekcija, centralna

Također: projekcija, središnja; gnomonska projekcija

Perspektivna azimutna projekcija u kojoj se točka promatranja nalazi u središtu kugle.

Napomena: U toj se projekciji ortodrome preslikavaju kao pravci.

Vidi i: projekcija, azimutna; linija, geodetska

En. projection, gnomonic

Fr. projection gnomonique

Nj. Zentralprojektion; Abbildung, gnomonische

projekcija, cilindrična

Također: projekcija, valjkasta

Kartografska projekcija u kojoj se meridijani uspravne projekcije preslikavaju kao pravci međusobno paralelni na razmaku proporcionalnom odgovarajućim razlikama geografskih dužina, a paralele također kao pravci okomiti na meridijane, i to na udaljenostima koje ovise o uvjetima preslikavanja.

Napomena: Perspektivna cilindrična projekcija jest perspektivna projekcija u kojoj se za pomoćnu plohu upotrebljava plašt valjka.

Vidi i: projekcija, kartografska; projekcija, uspravna; meridijan; paralela

En. projection, cylindrical

Fr. projection cylindrique

Nj. Zylinderabbildung

projekcija, ekvidistantna

Kartografska projekcija u kojoj je mjerilo dužina uzduž jednoga glavnoga pravca jednako jedinici, odnosno deformacija dužina je nula.

Vidi i: projekcija, kartografska; mjerilo dužina; pravci, glavni

En. projection, equidistant

Fr. projection équidistante

Nj. Abbildung, abstandstreue

projekcija, ekvivalentna

Kartografska projekcija u kojoj nema deformacija površina.

Vidi i: projekcija, kartografska; deformacija površina

En. projection, equivalent; projection, equal-area; projection, authalic
Fr. projection équivalente
Nj. Abbildung, flächentreue

projekcija, Gauss-Krügerova

Konformna poprječna cilindrična projekcija u kojoj se elipsoid preslikava u ravninu pod ovim uvjetima: srednji (glavni) meridijan zadanoga područja preslikava se kao pravac i služi kao os x pravokutnoga koordinatnog sustava u ravnini; srednji se meridijan preslikava u pravoj dužini, tj. bez linearnih deformacija ili je linearno mjerilo uzduž njega konstantno.

Napomena: Ime je dobila po njemačkomu matematičaru Carlu-Friedrichu Gaussu (1777–1855) i njemačkomu geodetu Johannesu Heinrichu Louisu Krügeru (1857–1923). U engleskome govornom području projekcija je poznatija pod nazivom Transverse Mercator projection.

Vidi i: projekcija, konformna; projekcija, poprečna; projekcija, cilindrična
En. projection, Gauss-Krüger; projection, transverse Mercator
Fr. projection de Gauss-Krüger
Nj. Gauss-Krüger-Abbildung

projekcija, gnomonska

Vidi: projekcija, centralna

projekcija, kartografska

Način preslikavanja plohe elipsoida ili kugle kojim se u kartografiji aproksimira ploha Zemlje, ostalih nebeskih tijela i nebeskog svoda u ravninu.

Napomena: Najčešće se zadaje analitički, tj. osnovnim kartografskim jednadžbama $x = f_1(\varphi, \lambda)$, $y = f_2(\varphi, \lambda)$, gdje su φ, λ geografske koordinate, a x, y koordinate u ravnini projekcije. Može se zadati i tablicom koordinata ili opisom konstrukcije mreže meridijana i paralela. Po svojstvima preslikavanja dijele se na konformne, ekvivalentne, ekvidistantne i uvjetne projekcije. Po položaju pola normalne kartografske mreže dijele se na uspravne, poprječne i kose projekcije. Po obliku mreže meridijana i paralela uspravnih projekcija dijele se na konusne, cilindrične, azimutne, pseudokonusne, pseudocilindrične, polikonusne, kružne i ostale projekcije. Često nosi ime svojeg autora, npr. Mercatorova, Sansonova, Robinsonova. Kao posebna skupina kartografskih projekcija često se izdvajaju geodetske projekcije, tj. projekcije za potrebe državne izmjere.

En. projection, map
Fr. projection cartographique
Nj. Abbildung, kartographische

projekcija, konformna

Kartografska projekcija u kojoj nema deformacija kutova.

Napomena: U konformnim projekcijama mjerilo dužina je u svakoj točki jednako u svim pravcima pa je u tim projekcijama sačuvana sličnost beskonačno malih likova.

Vidi i: projekcija, kartografska; deformacija kuta; mjerilo dužina
En. projection, conformal; projection, orthomorphic
Fr. projection conforme
Nj. Abbildung, konforme; Abbildung, winkeltreue

projekcija, konusna

Također: projekcija, stožasta

Kartografska projekcija u kojoj se meridijani uspravne projekcije preslikavaju kao pravci koji

se sijeku u jednoj točki, pod kutovima proporcionalnim odgovarajućim razlikama geografskih dužina, a paralele kao lukovi koncentričnih kružnica sa središtem u presjeku meridijana.
Napomena: Perspektivna konusna projekcija je perspektivna projekcija u kojoj se za pomoćnu ploh u potrebljava plašt konusa (stošca).

Vidi i: projekcija, kartografska; projekcija, uspravna; meridijan; paralela

En. projection, conic

Fr. projection conique

Nj. Kegellabbildung

projekcija, kosa

Kartografska projekcija u kojoj se pol normalne kartografske mreže nalazi u bilo kojoj točki između geografskoga pola i ekvatora.

Napomena: U skupini perspektivnih projekcija to su projekcije u kojima os pomoćne plohe ili okomica na projekcijsku ravninu pada na ploh Zemlje u bilo kojoj točki između geografskoga pola i ekvatora.

Vidi i: projekcija, kartografska; mreža, normalna kartografska

En. aspect, oblique; case, oblique; aspect, skew (of map projection)

Fr. projection, oblique

Nj. Abbildung, schiefachsige

projekcija, Lambertova konformna konusna

Konformna konusna projekcija s jednom ili dvije standardne paralele.

Napomena: Ime je dobila po njemačkome matematičaru Johannu Heinrichu Lambertu (1728–1777).

Vidi i: projekcija, konformna; projekcija, konusna

En. projection, Lambert conformal conic

Fr. projection conique conforme de Lambert

Nj. Kegellabbildung, Lamberts winkeltreue

projekcija, Mercatorova

Konformna cilindrična projekcija.

Napomena: Uspravna ima posebnu važnost u navigaciji jer se loksodrome preslikavaju u toj projekciji kao pravci. Poprječna je u upotrebi mnogih zemalja za službenu kartografiju.

Univerzalna poprječna (UTM) u vojnoj je upotrebi (NATO). Ime je dobila po njezinu pronalazaču Gerhardu Kremeru, poznatijem po latiniziranom prezimenu Mercator (1512–1594).

Vidi i: projekcija, cilindrična; loksodroma; UTM

En. projection, Mercator

Fr. projection de Mercator

Nj. Mercatorabbildung

projekcija, Mollweideova

Ekvivalentna pseudocilindrična projekcija u kojoj se meridijani uspravnih projekcija preslikavaju kao elipse, osim meridijana udaljenog od srednjeg meridijana za 90° koji se preslikava kao kružnica koja omeđuje krug površine jednake površini Zemljine polusfere.

Napomena: Ime je dobila po njemačkome matematičaru Karlu Brandanu Mollweideu (1774–1825).

Vidi i: projekcija, ekvivalentna; projekcija, pseudocilindrična; projekcija, uspravna

En. projection, Mollweide

Fr. projection de Mollweide

Nj. Abbildung, Mollweides kartographisches

projekcija, ortografska

Perspektivna azimutna projekcija u kojoj se točka promatranja nalazi u beskonačnosti, pa su projekcijske zrake međusobno paralelne.

Vidi i: projekcija, azimutna

En. projection, orthographic

Nj. Parallelprojektion; Abbildung, orthographische

projekcija, perspektivna

Kartografska projekcija u kojoj se točke s plohe elipsoida ili kugle projiciraju prema zakonima linearne perspektive iz točke promatranja na projekcijsku ravninu ili pomoćnu plohu.

Napomena: Od perspektivnih projekcija najveću primjenu u praksi imaju perspektivne azimutne projekcije, pa se terminom perspektivne projekcije često označuje samo ta skupina projekcija.

Vidi i: projekcija, kartografska; ravnina, projekcijska; ploha, pomoćna

En. projection, perspective

Fr. projection, perspective

Nj. Abbildung, perspektive

projekcija, poliedarska

Kartografska projekcija kod koje zamišljamo da je čitava Zemljina ploha podijeljena meridijanima i paralelama na elipsoidne trapeze, a svaki se takav trapez posebno preslikava na ravninu uz uvjet da se njegove stranice preslikavaju kao dijelovi pravaca čije su dužine jednake dužinama lukova odgovarajućih meridijana i paralela.

Vidi i: projekcija, kartografska; meridijan; paralela

En. projection, polyhedric

Fr. projection polyèdrique

Nj. Polyederabbildung

projekcija, polikonusna

Kartografska projekcija u kojoj se paralele uspravne projekcije preslikavaju kao lukovi ekscentričnih kružnica, a meridijani kao krivulje simetrične s obzirom na srednji meridijan, koji se preslikava kao pravac na kojem se nalaze središta lukova paralela.

Vidi i: projekcija, kartografska; projekcija, uspravna; meridijan; paralela; projekcija, uspravna

En. projection, polyconic

Fr. projection policonique

Nj. Abbildung, polykonische

projekcija, poprječna

Kartografska projekcija u kojoj se pol normalne kartografske mreže nalazi u ravnini ekvatora.

Napomena: U skupini perspektivnih projekcija to su projekcije u kojima se os pomoćne plohe ili okomica na projekcijsku ravninu nalazi u ravnini ekvatora.

Vidi i: projekcija, kartografska; mreža, normalna kartografska

En. aspect, transverse

Fr. projection transverse

Nj. Abbildung, querachsige

projekcija, poprječna Mercatorova

Na engleskom jezičnom području ime za Gauss-Krügerovu projekciju.

Vidi i: projekcija, Gauss-Krügerova

En. projection, transverse Mercator

Fr. projection transverse de Mercator

Nj. Mercatorabbildung, transversale

projekcija, središnja

Vidi: projekcija, centralna

projekcija, stožasta

Vidi: projekcija, konusna

projekcija, univerzalna poprječna Mercatorova

Šezdeset sustava poprječne Mercatorove projekcije od kojih svaki pokriva područje od šest stupnjeva geografske dužine, ishodište u svakom sustavu je u presjeku srednjeg meridijana s geografskom dužinom 3°, 9°, 15° itd. (na zapadnoj polutki -3°, -9°, -15° itd.) i ekvatora, a linearno mjerilo na srednjem meridijanu iznosi 0,9996.

Kratica: UTM.

En. UTM (Universal Transverse Mercator)

Fr. projection UTM

Nj. UTM-Abbildung

projekcija, uspravna

Kartografska projekcija u kojoj se pol normalne kartografske mreže podudara s geografskim polom, tj. projekcija u kojoj je normalna kartografska mreža istodobno i osnovna kartografska mreža.

Napomena: U skupini perspektivnih projekcija to su projekcije u kojima se os pomoćne plohe ili okomica na projekcijsku ravninu podudara sa Zemljinom osi.

Vidi i: projekcija, kartografska; mreža, normalna kartografska; mreža, kartografska

En. aspect, normal; case, normal; aspect, direct (of a map projection)

Fr. projection directe

Nj. Abbildung, normalachsige

projekcija, uvjetna

Kartografska projekcija koja nije ni ekvivalentna, ni konformna, ni ekvidistantna te se kod nje ploha Zemljina elipsoida ili kugle preslikava u ravninu pod nekim posebnim uvjetima.

Vidi i: projekcija, kartografska; projekcija, konformna; projekcija, ekvivalentna; projekcija, ekvidistantna

En. projection, arbitrary

Fr. projection aphy lactique

Nj. Abbildung, vermittelnde

projekcija, valjkasta

Vidi: projekcija, cilindrična

projekcija, Winkellova trostruka

Uvjetna kartografska projekcija u kojoj se pravokutne koordinate x i y računaju prema formulama koje se dobiju kao aritmetička sredina iz formula tih koordinata u Aitovljevoj i uspravnoj ekvidistantnoj cilindričnoj projekciji.

Napomena: Vrlo je prikladna za karte svijeta. Ime dobila po njemačkom kartografu Oswaldu Winkelu (1873–1953).

Vidi i: projekcija, uvjetna; projekcija, Aitovljeva; projekcija, ekvidistantna; projekcija, cilindrična

En. projection, Winkel's Tripel

Fr. projection de Winkel

Nj. Tripelabbildung, Winkels

projekcije Republike Hrvatske, kartografske

Kartografske projekcije sa svojstvom: 1) Poprječna Mercatorova (Gauss-Krügerova) projekcija – skraćeno HTRS96/TM, sa srednjim meridijanom 16°00' i linearnim mjerilom na srednjem meridijanu 0,9999 za područje katastra i detaljne državne topografske kartografije.

2) Upravna Lambertova konformna konusna projekcija – skraćeno HTRS96/LCC, sa standardnim paralelama 43°05' i 45°55' za područje pregledne državne kartografije. 3)

Kartografske projekcije temelje se na Hrvatskome terestričkom referentnom sustavu HTRS96.

4) Za potrebe Oružanih snaga Republike Hrvatske usvojena je univerzalna poprječna Mercatorova projekcija (*Universal Transverse Mercator – UTM*) sukladno Sporazumu o standardizaciji STANAG 2211, država članica NATO saveza, 5. izdanje od 15. srpnja 1991.

En. map projections of the Republic of Croatia

promjena dimenzija katastarskoga plana

Rasteg ili usuh lista katastarskog plana zbog utjecaja temperature, vlažnosti zraka i starenja nosača crteža.

Vidi i: plan, katastarski; usuh; rasteg

promjena papira, dimenzijska

Promjena dimenzija papira nastala zbog kolebanja količine vlage u zraku, kolebanja temperature ili zbog pritiska valjka pri prolasku kroz tiskarski stroj.

Napomena: Zbog istih uzroka nastaju i nejednake promjene u poprječnom i uzdužnom smjeru papira. Na hrvatskome jezičnom području pod usuhom se podrazumijeva nejednaka negativna deformacija starih karata i planova.

En. distortion, paper

Fr. stabilité dimensionnelle (du papier)

Nj. Papierverzerrung

prostor

Uz vrijeme, osnovni oblik postojanja materijalnog svijeta.

En. space

Fr. espace

Nj. Raum

radar

Elektronički sustav koji na temelju emisije i refleksije elektromagnetskih valova otkriva i određuje položaj objekata u prostoru.

En. RADAR (RADio Detection And Ranging)

rasteg

Povećanje dimenzija lista katastarskoga plana zbog utjecaja temperature, vlažnosti zraka i starenja nosača crteža.

Vidi i: plan, katastarski; nosač crteža

raster

Staklena ploča, list plastične mase ili papir na kojem je (nacrtan) skup pravilno raspoređenih, jednakih grafičkih elemenata različitih uzoraka.

Napomena: Rasteri istog uzorka međusobno se razlikuju po gustoći i tonskoj vrijednosti.

Skup pravilno raspoređenih, jednakih grafičkih elemenata različitih uzoraka također se naziva rasterom.

Vidi i: uzorak rastera; gustoća rastera; vrijednost, tonska

En. screen

Fr. trame

Nj. Raster

raster, digitalni

Potprogram koji definira grafičke elemente različitih uzoraka.

Napomena: Rasterske točke mogu programiranjem poprimiti romboidni, kružni, linijski, kvadratični i eliptični oblik. Postoje posebni programi koji ostvaruju zrnčaste uzorke i rastere za efekte. Dvije su osnovne vrste: amplitudno moduliran raster (AM), koji se danas u tisku najčešće upotrebljava, kod kojeg je razmak između središta rasterskih točaka uvijek stalan, a dojam različitih polutonova postiže se promjenom veličine točaka, i frekvencijski moduliran raster (FM), koji obilježava stalna veličina rasterske točke, a dojam polutonova dobiva se različitom gustoćom točaka.

En. screen, digital

Nj. Digitalraster

raster, linijski

Raster koji se sastoji od paralelnih linija jednake debljine na jednakoj udaljenosti.

Napomena: Prema izgledu i položaju linija razlikuju se jednostavni linijski raster, dijagonalni raster u kojem kut zaokreta prema rubovima nositelja iznosi 45° i ukršteni raster.

Vidi i: raster

En. ruling

Fr. ligné

Nj. Linienraster

rasterizacija

Transformiranje prostornih podataka sadržanih u nizu točaka, linija i poligona u polje vrijednosti ćelija, tj. pretvaranje podataka iz vektorskog u rasterski oblik.

En. rasterization; vector-to-raster conversion

Nj. Rasterisierung; Umwandlung von Vektor-Daten in Raster-Daten

rastezanje

Vidi: razvlačenje

rastriranje

Razlaganje nekog višetonskoga predloška na različito velike prozirne i neprozirne površine, koje u cjelini odgovaraju višetonskim vrijednostima predloška.

Vidi i: poluton; vrijednost, tonska

En. to screen

Fr. tramer

Nj. aufrastern

rastriranje, digitalno

Ispunjavanje određenih površina na karti digitalnim rasterom.

Napomena: Postoje dva osnovna postupka: amplitudno rastriranje, kod kojeg se primjenjuju amplitudno modulirani rasteri, i frekvencijsko rastriranje, kod kojeg se primjenjuju frekvencijski modulirani rasteri.

Vidi i: raster, digitalni

ravnina obzora

Zamišljena ravnina koja prolazi okom motritelja i okomita je na vertikalnu u točki motriteljeva stajališta.

ravnina, projekcijska

Ravnina na koju se preslikava, odnosno projicira, ploha kugle ili elipsoida kojima se u kartografiji aproksimiraju Zemlja, ostala nebeska tijela i nebeski svod.

En. plane of projection

Fr. plan de projection

Nj. Abbildungsebene

razina, srednja morska

Vidi: nivoploha mora, nulta

razredba

Vidi: klasifikacija

razvlačenje

Također: rastezanje

Postupak u kojem se koordinate svih točaka jednog skupa podataka podešavaju tako da se bolje poklope poznati položaji nekoliko točaka u skupu podataka.

Napomena: Veze između elemenata u skupu podataka (topologija) zadržane su iako se relativne udaljenosti između točaka mogu mijenjati razvlačenjem, stezanjem ili reorijentiranjem potrebnim za postizanje novih geometrijskih uvjeta. Postupak se često upotrebljava za uklapanje jedne karte ili slike u drugu i to je oblik transformacije koordinata.

En. rubber sheeting

razvodnica

Također: vododjelnica; vodomeđa

Crta od koje se voda rastače u različite sljevove.

En. watershed

Fr. faîte; ligne de faîte

Nj. Wasserscheide

reambulacija

Unošenje novih elementa u neki dokument koji su se pojavili nakon njegove izradbe.

Napomena: Za razliku od *održavanja*, koje se provodi neprekidno, reambulacija se može izvoditi odjedanput, nakon dužeg razdoblja od prvotne izradbe.

Vidi i: održavanje

En. revision; bringing-up to date

Fr. mise à jour

Nj. Berichtigung

redukcija

Određivanje razlike između dviju veličina, također i sama ta razlika.

Vidi i: redukcija na elipsoid; redukcija na morsku razinu; redukcije za prijelaz u ravninu

Gauss-Krügerove projekcije

En. reduction

Fr. réduction

Nj. Reduktion

redukcija duljina

Razlika između duljine geodetske linije koja spaja dvije točke na referentnom elipsoidu i duljine najkraće spojnice tih točaka u ravnini projekcije.

Vidi i: linija, geodetska; elipsoid, referentni

Nj. Entfernungsreduktion; Streckenreduktion

redukcija pravaca

Razlika između smjernoga kuta projekcije geodetske linije koja spaja dvije točke na referentnom elipsoidu i smjernoga kuta tetive.

Napaomena: Naziva se i popravak za zakrivljenost projekcije (slike) geodetske linije.

Vidi i: kut, smjerni; elipsoid, referentni

En. arc-to-chord reduction

Fr. correction de réduction à la corde

Nj. Richtungsreduktion

redukcije za prijelaz u ravninu Gauss-Krügerove projekcije

Redukcije nužne da bi se od mjerenih duljina i kutova prešlo na duljine i kutove u Gauss-Krügerovoj projekciji.

Napomena: To su redukcija kose duljine na horizont, redukcije na elipsoid te redukcija duljina i redukcija pravaca za prijelaz s elipsoida u ravninu Gauss-Krügerove projekcije.

Vidi i: redukcija kose duljine na horizont; redukcija na elipsoid; redukcija duljina; redukcija pravaca

regionim

Ime oranice, livade, pašnjaka, vinograda i šume te većih geografskih cjelina.

Napomena: Nezgoda termin jer je hibridni spoj latinskog i grčkog. Ne preporuča se.

rektificiranje

Uklanjanje geometrijskih deformacija sa slike ili karte.

Napomena: Često se upotrebljava za unos nekoliko deformiranih slika u zajednički koordinatni sustav.

En. rectification

Nj. Entzerrung

reljef

Prostorni prikaz dijela površine Zemlje ili drugoga nebeskoga tijela u izabranome mjerilu.

Napomena: Razlikuju se: reljef koji je po visini manje umanjen nego po horizontali (visine su u krupnijem mjerilu) te reljef koji prikazuje samo zemljišne oblike bez drugih objekata koji se u prirodi nalaze na njima.

En. model, relief

Fr. (carte en) relief
Nj. Geländemodell

reprodukcija, kartografska

Vidi: umnožavanje, kartografsko

rezolucija prikaza

Broj elemenata slike, tj. piksela, koji može biti prikazan na zaslonu monitora.
En. display resolution

risanje

Vidi: crtanje

ruta

Putovanje ili smjer kretanja.
En. route
Nj. Reisweg

sadržaj karte

Sve ono što je prikazano unutar okvira i napisano izvan okvira lista karte.

Napomena: U užem smislu to je sve ono što je prikazano unutar okvira lista karte. Sadržaj karata čine: matematička osnova karte, hidrografija i orografija, prikazana naselja, prikazane komunikacije (prometna mreža i sredstva različitih veza i linija), natpisi i nazivi prikazanih objekata, prikazane vrste tla i vegetacija i razne granične linije. Sadržaj tematskih karata čini prikaz različitih stanja, činjenica ili pojava. Na topografskim kartama njihov je sadržaj otisnut svjetlijim, nježnijim bojama, koje u tom slučaju imaju ulogu temeljnih karata.

En. content, map
Nj. Karteninhalt

sastavljanje karte

Položajno točno i uopćeno prikazivanje sadržaja karte, koje se izvodi na osnovi kartografske pripreme.

Napomena: Najčešće se ne provodi u mjerilu izdanja karte i pri sastavljanju se ne primjenjuje kartografski ključ kao pri crtanju izdavačkog originala. Rezultat sastavljanja je sastavak karte. Vidi i: objekt sadržaja karte; priprema, kartografska; mjerilo karte; ključ, kartografski; original, izdavački

En. compilation
Fr. préparation cartographique
Nj. Kartenentwerfen

savijanje karata

Ručno ili strojno presavijanje karata preko jednog ili više pregiba na prikladan format, na primjer džepni.

En. folding, map
Fr. pliage des cartes
Nj. Kartenfalzen

segment globusa

Prikaz dijela Zemljine površine na globusu između dva meridijana.

En. gore, segment of the globe

semantika

(1) Znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem riječi kao nosilaca značenja, tj. odnosa između riječi i onoga što označuju.

(2) Dio definicije programskog jezika koji se usredotočuje na određivanje značenja prema sintaktičkim pravilima jezika.

Područje: geoinformatika

(3) Znanost o značenjima; grana lingvistike koja proučava riječi, njihove oblike i skupine kao sredstva za označivanje predmeta, odnosa i pojava; znanost o znakovima i njihovu značenju.

(4) Dio semiotike koji proučava odnos između znakova i onoga što označuju.

Napomena: Semantika se u kontekstu semantičke točnosti odnosi na način na koji je predmet analize preveden pomoću skupa "riječi", koje su pak povezane određenom "gramatikom", što omogućuje modeliranje stvarnosti koju treba opisati.

Područje: kartografija

En. semantics

Fr. sémantique

Nj. Semantik

sfera, Zemljina

Ploha Zemljine kugle.

Vidi i: kugla, Zemljina

signatura

Kartografski znak koji se primjenjuje za prikaz ponajprije položaja i kvalitete objekta.

Napomena. Signature prema pojavnom obliku mogu biti zorne ili slikovite, geometrijske i slovno-brojčane, a prema dimenzijama točkaste (lokalne ili položajne), linijske, površinske i tjelesne.

Vidi i: kartografika; znak, kartografski

En. symbol

Fr. symbole

Nj. Signatur

signatura, geometrijska

Signatura izvedena iz osnovnih geometrijskih likova ili iz pravilnih linijskih ili površinskih poredaka točaka i crta.

Vidi i: signatura

En. symbol, geometric

Fr. symbole de forme géométrique

Nj. Signatur, geometrische

signatura, linijska

Signatura oblikovana tako da se liniji pridodaju dodatni znakovi ili se oni preoblikuju u niz malih slikovitih ili geometrijskih znakova.

En. signature, line

Nj. Liniensignatur

signatura, lokalna

Vidi: signatura, točkasta

signatura, nacrtna

Signatura čiji je grafički oblik izveden iz nacрта objekta koji predočuje.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, profile

Nj. Ausriss(karten)zeichen

signatura, položajna

Vidi: signatura, točkasta

signatura, površinska

Signatura koja prikazuje stanja ili pojave koje se površinski rasprostiru.

Napomena: To mogu biti obojena ili rastrirana površina ili površine popunjene nekim znacima.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, areal

Nj. Gebiets(lage)kartenzeichen

signatura, simbolička

Signatura koja svojim oblikom podsjeća na objekt koji prikazuje.

Vidi i: signatura, zorna

En. symbol

Fr. idéogramme

Nj. Signatur, symbolhafte

signatura, slikovita

Također: signatura, zorna

Signatura čiji je grafički oblik stilizirana, pojednostavnjena slika prikazanog objekta ili jednog njegova dijela.

Napomena: Obično izvedena pojednostavnjenjem bitnih vanjskih ili simboličnih značajki odjelitih objekata. Razlikuju se tlocrtne, nacrtne i simboličke signature.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, pictoral

Fr. symbole

Nj. Kartenzeichen, bildliches

signatura, slovno-brojčana

Signatura nastala primjenom slova i brojki.

Vidi i: signatura

En. symbol, alphanumeric

Fr. symbole alphanumérique

Nj. Signatur, alphanumerische

signatura, tlocrtna

Signatura čiji je grafički oblik izveden iz tlocrta objekta koji predočuje.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, plan

Nj. Grundriss(karten)zeichen

signatura, točkasta

Također: lokalna ili položajna signatura

Signatura koja jednom točkom pokazuje položaj nekog objekta na karti.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, point

Fr. signe symbolique

Nj. Ortslagekartenzeichen

signatura, zorna

Vidi: signatura, slikovita

simbolika boja

Vidi: primjena simbolike boja

sitotisak

Postupak tiskanja s pomoću sita i sitotiskarske šablone u kojem pri protiskivanju boje kroz sito šablona zatvara sva ona okanca sita kroz koja boja ne smije dospjeti na otisak, također i otisak na papiru nastao tim postupkom.

Napomena: Boje za sitotisak su guste i pokrivne, suše se sporo, te se svježiji otisci ne smiju stavljati jedan na drugi.

Vidi i: forma, tiskovna

En. printing, (silk) screen

Fr. sérigraphie

Nj. Siebdruck

situacija

Također: planimetrija

Topografski objekti, npr. zgrade, prometnice, vode, vegetacija prikazani u ravnini kartografske projekcije svojim konturama, središnjim linijama ili središnjim točkama.

Napomena. Uz situaciju elementi sadržaja topografskih karata su i zemljišni (terenski) oblici, imena i različite granice.

En. planimetry

Fr. planimétrie

Nj. Situation

sjenčanje reljefa

Tehnika za poboljšanje prikaza reljefa u 2,5D ili 3D prikazu prostornih podataka, u kojoj se nastoji oponašati put prirodnog svjetla koje nisko na obzoru osvjetljava teren.

Vidi i: 2,5D; 3D

En. hillshading

Nj. Geländeschummerung

sjever, geografski

Smjer što je određen meridijanom neke točke na Zemljinoj površini prema sjevernom polu.

Vidi i: meridijan

En. North, True

Fr. nord, géographique

Nj. Geographisch-Nord (GeN)

sjever, magnetski

Smjer što ga zauzima južni pol neometano oscilirajuće vodoravno postavljene magnetne igle oslonjene o stožer u svojem težištu.

Napomena: Smjer određen magnetnim meridijanom neke točke na Zemljinoj površini prema sjevernom magnetnom polu.

En. North, Magnetic

Fr. nord magnétique

Nj. Magnetisch-Nord (MaN)

sjever, računski

Smjer sjevera što ga označuju crte apscisa pravokutne koordinatne mreže.

Napomena: Taj se smjer na slici srednjeg meridijana podudara sa smjerom geografskog sjevera.

Vidi i: apscisa; mreža, pravokutna koordinatna

En. North, Grid

Fr. nord d'un carroyage

Nj. Gitter-Nord

skala boja

Uređeni niz svih boja koje su upotrijebljene na nekoj karti.

En. wedge, colour

Fr. échelle de couleurs

Nj. Farbskala

skala boja, hipsometrijska

Skala boja sastavljena, po određenim načelima, od više boja i njihovih nijansa kojima se prikazuju visinski odnosi zemljišnih oblika.

En. scale, hypsometric tint

Fr. échelle de teintes

Nj. Höhenschichtenfarb(en)scala

skala boja, kontrolna

Skala boja sastavljena od malih četverokutnih površina za svaku upotrijebljenu boju, poredanih u red, koja se najčešće, stavlja na slobodni dio papira ili drugog nosača otiska radi kontrole boja, a koja će se pri daljnjoj obradbi odrezati.

En. scale, colour control

Fr. témoin, de couleur

Nj. Farbkontrollskala

skala, siva

Kontinuiran i postupan slijed sve tamnijih polja, od bijelih do potpuno crnih.

En. scale, grey

Fr. gamme de gris

Nj. Graukeil

skener

(1) Uređaj koji detektira prostornu razdiobu elektromagnetskog zračenja unutar određenog opsega bilježenjem intenziteta zračenja na uzorcima konačne veličine, tzv. elementarnim slikovnim elementima (pikselima).

Područje: geoinformatika

(2) Instrument za prihvatanje podataka koji transformira analognu sliku ili kartu u digitalni rasterski oblik pomoću sustavnih uzimanja uzoraka liniju po liniju.

Napomena: Podatci su spremljeni kao slika s vrijednostima koje označuju boju ili sivi ton

otkriven na svakom odgovarajućem položaju na izvorniku.

Područje: kartografija

Vidi i: zračenje, elektromagnetsko

En. scanner

Nj. Abtaster; Abtastsystem

skener, mehanički

Skener s uređajem koji usmjerava elektromagnetske zrake k detektoru na mehanički način, npr. rotirajućim zrcalom.

Vidi i: skener

En. scanner, mechanical

Nj. Scanner, mechanischer; Abtaster, mechanischer

skener, multispektralni

Skener sa sensorima u multispektralnom načinu rada.

Vidi i: skener; način rada, multispektralni

En. scanner, multispectral

Nj. Abtaster, multispektraler

skener, ručni

Mali priručni skener koji se prevlači rukom preko predložaka.

Vidi i: digitalizator, rasterski

En. scanner, handy

Nj. Handscanner

skeniranje

Pretvaranje analognih podataka, kao što su fotografije, karte ili druge vidljive snimke, u digitalni rasterski format.

En. scanning

Fr. scannage; balayage

Nj. Abtastung

skica izmjere

(1) Crtež oblika katastarskih čestica i objekata na njima prema stvarnom stanju na zemljištu s upisanim ostalim podacima značajnima za katastar.

Područje: katastar

(2) Skica izvan okvira karte koja pokazuje način izmjere i vrijeme kad je ona obavljena ili vrstu kartografskog materijala primijenjenog u izradbi karte s opisom bitnih karakteristika tog materijala.

Područje: kartografija

Fr. (2) carton des données de base

Nj. (2) Aufnahmeskizze

skica o pouzdanosti karte

Shematski prikaz podataka u izvanokvirnom dijelu karte: o metodi izmjere osnovne karte, vremenu kad je provedena izmjera (samo godina), o kartografskome materijalu, ako je riječ o izvedbenoj karti, te o organizaciji ili osobi koja je obavila izmjeru ili izradbila kartu koja je poslužila kao kartografski materijal za izradbu dotične karte.

En. diagram of a map, reliability

Fr. carton des données de base

Nj. Zuverlässigkeitsskizze

skica otklona magnetne igle

Skica koja pokazuje odklon magnetne igle od prihvaćenoga računskog sjevera i godišnje promjene toga otklona.

Vidi i: sjever, računski

Fr. graphique de déclinaison

Nj. Nadelabweichungsangabe

skica rasporeda listova

Skica koja pokazuje podjelu i oznake listova karte određenoga područja u istome mjerilu. Također, skica koja pokazuje podjelu i oznake listova neke druge karte istoga područja u nekom drugome mjerilu ili listove karte druge namjene.

Nj. Kartenverweis

slika, višetonska

(1) Slika na kojoj su reproducirane sve tonske vrijednosti nekog predloška.

(2) Višetonska snimka koja sadržava sve tonove i polutonove snimljenoga predloška bez rastriranja.

Fr. image en demi-teintes

Nj. Halbtonbild

slika, zrcalna

Fotografiranjem ili kopiranjem izrađena snimka, odnosno kopija, na kojoj su slika ili crtež zrcalni.

Napomena: Kod prozirnog nosača čitka slika ili crtež dobivaju se okretanjem nosača.

Kratice: cg – čitak crtež (slika) s gornje strane nosača; cd – čitak crtež (slika) s donje strane nosača.

En. lateral reversal

Fr. retournement par contact

Nj. Drehen

sloj, fotografski

Vidi: fotosloj

slovo kao kartografski znak

Kartografski znak sastavljen od slova ili više slova.

En. symbol, letter

Fr. symbole alphabétique

Nj. Buchstabenkartenzeichen

služba, kartografska

Organizacija kojoj je povjerena dužnost da se brine o izradbi, odnosno izdavanju određenih karata.

En. agency, mapping

Fr. service cartographique

Nj. Kartendienst

smjer

Pravac uzduž kojega se odvija neko gibanje s obzirom na točku ili područje prema kojem je

usmjeren (npr. morska struja) ili od kojeg je usmjeren (npr. vjetar).
En. direction

smještaj imena na karti

Određivanje smještaja imena na karti tako da se što bolje vidi na što se ona odnose.
Napomena: Razlikuju se ovi načini smještaja: uobičajeni (normalni) način, kada se slova orijentiraju tako da se što lakše čitaju i da budu što bliže objektu na koji se odnose; u smjeru meridijana ili uzduž meridijana; horizontalni, kada se ime ispisuje horizontalno (vodoravno); vertikalni, kada se ime ispisuje vertikalno, a čita se od juga prema sjeveru; u obliku luka povijajući se za objektom na koji se odnose; površinski, kada se ime odnosi na neki površinski objekt i nalazi se unutar površine objekta; linijski, kada je ime prilagođeno nekoj liniji; smještaj imena koja se odnose na kopno; smještaj imena koja se odnose na more ili dijelove mora.

Fr. orientation des écritures

Nj. Schriftstellung

snimanje, fotografsko

Radovi s fotografskom kamerom na izradbi slike nekog objekta (predložka ili izvornika).
Napomena: Obuhvaćena je priprema izvornika, namještanje smanjenja ili povećanja, određivanje zaslona i vremena osvjetljenja i samo osvjetljenje (ekspozicija).

En. photographing

Fr. prise de vue

Nj. Aufnahme, photographische

snimka, digitalna

Snimka u obliku bitmape dobivena skeniranjem obične fotografije ili izravno snimanjem digitalnom kamerom.

Vidi i: bitmapa; skeniranje; kamera, digitalna

En. photograph, digital; image, digital

Fr. photographie numérique; image numérique

Nj. Digitalfotografie; Digitalbild

specifikacija proizvoda

U službenoj kartografiji u Hrvatskoj, opis tehničkih karakteristika topografskih podataka s opisom organizacije prikupljanja i obrađivanja tih podataka.

Vidi i: kartografija, službena

specijalka

Također: karta, specijalna

Topografska karta u mjerilu 1:75 000 izrađena krajem XIX. st. za područje cijele Austro-Ugarske.

Napomena: Naziv je proširen i na novije topografske karte u mjerilu 1:50 000 i 1:100 000.

Vidi i: karta, topografska

Nj. Spezialkarte

splajn

Funkcija definirana po dijelovima polinomima.

Napomena: Svaki splajn definiran je na nekom području, a karakteriziran stupnjem i glatkoćom. Splajn interpolaciji se često daje prednost pred interpolacijom polinomom jer se izborom splajna nižeg stupnja mogu dobiti bolji rezultati i pritom izbjeći nezgodno ponašanje

polinoma viših stupnjeva. U CAD-u i računalnoj grafici splajnovi su popularne krivulje zbog relativno jednostavne konstrukcije, jednostavnosti za upotrebu i sposobnosti aproksimacije složenih oblika pri prilagođavanju funkcija ili interaktivnom dizajniranju krivulja. Naziv splajn dolazi od savitljivog ravnala koje su upotrebljavali graditelji bordova i crtači pri crtanju glatkih oblika.

En. spline

Fr. spline

Nj. Spline

središte projekcije

Također: centar projekcije

Točka u ravnini projekcije u kojoj nema deformacije duljina, kutova i površina.

Napomena: Obično se podudara s početkom koordinatnog sustava, a najčešće se nalazi u središtu područja preslikavanja, npr. dodirna točka kod perspektivnih azimutnih projekcija.

En. point of zero distortion

Fr. point central

Nj. Kartenhauptpunkt

sredstva kartografskog izražavanja

Vidi: kartografika

stabilnost, dimenzionalna

Svojstvo materijala, nosača crteža, da pri promjeni temperature i vlažnosti zraka ne mijenja ili da samo neznatno mijenja dimenzije, tj. da teorijske veličine karte ostaju sačuvane.

Vidi i: nosač crteža

En. stability, dimensional

Fr. stabilité dimensionnelle

Nj. Maßhaltigkeit

sustav karata, kataložni

Sustav po kojem se izrađuje katalog karata, koji olakšava njihovo nalaženje.

Napomena: Katalozi se izrađuju prema jednom ili više obilježja karata, npr. regionalni katalog, izrađen prema regijama, idući od veće prema manjoj ili je izrađen u obliku abecedno poredanih natuknica; predmetni katalog, prema temama koje su prikazane na kartama; katalog prema mjerilu karte; kronološki katalog prema trenutku izdavanja karte; katalog prema autorima karata; katalog po organizacijama koje su kartu izdale; katalog prema bibliotekama (arhivama) u kojima se karte nalaze.

Vidi i: katalog karata

En. system, (map) cataloguing

Fr. système de classification

Nj. Kartenkatalogsystem

sustav kose konformne cilindrične projekcije, južni koordinatni

Koordinatni sustav kojem su geodetske koordinate ishodišta na Besselovu elipsoidu

$\varphi_0=45^{\circ}34'36,5869''$ i $\lambda_0=36^{\circ}42'53,5733''$ od Ferra. U tom je sustavu između 1909. i 1914.

godine izvedena katastarska izmjera i izrađeni su katastarski planovi grada Zagreba i dijelova današnje Sisačko-moslavačke, Varaždinske, Koprivničko-križevačke, Bjelovarsko-bilogorske i Virovitičko-podravske županije.

En. system of an oblique aspect of a cylindrical conformal projection, south coordinate

Nj. Süd-Koordinatensystem der winkeltreuen schiefachsigen Zylinderprojektion

sustav podjele na listove

Prihvaćeni način podjele na listove cijeloga niza karata različitih mjerila u kojem su listovi karta povezani na što jednostavniji i praktičniji način.

Vidi i: niz mjerila, prihvaćeni

Fr. système de décupage

Nj. Blattschnittsystem

sustav, geocentrični koordinatni

Koordinatni sustav koji ima ishodište u središtu Zemljina elipsoida, os Z_G je rotacijska os Zemlje, os X_G prolazi griničkim meridijanom, a os Y_G okomita je na obje osi Z_G i X_G .

Vidi i: elipsoid, geodetski

En. system, geocentric coordinate

Nj. Koordinatensystem, geozentrisches

sustav, geodetski referentni

Potpuni referentni sustav za određivanje točaka na Zemlji, uključujući datum, opis koordinata, koordinatni sustav i eventualno projekciju.

En. system, geodetic reference

Nj. Bezugssystem, geodätisches

sustav, geografski koordinatni

Koordinatni sustav u kojem je položaj točke na Zemljinoj sferi definiran geografskom širinom i geografskom dužinom.

Vidi i: širina, geografska; dužina, geografska

En. system, geographic coordinate

Nj. Koordinatensystem, geographisches

sustav, georeferentni

Koordinatni sustav za točke na Zemljinoj površini.

Napomena: Primjeri takva sustava jesu sustav Univerzalne poprječne Mercatorove projekcije (UTM) i mreža meridijana i paralela.

En. system, georeference

Nj. Georeferenzsystem

sustav, grafički kodni

Organizirani sustav standardiziranih grafičkih znakova koji se upotrebljavaju pri izradbi karte.

Napomena: Za klasični, analogni postupak izradbe karte grafički kodni sustav čini kartografski ključ. Kartografski ključ, topografski ključ, zbirka kartografskih znakova, kartografsko znakovlje i slično u pravilu su knjižice prikladna formata, izrađene za određene karte odnosno mjerila. Osnovni dio ili poglavlje kartografskoga ključa jest poglavlje s kartografskim znakovima. Kartografski ključ na papiru ne zadovoljava potrebe digitalne kartografske obradbe, već se na osnovi kartografskoga ključa za pojedino mjerilo izrađuje odgovarajuća biblioteka kartografskih znakova.

Vidi i: ključ, kartografski

En. system, graphic code

sustav, kartografski informacijski

Kratice: KIS

Hardver, softver i podatci za računalno podržanu izradbu karata.
En. system, cartographic information
Nj. Informationssystem, kartographisches

sustav, slovno-brojčani kodni

Organizirani sustav standardiziranih slovno-brojčanih znakova koji se upotrebljavaju pri izradbi karte.

sustav, topografski

Sustav za prikupljanje, obradbu, menadžment, distribuciju, održavanje i čuvanje topografskih podataka.

En. system, topographic

Fr. système topographique

Nj. System, topographisches

sustav, topografsko-kartografski

Sustav za prikupljanje, obradbu, menadžment, distribuciju, održavanje i čuvanje topografskih i kartografskih informacija.

Napomena: U Hrvatskoj se takav sustav može podijeliti na dvije razine: primarnu i višu razinu. Primarnu razinu čine postupci prikupljanja i obradbe podataka te izradbe karata s pomoću tehnologija CAD-a i GIS-a. Primarna razina sustava uspostavljena je i u praksi funkcionira na ekonomskim osnovama, kao poslovno-proizvodna suradnja države (Državna geodetska uprava) kao naručitelja i geodetskih tvrtki kao izvođača radova. Višu razinu sustava čini *Službeni topografski i kartografski informacijski sustav Republike Hrvatske* (STOKIS), odnosno njegove dvije sastavnice *Topografski informacijski sustav Republike Hrvatske* (CROTIS) i *Kartografski informacijski sustav* (KIS). Ti sustavi, utemeljeni na relacijskoj odnosno objektnoj bazi podataka i odgovarajućem sustavu za upravljanje bazama podataka (DBMS – Database Management System), u nastajanju su i intenzivno se radi na njihovoj implementaciji i prijelazu iz teorijske u praktičnu fazu uspostave. Od veljače 2002. u službenoj je upotrebi model topografskih podataka CROTIS.

Vidi i: STOKIS; CROTIS

En. system, topographic-cartographic

širina, geocentrična

Kut koji zatvara spojnica dane točke Zemljina elipsoida i središta elipsoida s ravninom ekvatora.

En. latitude, geocentric

Fr. latitude géocentrique

Nj. Breite, geozentrische

širina, geografska

Kut od ekvatorske ravnine do smjera normale na Zemljinu sferu kroz danu točku.

Napomena: Postoji sjeverna ili pozitivna i južna ili negativna geografska širina.

En. latitude

Fr. latitude

Nj. geographische Breite

šrafe

Također: crtice

Konvencionalne crte koje u topografiji (kartografiji) služe za prikazivanje strmina i nagiba

reljefa. U novije doba takav način prikazivanja reljefa zamjenjuje se prikazom s pomoću izohipsa i/ili sjenčenja.

Nj. Schraffe; Bergstriche

šrafiranje

Upotreba šrafa.

Vidi i: šrafe

En. hatching

Fr. hachure

Nj. Schraffierung

tablica boja

Tablica boja dobivena od tri polazne boje i njihovih različitih tonskih vrijednosti otisnutih u različitim kombinacijama, jedne iznad drugih.

Vidi i: vrijednost, tonska

En. chart, colour

Fr. charté de couleurs

Nj. Farbtafel

tabula

Naziv za kartografski prikaz u razdoblju renesanse.

Tabula Peutingeriana

Rimska karta iz druge polovice IV. st., sačuvana u kasnijim prijepisima i preradama.

Napomena: Na karti, širine 34 cm i dužine 6,75 m, shematski je prikazan antički svijet s rimskim cestama, rijekama, morima, naseljima i udaljenostima među njima. Posebno je važan prikaz hrvatskih krajeva s tadašnjim antičkim naseljima. Ime je dobila po Konradu Peutingeru (1459–1547), posjedniku karte prije njezina prvog objavljivanja.

En. Tabula Peutingeriana; table, Peutinger

Fr. Tabula Peutingeriana; Table de Peutinger

Nj. Tabula Peutingeriana; Tafel, Peutingersche

tema

Jedna od triju dimenzija geoprostornih podataka uz prostornu i vremensku dimenziju.

En. theme

Nj. Thema

teritorionim

Ime pojedinoga područja pod upravom neke teritorijalne jedinice.

Napomena: Nezgoda termin, hibrid latinskog i grčkoga. Ne preporuča se.

težina papira

Masa jednoga kvadratnog metra papira izražena u gramima (g/m^2). Taj način označivanja istisnuo je iz upotrebe prije upotrebljavanu težinu papira izraženu u kilogramima za 1000 araka, odnosno u nekim zemljama za 500 araka.

Napomena: Iako je riječ o masi, uobičajeno se govori o težini papira.

En. weight of paper

Fr. grammage

Nj. Papiergewicht

TIN

Vidi: mreža trokuta, nepravilna

tipografija

Vrsta znakovnog sustava kojega su sredstva izražavanja tipografski elementi upisivanja pisma.

Vidi i: elementi, tipografski

En. typography

Nj. Typographie

Fr. typographie

tiraža karte

Vidi: naklada karte

tisak, digitalni

Sustav u kojem je računalo izravno povezano s tiskarskim strojem te se podaci izravno prenose iz računala u tiskarski stroj.

En. printing, digital

Nj. Digitaldruck

tisak, duboki

Tiskarski postupak pri kojem su na tiskarskoj formi udubljena mjesta koja treba tiskati pa se pri tiskanju boja utiskuje u udubine, a površina ostaje bez boje.

Vidi i: postupak, tiskovni; forma, tiskovna; bakrorez

En. printing, gravure

Fr. procédé en creux

Nj. Tiefdruck

tisak, dvobojni

Tisak u dvije boje, od kojih je jedna najčešće crna, a druga neka od glavnih spektralnih boja.

En. printing, two-colour

Fr. impression bicolore

Nj. Zweifarbendruck

tisak, ofsetni

Izradba i otiskivanje tiskovnih formi od cinčanog ili aluminijskog lima, plastičnih folija, jačega papira te lima sastavljena od tankih slojeva dvaju ili triju metala (bimetalne odnosno trimetalne ploče).

Napomena: Tiska se s tiskovne forme posredno, preko valjka s gumenom prevlakom, koja je najčešće debela oko dva milimetra. Danas je glavni predstavnik plošnoga tiska, a razvio se iz kamenotiska.

Vidi i: tisak, plošni; forma, tiskovna

En. printing, offset

Fr. offset

Nj. Offsetdruck

tisak, plošni

Tiskovni postupak koji se sastoji u izradbi i otiskivanju tiskovnih formi na kojima tiskovna površina praktički počiva u istoj ravnini sa slobodnom površinom.

Vidi i: postupak, tiskovni; forma, tiskovna

En. printing, planographic
Fr. procédé planographique
Nj. Flachdruck

tisak, visoki

Tiskovni postupak koji se sastoji u izradbi i otiskivanju tiskovne forme s povišenom, tj. reljefnom, odnosno izbočenom tiskovnom površinom.

Vidi i: postupak, tiskovni; forma, tiskovna; drvorez

En. printing, relief
Fr. procédé en relief
Nj. Hochdruck

tisak, višebojni

Tisak u više od dviju boja.

En. printing, multicolour
Fr. impression polychrome
Nj. Mehrfarbendruck

točka

(1) Osnovni pojam geometrije koji se u aksiomatskoj izgradnji geometrije ne definira. U analitičkoj geometriji zadaje se svojim koordinatama. Točkom se naziva i element bilo kojeg prostora.

Područje: matematika

(2) Objekt bez dimenzije koji određuje geometrijski položaj pomoću koordinata: (2.1) točka entiteta, (2.2) točkasti objekt, npr. toranj, (2.3) točka natpisa, (2.4) točka za položaj teksta, npr. imena mjesta, (2.5) točka površine, (2.6) točka unutar površine s atributnom informacijom.

Područje: kartografija

En. point; (2.1) entity point; (2.2) point feature; (2.3) label point; (2.5) area point
Fr. point
Nj. Punkt

točnost, grafička

Veličina odstupanja dijela crteža ili cijelog crteža od njegova teorijskog položaja.

Napomena: Pri crtanju rukom može se postići točnost crteža od oko 0,2 mm. Ta se veličina naziva granica grafičke točnosti ili maksimalna točnost crteža.

En. accuracy, draughting
Fr. précision du dessin
Nj. Zeichengenauigkeit

točnost, horizontalna

Vidi: točnost, položajna

točnost, položajna

Također: horizontalna točnost

Veličina odstupanja između mjerjenog podatka ili predodžbe položaja točke i njezina pravog položaja.

En. accuracy, positional
Nj. Ortungsgenauigkeit

točnost, semantička

Odstupanje značenja geoprostornog objekta opisanog odabranim modelom od njegova stvarnog značenja.

Napomena: Odnosi se na kvalitetu kojom su geoprostorni objekti opisani u skladu s odabranim modelom. Semantička točnost ne odnosi se na geometrijski prikaz geoprostornih objekata, nego na njihovo značenje.

En. accuracy, semantic

Nj. Genauigkeit, semantische

ton, puni

Potpuno ujednačen ton neke boje, dobiven bez primjene rastera.

En. solid

Fr. teinte plate

Nj. Vollton

toniranje, postupno

Trajno, postupno mijenjanje tonske vrijednosti neke boje.

En. vignetting

Nj. Verlaufenlassen

topografija

(1) Mjerni postupak kojim se određuju veličina, oblik i položaj objekata u prostoru, a ujedno i postupak pojmovnoga tumačenja pojedinih objekata i njihova međusobnog razlikovanja.

Napomena: Topografija je tehnička disciplina u okrilju geodezije. Njezin je prvenstveni zadatak izradba topografskih karata.

Područje: kartografija

(2) Natpojma za sve prirodne i antropogene objekte na Zemljinoj površini (šume, vode, zgrade, ceste itd.) i njihove međusobne odnose.

Vidi i: karta, topografska; geodezija

En. topography

Fr. topographie

Nj. Topographie

toponim

Ime topografskog objekta.

Napomena: Toponimi obuhvaćaju geografska i izvanzemaljska imena.

Vidi i: imena, geografska; objekt, topografski

En. toponym

Fr. toponym

Nj. Toponyme; Ortsname

toponimija

Ukupnost toponima nekoga područja.

Vidi i: toponimi

En. toponymy

Fr. toponymie

toponomastika

Grana onomastike koja proučava značenje i nastanak toponima.

Vidi i: onomastika; toponimi

En. toponymy
Fr. toponymie

traka, granična

Uža ili šira traka uz graničnu crtu na karti, obično u nekoj boji kojom se granica izrazitije ističe.

En. band, boundary
Fr. liseré
Nj. Grenzband

transkripcija geografskih imena

Način pisanja geografskih imena iz drugih jezika ili pisama na jeziku i pismu korisnika karte. Napomena: Postoji nekoliko načina transkripcije:

- 1) ortografski – kada se piše onako kako se piše na jeziku iz kojeg riječ potječe;
- 2) fonetski – kada se piše onako kako se izgovara na jeziku iz kojega potječe, ali pismom i ortografskim pravilima jezika korisnika karte (na jeziku u kojem se izdaje karta);
- 3) transliteracija – zamjena slova jednoga pisma slovima drugoga, pri čem se svako slovo zamjenjuje odgovarajućim ili sličnim slovom iz pisma korisnika, bez obzira na izgovor;
- 4) tradicionalni – kada se piše onako kako je uobičajeno na jeziku korisnika karte, iako takvo ime ne odgovara imenu na jeziku iz kojeg potječe;
- 5) prijevodni – kada se ime prevodi po značenju s jednog jezika na drugi, ako je to moguće;
- 6) konvencionalni – kada se prihvaćeno ime piše prema sporazumu ili konvenciji između dviju – obično susjednih – država, iako u svakoj od tih država postoji za to mjesto i tradicionalno ime.

En. transcription system
Fr. transcription
Nj. Transkriptionssystem

transliteracija

Jedan od načina transkripcije, u kojem se svako slovo jednog pisma zamjenjuje slovom drugoga, bez obzira na izgovor.

Vidi i: transkripcija geografskih imena

En. transliteration key
Fr. translitération
Nj. Transliterationsschlüssel

tumač znakova

Također: legenda

Grafički prikaz koji sadržava usvojene kartografske znakove s objašnjenjem njihova značenja, značenje primijenjenih boja za obojene površine, objašnjenje za ekvidistanciju izohipsa i natpise na karti.

En. legend; key; reference
Fr. légende
Nj. Zeichenerklärung; Legende

uklapanje

Postupak geometrijskoga poravnanja slika ili karata tako da se podudaraju odgovarajući objekti ili ćelije.

Primjer: Prilagođavanje stvarnog oblika katastarskih čestica s njihovim oblikom na katastarskome planu grafičke izmjere, na osnovi što većega broja zajedničkih točaka.

En. registration
Nj. Registrierung

uklapanje karte, digitalno

Proces uklapanja digitaliziranoga predloška u određeni koordinatni sustav s pomoću softvera za transformaciju koji je najčešće modul softvera digitalizatora.

Napomena: Pritom veznim točkama treba zadati njihove teorijske ("treba") koordinate i za iste te točke digitalizirati koordinate. Ovisno o vrsti transformacije, nastale razlike, kao kod ručnoga kartografskog uklapanja folija, bit će uklonjene računalom.

Vidi i: digitalizator; točka, vezna

En. alignement, map
Nj. Karten-Einpassung

ukopiravanje

Kopiranje kojim se dijelovi crteža izrađeni na više nosača spajaju na jedan nosač.

En. combination, photographique

Fr. copie combinée

Nj. Einkopieren

ukrštenost rastera

Kut između skupova linija dvaju točkastih rastera ili linijskih rastera.

Napomena: Kod neprikladne ukrštenosti nastaje moare.

Vidi i: uzorak rastera; raster, linijski; moare

En. angle, screen

Fr. angle de trame; orientation de trame

Nj. Rasterwinkelung

umnožavanje, kartografsko

Također: kartografska reprodukcija

Materijaliziranje kartografskih prikaza u većem broju primjeraka.

Napomena: Bitni su čimbenici pri kartografskom umnožavanju ekonomičnost i kvaliteta.

En. reproduction, map

Fr. reproduction de cartes

Nj. Kartenreproduktion

uopćavanje

Vidi: generalizacija

uopćavanje modela

Vidi: generalizacija modela

uopćavanje, automatsko

Također: uopćavanje, računalno

Uopćavanje računalima prema zadanom programu.

Vidi i: uopćavanje

En. generalisation, automatic

Fr. généralisation automatique

Nj. Generalisierung, automatische

uopćavanje, kartografsko

Vidi: generalizacija, kartografska

uopćavanje, normativno

Ravnomjerno uopćavanje jednako velikih i jednako vrijednih objekata sadržaja karte, koje se može izvesti po unaprijed postavljenoj normi odnosno zakonu.

Vidi i: uopćavanje; objekt sadržaja karte

Nj. Generalisierung, gesetzmässige

uopćavanje, pojmovno

Pojmovna pretvorba određenih objekata sadržaja karte u određene prostorne pojmove (1) sažimanjem istovrsnih objekata ili (2) obuhvaćanjem jedinstvenih struktura.

Primjer: (1) 25 kuća = naseobina; skup drveća = šuma; (2) izmiješane parcele pod žitaricama i biljkama koje se okopavaju = oranice; udružene prirodne prostorne jedinice nižeg reda = prirodna prostorna jedinica višeg reda.

Vidi i: objekt sadržaja karte

Fr. généralisation conceptuelle

Nj. Generalisierung, begriffliche

uopćavanje, računalno

Vidi: uopćavanje, automatsko

uopćavanje, slobodno

Neravnomjerno uopćavanje jednako velikih i jednako vrijednih objekata sadržaja karte, koje ne podliježe unaprijed postavljenoj normi (zakonu).

Vidi i: objekt sadržaja karte

Nj. Generalisierung, freie

uskladjivanje rubova

Softversko uklapanje objekata na rubovima digitaliziranih karata.

Napomena: Zahtijeva djelomično interaktivni zahvat operatera na zaslonu.

Vidi i: digitalizacija

En. edge matching

Nj. Randanpassung

usluge, lokacijske

Također: usluge, položajno vezane

Sve one informacije koje korisnik može dobiti preko mobitela ili ručnog računala, a odnose se na položaj, odnosno lokaciju na kojem se trenutačno nalazi.

Primjer: Nalazi se u nekom gradu i traži najbliži hotel, bolnicu, bankomat i sl.

Napomena: Mnoge takve informacije najefikasnije se mogu prenijeti do korisnika u obliku kartografskih prikaza na ekranu mobitela ili ručnog računala.

En. services, location based; LBS

Nj. Dienste, standortbezogene

usluge, položajno vezane

Vidi: usluge, kolacijske

UTM mreža

Sustav označivanja područja i točaka na cijeloj Zemlji koji se primjenjuje na svim vojnim

kartama članica NATO saveza.

Napomena: Sustav sadržava tri stupnja označivanja. U prvom je stupnju Zemljina površina između 80°N i 80°S meridijanima i paralelama podijeljena na redove i kolone. Uzastopni razmaci meridijana iznose 6°, uzastopni razmaci paralela 8°. Kolone se označuju arapskim brojevima od 1 do 60, a redovi velikim slovima abecede počinjući od C do zaključno X, pri čem su slova I i O izostavljena. Slova A, B, Y i Z rezervirana su za označivanje sjevernog i južnog polarnoga područja. Svako tako ograničeno područje naziva se zonom. U drugom stupnju označivanja svaka zona dijeli se na kvadrate sa stranama od 100 km. Kvadrate čini pravokutna mreža u UTM sustavima, tj. paralele s koordinatnim osima u tim sustavima. Treći stupanj označivanja određuje položaj točke pravokutnim koordinatama s traženom točnošću.

Vidi i: UTM

En. UTM-grid

uzorak rastera

Skup jednakih grafičkih elemenata koji se pravilno ponavljaju na rasteru.

Vidi i: raster

Fr. planche de trames

Nj. Rastermuster

varka, optička

Vizualni dojam koji ne odgovara stvarnim geometrijskim i/ili fizikalnim okolnostima pri promatranju.

En. illusion, optical

Nj. Tauschung, optische

veduta

Slikarski ili grafički prikaz grada ili krajolika.

En. view; sight; panorama

Nj. Landschaftsansicht; Stadtansicht

vegetacija

Sve ono što raste iz zemlje, bilo kao rezultat ljudskog rada bilo prirodnim procesima.

Napomena: Uobičajeno je da se prikaz vegetacije na karti također naziva "vegetacija".

En. vegetation (on a map)

Fr. végétation

Nj. Bodenbewachsung

vektorizacija

Postupak pretvaranja slike načinjene od mreže ćelija u skup podataka koji se sastoji od linija i poligona, tj. pretvaranje podataka iz rasterskog u vektorski oblik.

Napomena: Može se izvesti ručno, poluautomatski i automatski.

En. vectorization; raster to vector conversion

Nj. Vektorisierung

veličina prikaza, minimalna

Također: veličina, minimalna

Veličina ispod koje se neki grafički element po obliku i veličini ne može više razaznati, ali i ona bitno veća, definirana da bi se izbjeglo opterećenje kartografskoga prikaza.

Vidi i: elementi, grafički

Nj. Mindestgröße; Minimaldimension, kartographische

Fr. seuil de perception

veličina, minimalna

Vidi: veličina prikaza, minimalna

vidik

Prostor obuhvaćen pogledom sa stajališta.

Napomena: Oblik i veličina vidika ovise o visini stajališta, izgledu prostora te o meteorološkim prilikama.

vidljivost

Granice područja koje bi bilo viđeno iz pojedine povoljne točke, uz zadanu prirodu terena i pretpostavljajući Zemljinu plohu bez preprjeka kao što su drveće i zgrade.

Napomena: U GIS-u se to može proračunati, a rezultati se mogu prikazati na karti vidljivoga područja.

En. viewshed

vinjeta

Ukras u knjizi ili rukopisu u obliku manje sličice, ornamenta ili crteža.

Napomena: Vinjete se radi grafički dopadljivijega prijeloma knjige stavljaju na početku, u tekstu te na kraju djela.

En. vignette

Fr. vignette

visina slova

Visina malih slova zajedno s donjim ili gornjim dodatkom onih slova koja taj dodatak imaju.

En. x-height

Fr. hauteur d'oeil

Nj. Schriftgröße

visina, apsolutna

Vidi: visina, nadmorska

visina, nadmorska

Također: visina, apsolutna

Vertikalna udaljenost neke točke ili ravnine od prihvaćene početne nivoplohe.

En. altitude; height above sea level (mean)

Fr. altitude

Nj. Höhe, absolute; Höhe über NN

višeimenost

Pojava kod koje za isti geografski objekt postoji više geografskih imena.

vizualizacija

Stvaranje mentalne slike prostora koji se trenutačno ne vidi.

Vidi i: vizualizacija, kartografska

En. visualization

Nj. Visualisierung

vizualizacija, kartografska

Vizualizacija koja obuhvaća digitalnu kartografiju i računalnu grafiku.

Napomena: Glede kvalitete, to je znatna promjena vizualnog izlaganja u gotovo realnom vremenu, koje omogućuje povećanje razumijevanja mnoštva prostornih objekata. U vezi s kvantitetom, to je mogućnost brže i jeftinije proizvodnje široke lepeze različitih kartografskih proizvoda.

Vidi i: vizualizacija; alati, vizualizacijski

En. visualization, cartographic

Fr. visualisation cartographique

Nj. Visualisierung, kartographische

vjetrulja

Kružna ljestvica s podjelom ravnine obzora na zrake s oznakama glavnih vjetrova.

Napomena: vjetrulja služi za orijentaciju u prostoru. U kopmasu se koristi za određivanje azimuta, odnosno kursa.

En. wind rose

Nj. Windrose

vododjelnica

Vidi: razvodnica

vodomeđa

Vidi: razvodnica

vrijednost, tonska

Vrijednost neke boje pri njezinu stupnjevanju od najsvjetlijeg do najtamnijega tona.

En. value, tonal

Fr. valeur (d'une teinte)

Nj. Tonwert

vrijeme

Jedna od triju dimenzija geoprostornih podataka uz prostornu i tematsku dimenziju.

En. time

Fr. heure

Nj. Zeit

web-karta

Karta objavljena na webu.

Napomena: Web-karte dijele se na statične i dinamične, a obje vrste mogu biti ili samo za gledanje ili interaktivne.

Vidi i: World Wide Web

En. web map

Nj. Webkarte

web-kartografija

Dio kartografije koji se bavi izradbom web-karata.

Vidi i: web-karta

En. web cartography

Nj. Webkartographie

zaštita autorskoga prava na kartu

Međunarodno dogovorena zaštita autorskoga prava na kartu odgovarajućim zakonima.

Vidi i: pravo na kartu, autorsko

Fr. protection légale du droit d'auteur

Nj. Kartenurheber(rechts)schutz

zbirka kartografskih znakova

Tablica ili knjižica u kojoj se nalaze svi kartografski znakovi upotrijebljeni za prikazivanje sadržaja neke karte, s tumačenjem i objašnjenjem znakova.

Vidi i: znak, kartografski

Fr. catalogue (répertoire) de signes conventionels

Nj. Kartenfibel

zemljovid

Vidi: karta, geografska

ZIK

Vidi: Znaci i kratice na hrvatskim pomorskim kartama

Znaci i kratice na hrvatskim pomorskim kartama

Također: ZIK

Kratice: ZIK

Publikacija koja sadržava oznake i kratice u upotrebi na kartama u izdanju Hrvatskoga hidrografskog instituta.

En. Symbols and Abbreviations on Croatian Charts

znak, kartografski

Jedan od elemenata kartografike za prikaz sadržaja karte, posebno za prikaz objekata koji se zbog njihovih malih dimenzija ne mogu tlocrtom prikazati u mjerilu karte.

Napomena: Kartografski znakovi koji se primjenjuju za prikaz ponajprije položaja i kvalitete objekta nazivaju se signaturama, a kada pak služe iskazivanju broječnih vrijednosti objekta, nazivaju se dijagramima.

Vidi i: kartografika; signatura; dijagram

En. sign, cartographic

Fr. signe

Nj. Kartenzeichen

znak, tjelesni

Vidi: znak, trodimenzionalni

znak, topografski

Kartografski znak koji prikazuje prirodne i izgrađene objekte na topografskim kartama.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, topographic

Fr. symbole topographique

Nj. Kartenzeichen, topographisches

znak, trodimenzionalni

Također: znak, tjelesni

Kartografski znak koji na karti ima prikazanu i treću dimenziju.

Napomena: Najčešće su to u projekciji prikazana neka geometrijska tijela (kocka, kugla), katkad i perspektivni izgledi nekih zemljišnih oblika, npr. kamenjara, strmih obala i dr., koje je nemoguće prikazati izabranom ekvidistancijom izohipsa.

Vidi i: znak, kartografski

En. symbol, perspective volume

Fr. symbole à trois dimensions

Nj. Kartenzeichen, körperhaftes

znakovlje, pomorsko

Znakovi koji se upotrebljavaju na pomorskim kartama.

Napomena: Definirani su publikacijom *Znaci i skraćenice na pomorskim kartama*, koju svaka država izrađuje za svoje karte.

En. symbols, chart

zona, meridijanska

Dio plohe Zemljina elipsoida ili kugle omeđen dvama meridijanima koji čini područje jednoga koordinatnog sustava u ravnini.

Vidi i: meridijan

En. zone, longitude

Fr. fuseau

Nj. Meridianstreifen

zona, visinska

Pojas, odnosno zona, obojen tonom određene boje hipsometrijske skale između dviju izabranih izohipsa.

Vidi i: skala boja, hipsometrijska

En. layer, hypsometric

Fr. plage de teinte hypsométrie

Nj. Höhenschicht